

**TWEEJAARLIJKS VERSLAG
BETREFFENDE
HET VRIJ AANVULLEND PENSIOEN VOOR ZELFSTANDIGEN**

JULI 2009

INHOUDSOPGAVE

Inhoudsopgave	3
Executive summary	5
I. Inleiding	5
II. Inhoud	5
III. Conclusie	8
Inleiding	9
I. Algemeen	9
II. Herhaling van het wetgevend kader	9
III. Methodologie	12
Deel A : Pensioenluik	15
Hoofdstuk I. Deelnemers aan het vrij aanvullend pensioen	17
Inleiding	17
I. Algemene evolutie	17
II. Categorieën van aangeslotenen	21
III. Leeftijd van de aangeslotenen	24
IV. Geslacht van de aangeslotenen	26
Hoofdstuk II. Bijdragen	30
Inleiding	30
I. Algemene analyse	30
II. Evolutie van de bijdrageschijven	33
1. Op het niveau van alle actieve aangeslotenen samen	34
2. Op het niveau van de vrije beroepen	35
III. Onderzoek van het totaalbedrag van de bijdragen	36
Hoofdstuk III. Pensioenprestaties	38
I. Gepensioneerden	38
II. Type prestaties	39
III. Bedrag van de prestaties	40
Hoofdstuk IV. Technische voorzieningen	42
Hoofdstuk V. Beleggingsbeleid	43
Hoofdstuk VI. Rendement van de beleggingen	46
Hoofdstuk VII. Afkoopvergoeding	49
I. Herhaling van het wetgevend kader	49
II. Onderzoek naar de praktijk	50
Hoofdstuk VIII. Rendement van de overeenkomst	51
Inleiding	51
I. GewaARBorgde rendementsvoet	51
II. Winstdeelname	52
1. Toekenningscriteria	52

2. Gemiddeld percentage van de toegekende winstdeelname	53
Hoofdstuk IX. Kostenstructuur	55
Hoofdstuk X. Overdracht van reserves	57
Deel B : SOLIDARITEITSLUIK	61
Inleiding	63
Hoofdstuk I. Pensioeninstellingen die solidariteitsprestaties aanbieden	64
Hoofdstuk II. Aangeslotenen	65
Hoofdstuk III. Bijdragen	69
Hoofdstuk IV. Solidariteitsprestaties	70
Waarschuwing	70
I. Type prestaties	70
II. Aangeslotenen	72
III. Begunstigden van de prestaties	74
IV. Bedrag van de prestaties	74
Hoofdstuk V. Beleggingsbeleid	76
Hoofdstuk VI. Rendement van de beleggingen	78
Hoofdstuk VII. Kostenstructuur	79
Conclusie	81
Lexicon	85
Bijlage	87

I. Inleiding

Dit is het tweede verslag van de Commissie voor het Bank-, Financie- en Assurantiewezen (CBFA) over het vrij aanvullend pensioen voor zelfstandigen of "VAPZ". Krachtens de artikelen 44, § 4, en 46, § 3, van de programmawet van 24 december 2002 (I)¹ dient de CBFA om de twee jaar een dergelijk verslag op te maken.

Om dit verslag op te stellen, werd uitgegaan van de antwoorden op een vragenlijst die werd voorgelegd aan alle verzekeringsondernemingen die levensverzekeringen aanbieden en aan de instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening die gespecialiseerd zijn in het aanbieden van aanvullende pensioenen aan zelfstandigen.

In deze vragenlijst, met een pensioenluis in de strikte zin en een solidariteitsluis, komen uiteenlopende onderwerpen aan bod, waaronder het aantal aangeslotenen, het bedrag van de bijdragen, de aangeboden prestaties, de beleggingsstrategie en het bedrag van de winstdeelnemingen.

De ontvangen antwoorden worden in dit verslag geanalyseerd en toegelicht, en dit zowel op algemeen vlak als op het specifieke vlak van de vrije beroepen. Verder wil het verslag ook de follow-up mogelijk maken van de evolutie van het VAPZ.

II. Inhoud

Dankzij de doeltreffende medewerking van de pensioeninstellingen kon dit tweede verslag, conform de artikelen 44, § 4, en 46, § 3, van de WAPZ, worden opgesteld op basis van de gegevens van de jaren 2006 en 2007. We overlopen kort de voornaamste conclusies.

- Het aantal zelfstandigen dat een bijdrage betaalt voor een vrij aanvullend pensioen, stijgt duidelijk, maar blijft toch nog laag in verhouding tot het totale aantal zelfstandigen. In 2007 stortte 27 % van de zelfstandigen in hoofd- of bijberoep een bijdrage voor een aanvullend pensioen. Voor de categorie van de vrije beroepen bedraagt dit percentage 31 %.
- Beschouwen we evenwel enkel de zelfstandigen in hoofdberoep, dan blijkt 38% bij te dragen voor een vrij aanvullend pensioen (tegenover 27% in 2005), waarmee het groeiende succes van het vrije aanvullend pensioen voor zelfstandigen is aangetoond.
- Een groot aantal overeenkomsten van vrij aanvullend pensioen omvat een solidariteitsluis. 37% van de in 2007 afgesloten of voortgezette overeenkomsten van vrij aanvullend pensioen waren "sociale" overeenkomsten. Dit percentage is echter licht gedaald tegenover 2005 toen 42% van de overeenkomsten van vrij aanvullend pensioen, "sociale" overeenkomsten waren.

¹ Het vorige verslag is beschikbaar op de website van de CBFA: http://www.cbfa.be/nl/publications/ver/pdf/cbfa_wapz_2007.pdf.

- Tussen 2005 en 2007 kon een stijging van het aantal actieve aangeslotenen met 44% worden opgetekend. Dit laat dan ook vermoeden dat de drempel van 250.000 actieve aangeslotenen in de loop van 2008 werd overschreden.
- Op te merken valt dat de zelfstandigen zich op steeds jongere leeftijd bewust worden van de noodzaak om een vrij aanvullend pensioen af te sluiten: het aantal actieve aangeslotenen die de leeftijd van 25 jaar nog niet hebben bereikt, is tussen 2006 en 2007 met 30% de hoogte ingegaan. Toch bevindt het merendeel van de actieve aangeslotenen, namelijk 64%, zich in de leeftijdscategorie tussen 35 en 54 jaar.
- De vrouwen zijn gelijk aan de mannen op het niveau van het vrij aanvullend pensioen. De man-vrouwverhouding stemt immers overeen met de man-vrouwverhouding binnen de populatie van zelfstandigen, namelijk 2/3 mannen en 1/3 vrouwen. Toch stellen we vast dat, naarmate de leeftijd vordert, vrouwen minder goed vertegenwoordigd zijn.
- 37 % van de aangeslotenen, wat een hoog percentage is, betaalt een bijdrage van meer dan € 2.000. Daarnaast betaalt 22% van de aangeslotenen een bijdrage tussen € 500 en € 1000, en stort 14% een bijdrage tussen € 1.000 en € 1.500. Dat laat vermoeden dat de zelfstandigen die bijdragen betalen voor een vrij aanvullend pensioen, zowel zelfstandigen met een hoog als zelfstandigen met een gemiddeld inkomen zijn.
- Op dit ogenblik kan worden gesteld dat alle zelfstandigen belangstelling aan de dag leggen voor het vrij aanvullend pensioen. Dat blijkt ook uit het feit dat de bijdrageschijven waar tussen 2005 en 2007 de sterkste vooruitgang werd vastgesteld, de schijven zijn van € 100 tot € 500 (+ 100%) en van € 500 tot € 1.000 (+ 46%).
- Er werd een toename vastgesteld van het aantal gepensioneerde zelfstandigen die een VAPZ genieten, hoewel deze zelfstandigen in 2006 verhoudingsgewijs 20% uitmaakten van de totale populatie van gepensioneerde zelfstandigen, en in 2007 14%.
- Op het ogenblik van hun pensionering opteren de meeste gepensioneerden, wanneer hen die keuze wordt geboden, voor de uitkering van een eenmalig kapitaal, veeleer dan voor prestaties in rente.
- Het vrij aanvullend pensioen is nog een "jong" product aangezien een derde van de pensioeninstellingen tot dusver nog geen pensioenprestaties heeft moeten uitkeren.
- De prestaties in rente bedragen gemiddeld € 3.800 op jaarbasis, terwijl het gemiddelde kapitaal dat wordt uitbetaald € 25.000 bedraagt. Dat deze bedragen vrij laag zijn, valt eveneens te verklaren door het feit dat het vrij aanvullend pensioen nog een "jong" product is.
- Het totale bedrag aan technische voorzieningen voor het vrij aanvullend pensioen heeft in 2007 de drempel van 3 miljard euro overschreden. Het gemiddelde bedrag per aangeslotene bedraagt thans nagenoeg € 10.000. Er blijft een grote discrepantie tussen de technische voorzieningen van de zelfstandigen met een vrij beroep en de overige zelfstandigen.

Dit valt te verklaren door het feit dat het aanvullend pensioen al geruime tijd bestond voor zelfstandigen met een vrij beroep vooraleer het voor de overige zelfstandigen in het leven werd geroepen.

- Wat het beleggingsbeleid betreft, blijft er in 2006 en 2007, net als in 2005, een duidelijk verschil bestaan tussen de verzekeringsondernemingen en de instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening die gespecialiseerd zijn in het vrij aanvullend pensioen voor zelfstandigen.
- Aldus beleggen de verzekeringsondernemingen over het algemeen op dezelfde wijze als voor hun individuele levensverzekeringsactiviteit, wat betekent dat zij hoofdzakelijk beleggen in obligaties, terwijl de instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening eerder beleggen in aandelen en rechten van deelneming in beleggingsfondsen.
- Voor de dekking van de solidariteitsprestaties blijkt de voorkeur duidelijk uit te gaan naar beleggingen in liquide middelen om de verschuldigde prestaties snel te kunnen uitbetalen.
- Wat het rendement van de beleggingen betreft, kan moeilijk een gezamenlijke gedragslijn worden onderscheiden. Wel blijkt het rendement in 2007 lager te liggen dan in 2006.
- Op het vlak van het gewaarborgd rendement zijn de verschillen minder uitgesproken en in essentie terug te voeren op de wettelijke verplichtingen. In 2007 waarborgde immers 40% van de overeenkomsten een rentevoet van 2,50% of 3,25%.
- Het gemiddeld gewaarborgd rendement ligt evenwel elk jaar lager, komende van 3,04% in 2005, tot 3,01% in 2006 om uiteindelijk 2,80% te bedragen in 2007.
- De toekenning van winstdeelnemingen lijkt sterk afhankelijk van het gewaarborgd rendement: hoe hoger het gewaarborgd rendement, hoe kleiner de toegekende winstdeelneming; op die manier blijft het totale jaarlijkse rendement stabiel op 4,20 %.
- Hoe hoog de kosten oplopen en op welke wijze zij worden berekend, varieert sterk van de ene pensioeninstelling tot de andere en verschilt soms binnen eenzelfde pensioeninstelling naargelang het type pensioenovereenkomst, meer bepaald door de provisiekosten. Toch kon bij de instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening, gespecialiseerd in vrij aanvullend pensioen voor zelfstandigen, een vereenvoudiging worden vastgesteld in de regels voor de kostenberekening.
- Er lijkt een correlatie te bestaan tussen het rendement en de kosten, namelijk: hoe hoger de kosten, hoe hoger het rendement. Dit zou evenwel nog moeten worden bevestigd in het volgende verslag.
- Wat het solidariteitsluik betreft dat bij de sociale pensioenovereenkomsten een aanvulling vormt op het pensioenluik, blijken de meeste pensioeninstellingen een vast pakket prestaties aan te bieden, niet vrij te kiezen door de zelfstandige, dat doorgaans hetzelfde type prestaties omvat, namelijk de financiering van het aanvullend pensioen bij invaliditeit en bij primaire arbeidsongeschiktheid, alsook

een vergoeding voor inkomstenverlies bij tijdelijke of permanente arbeidsongeschiktheid.

- Bovendien blijkt bij de sociale aangeslotenen, 50% een sociale pensioenovereenkomst te hebben, 36% een RIZIV-overeenkomst en 14% beide types van overeenkomsten.
- Tot dusver hebben nog maar weinig sociale aangeslotenen (0,27%) een solidariteitsprestatie ontvangen; toch valt daarbij reeds op te merken dat bepaalde prestaties zoals de vergoeding voor inkomstenverlies bij invaliditeit, vaker worden toegekend dan andere.
- De solidariteitskosten, aangerekend op de voor dit luik gestorte solidariteitsbijdrage, zijn een forfaitair percentage dat schommelt tussen 0% en 20%. Op te merken valt dat twee derde van de instellingen 5% of minder aanrekenen.

III. Conclusie

De vergelijking tussen de gegevens van de jaren 2005, 2006 en 2007 bleek, zoals verwacht, een bijzonder interessante oefening te zijn. Het werd duidelijk dat zich een opmerkelijke tendens aftekent bij het vrij aanvullend pensioen voor zelfstandigen : bij alle types van zelfstandigen groeit de belangstelling voor dit product, en dit op steeds vroegere leeftijd en ongeacht de inkomstenschijf.

Wij verwachten in het volgende verslag te kunnen melden dat deze belangstelling voor een VAPZ gestaag is blijven toenemen, ook al dreigt het jaar 2008 met zijn slechte financiële tijdingen het gedrag van eenieder, en dus ook van de zelfstandigen, fundamenteel te hebben gewijzigd.

Toch stellen wij vast dat het vrij aanvullend pensioen voor zelfstandigen een materie in volle evolutie blijft, wat de producten betreft die door de pensioeninstellingen worden aangeboden, en merken wij op dat zij niet door iedereen op dezelfde wijze wordt geïnterpreteerd.

Bijgevolg kunnen wij nu al aankondigen dat wij de vragenlijst die als basis zal dienen voor het volgende verslag, op een aantal punten zullen bijwerken, meer bepaald wat de RIZIV-overeenkomsten betreft, en dat wij ook meer toelichting zullen verschaffen, met de bedoeling uniformere antwoorden te ontvangen van de pensioeninstellingen.

Aldus hopen wij de coherentie te verbeteren, wat ons moet toelaten om nog meer informatie te verstrekken over de verdere evolutie van het vrij aanvullend pensioen voor zelfstandigen.

Ook de databank over het vrij aanvullend pensioen, die thans wordt aangelegd, zou ons in staat moeten stellen om bepaalde gegevens gemakkelijker te verkrijgen en een zekere coherentie in de ingezamelde gegevens te waarborgen.

Afspraak dus in 2011 voor het volgende tweejaarlijks verslag waarin wij u de studie zullen voorleggen over de cijfers van 2008 en 2009 en de vergelijking ervan met het cijfermateriaal dat in dit verslag is opgenomen.

INLEIDING

I. Algemeen

Krachtens Titel II, Hoofdstuk 1, Afdeling 4 van de programmawet van 24 december 2002 (I)² (hierna "WAPZ" genoemd) moet de CBFA een tweejaarlijks verslag opstellen over het vrij aanvullend pensioen voor zelfstandigen³.

Uitgangspunt voor het eerste tweejaarlijks verslag was een vragenlijst die was opgesteld in overleg met de minister van Landbouw en Middenstand en met de beroepsverenigingen van de betrokken instellingen. Vervolgens zijn in die vragenlijst de opmerkingen verwerkt die in verband met het eerste tweejaarlijks verslag zijn geformuleerd. Alle instellingen die mogelijk bij deze materie betrokken zijn, hebben dus een nieuwe vragenlijst met extra vragen toegestuurd gekregen.

Dit verslag is gebaseerd op de antwoorden die op die tweede vragenlijst zijn verstrekt door de pensioeninstellingen die een vrij aanvullend pensioen voor zelfstandigen aanbieden, ongeacht of daaraan al dan niet solidariteitsprestaties zijn gekoppeld.

II. Herhaling van het wetgevend kader

De WAPZ vormt de grondslag voor het aanvullend pensioen voor zelfstandigen

De WAPZ, de wettelijke grondslag voor het aanvullend pensioen voor zelfstandigen, is op 1 januari 2004 in werking getreden. De wet is genomen met het oog op de hervorming van het VAPZ, vooral op het vlak van het vroegere alleenverkooprecht van de sociale verzekeringskassen met betrekking tot de opbouw van het aanvullend pensioen.

Die hervorming was nodig om, net als voor de werknemers, ook voor de zelfstandigen de opbouw van een aanvullend pensioen te democratiseren door hun toetreding tot sociale pensioenovereenkomsten aan te moedigen en de verschillende bestaande regelingen inzake aanvullend pensioen voor zelfstandigen te harmoniseren. Daarbij moest er ook op worden toegezien dat de bestaande regelingen voor bepaalde vrije beroepen niet in het gedrang kwamen.

Vroegere specifieke regelingen voor bepaalde vrije beroepen

Zo hadden de Orde van advocaten en de Orde van notarissen immers al lang⁴ een voorzorgskas opgericht ten behoeve van hun leden, zodat zij een aanvullend pensioen konden genieten.

Verder hadden de Ordes ook een akkoord onderhandeld over de fiscale aftrekbaarheid van de aan de beroepskas gestorte bijdragen.

² B.S. van 31 december 2002, p. 58686.

³ Artikelen 44, § 4, en 46, § 3, van de programmawet van 24 december 2002 (I).

⁴ Respectievelijk de Voorzorgskas voor Advocaten in 1951 en het Aanvullend Pensioenfonds van het Notariaat in 1976.

Conform de wet van 9 augustus 1963 tot instelling en organisatie van een regeling voor verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, als gewijzigd bij de wet van 27 juni 1969, konden ook de geneesheren, tandartsen en apothekers een eigen verzorgingskas oprichten. In de praktijk heeft dit geresulteerd in de oprichting van twee beroepskassen⁵.

Verder heeft diezelfde wet van 27 juni 1969 ook een specifiek sociaal statuut ingevoerd voor de geneesheren, tandartsen en apothekers, waarbij werd voorzien in een tegemoetkoming door het Rijksinstituut voor ziekten en invaliditeitsverzekering (hierna "RIZIV" genoemd) in de opbouw van een aanvullend pensioen of een verzekering "gewaarbordg inkomen".

Eerste stap naar een vrij aanvullend pensioen

Daarna heeft het koninklijk besluit van 26 maart 1981 in het koninklijk besluit nr. 72 van 10 november 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen der zelfstandigen een revolutionair artikel *52bis* ingevoegd, dat de eerste stap vormde in de richting van het VAPZ zoals wij dat momenteel kennen.

Voortaan was expliciet bepaald dat de zelfstandigen op vrijwillige basis bijdragen konden storten aan hun sociale verzekeringskas voor de opbouw van een aanvullend pensioen. De sociale verzekeringskas vormde enkel de schakel tussen de zelfstandige en de verzekeringsonderneming waaraan die verzekeringskas de individuele levensverzekeringspremie stortte in naam van die zelfstandige. De bedragen waren beperkt tot een bepaald percentage van de beroepsinkomsten.

Die eerste VAPZ-regeling vormde de aanzet tot de huidige regeling die door de WAPZ werd ingevoerd op 1 januari 2004.

Nieuwe regeling : de WAPZ

De nieuwe wetgeving beperkt zich tot de opbouw van een aanvullend pensioen en/of een overlevingspensioen, eventueel aangevuld met verschillende solidariteitsprestaties. Het invaliditeitsrisico is uit het toepassingsgebied van de WAPZ uitgesloten, omdat het een eigen fiscale regeling heeft.

Zoals voorheen heeft de zelfstandige in hoofd- of bijberoep de keuze om al dan niet een aanvullend pensioen op te bouwen, maar bovendien kan hij voortaan ook kiezen bij welke pensioeninstelling (verzekeringsonderneming of instelling voor bedrijfspensioenvoorziening) hij zijn aanvullend pensioen opbouwt. Bovendien kan hij van de ene pensioeninstelling naar de andere overstappen, wat voor vrije concurrentie zorgt binnen de sector.

Er bestaan twee types vrije aanvullende pensioenovereenkomsten voor zelfstandigen (hierna "VAPZ-overeenkomsten" genoemd) :

Gewone overeenkomsten

- de gewone pensioenovereenkomsten die pensioenvoordelen of voordelen bij overlijden aanbieden, en waaraan de zelfstandige 8,17 % van zijn beroepsinkomsten mag besteden, zonder daarbij echter een jaarlijks geïndexeerd maximumbedrag te mogen overschrijden⁶;

⁵ De Voorzorgskas voor Geneesheren in 1970 en de Voorzorgskas voor Apothekers in 1981.

⁶ Dat maximumbedrag bedroeg €2.571 voor 2006 en €2.605,15 voor 2007.

Sociale overeenkomsten

- de sociale pensioenovereenkomsten die, naast de klassieke pensioenvoordelen en/of voordelen bij overlijden, ook bijkomende voordelen bieden, zoals de financiering van het aanvullend pensioen tijdens bepaalde inactiviteitsperiodes, de vergoeding in de vorm van rente bij inkomstenverlies of de betaling van een forfaitaire vergoeding in bepaalde gevallen⁷. De zelfstandige mag 9,40 % van zijn beroepsinkomsten gebruiken voor de opbouw van een sociaal pensioen, zonder daarbij echter een jaarlijks geïndexeerd maximumbedrag⁸ te mogen overschrijden, waarbij – als tegenprestatie – minstens 10 % van de totale bijdrage voor het solidariteitsluik moet worden gebruikt.

Het solidariteitsluik mag door de pensioeninstelling of door een andere instelling worden beheerd.

Ongeacht het type pensioenovereenkomst waarvoor wordt geopteerd, en voor zover de zelfstandige de door de wetgever vastgestelde maximumpercentages niet overschrijdt, worden de gestorte bijdragen voor de opbouw van een aanvullend pensioen gelijkgesteld met socialezekerheidsbijdragen die als dusdanig aftrekbaar zijn van de beroepsinkomsten⁹.

Naast het VAPZ, dat toegankelijk is voor alle zelfstandigen en wordt beheerd door de WAPZ, bestaat er ook een sociaal of RIZIV-statuut dat wordt geregeld bij artikel 54 van de wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, gecoördineerd op 14 juli 1994¹⁰, en dat voorbehouden is aan bepaalde zorgverleners.

RIZIV-statuut

Krachtens het RIZIV-statuut komen apothekers, geneesheren, tandartsen en kinesitherapeuten onder bepaalde voorwaarden in aanmerking voor een RIZIV-tegemoetkoming in de premies of bijdragen die worden gestort in het kader van overeenkomsten die – bij invaliditeit, pensionering of overlijden – renten, pensioenen of een kapitaal waarborgen. Het kan daarbij gaan om een overeenkomst "gewaarborgd inkomen" of een overeenkomst "aanvullend pensioen" met een solidariteitsluik.

Typisch voor die regeling is dat zij, mits bepaalde voorwaarden worden nageleefd, toegankelijk is voor alle personen die een voornoemde medische activiteit uitoefenen, ongeacht of zij zelfstandigen, werknemers of zelfs statutaire personeelsleden zijn.

Het bedrag van de RIZIV-tegemoetkoming valt buiten de in de WAPZ vastgestelde bijdragebeperking. De betrokken medische beroepen kunnen, met andere woorden, bijdragen aan een overeenkomst "aanvullend pensioen" met een solidariteitsluik aan de hand van de RIZIV-tegemoetkoming, en ook, zoals alle andere zelfstandigen, aan een overeenkomst 'aanvullend pensioen' waaraan al dan niet een solidariteitsluik verbonden is.

⁷ Voor een beschrijving van die voordelen wordt verwezen naar het koninklijk besluit van 15 december 2003 tot vaststelling van de solidariteitsprestaties verbonden met de sociale pensioenovereenkomsten.

⁸ Dat maximumbedrag bedroeg €2.958,06 voor 2006 en €2.997,36 voor 2007.

⁹ De bijdragen voor het aanvullend pensioen mogen echter enkel van de beroepsinkomsten worden afgetrokken als de zelfstandige zijn socialezekerheidsbijdragen heeft betaald.

¹⁰ Zoals gewijzigd bij de programmawet van 24 december 2002.

In dit verslag verwijst het begrip "RIZIV-overeenkomst" naar de overeenkomsten "aanvullend pensioen" met een solidariteitsluit die aan de hand van de RIZIV-tegemoetkoming worden gefinancierd.

Aangezien het hier om overeenkomsten 'aanvullend pensioen' met een solidariteitsluit gaat, vallen zij binnen het toepassingsgebied van de vragenlijst en worden zij, in het kader van dit verslag, in beginsel dan ook als "sociale" overeenkomsten opgenomen.

III. Methodologie

Jaren 2006 en 2007

In dit tweejaarlijks verslag over 2006 en 2007¹¹ worden de verzamelde gegevens vergeleken met de gegevens uit het vorige verslag, waarin 2005 centraal stond.

*Nieuwe gegevens :
reserves, geslacht en
leeftijd van de
aangeslotenen*

In de praktijk is, op basis van de eerste vragenlijst, een nieuwe vragenlijst opgesteld, waarin de in het vorige verslag aangekondigde wijzigingen zijn verwerkt. Zo zijn vragen toegevoegd over de bedrag van de reserves met betrekking tot het pensioen- én het solidariteitsluit, en over de omvang van de prestaties in rente en in kapitaal. Bovendien is het begrip "aangeslotenen" verfijnd om ook over gegevens per geslacht en per leeftijdklasse te kunnen beschikken.

*Toevoeging van de
RIZIV-overeenkomsten*

Om een aantal fouten te voorkomen, wordt verder verduidelijkt dat de RIZIV-overeenkomsten binnen het onderzoeksveld van de vragenlijst vallen, en is een specifieke vraag over het aantal RIZIV-overeenkomsten toegevoegd.

Opdat de cijfers over het gewaarborgd rendement, de winstdeelname en de kostenstructuur efficiënter zouden kunnen worden verwerkt, werden de instellingen bovendien verzocht om die vragen te beantwoorden voor elk type product dat zij aanbieden.

De vragenlijst is in 2007 (voor de gegevens over 2006) én in 2008 (voor de gegevens over 2007) verstuurd naar alle verzekeringsondernemingen die in België levensverzekeringen aanbieden¹², en naar de instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening die gespecialiseerd zijn in het aanbieden van aanvullende pensioenen aan bepaalde vrije beroepen¹³.

Een eerste onderzoek van de antwoorden op de vragenlijst heeft uitgewezen dat aan bepaalde instellingen bijkomende vragen dienden te worden gesteld. In dat verband moet worden opgemerkt dat de samenwerking met de pensioeninstellingen over het algemeen uitstekend is verlopen, waarvoor onze oprechte dank.

¹¹ Het volgend tweejaarlijks verslag, dat in 2011 zal worden gepubliceerd, zal betrekking hebben op 2008 en 2009. De betrokken instellingen zullen in dat verband zowel in 2009 als in 2010 een vragenlijst ontvangen die vergelijkbaar is met de vragenlijst als bijlage.

¹² 49 in België erkende verzekeringsondernemingen en 7 bijkantoren van buitenlandse verzekeringsondernemingen.

¹³ 3 instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening die zich specifiek tot de vrije beroepen richten, zoals medische beroepen, advocaten, gerechtsdeurwaarders en notarissen.

*Verzekerings-
ondernemingen
en Instellingen voor
bedrijfspensioen-
voorziening*

Daarna is het tweejaarlijks verslag opgesteld op basis van de antwoorden van de pensioeninstellingen die een vrij aanvullend pensioen voor zelfstandigen aanbieden, i.e. 28 verzekeringsondernemingen en 3 instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening.

De antwoorden op de diverse vragen van de vragenlijst zijn zowel in het algemeen als op het specifieke vlak van de vrije beroepen¹⁴ onderzocht en, waar nodig, voorzien van commentaar.

*Vrije beroepen : begrip
eigen aan dit verslag*

Het begrip “vrije beroepen” verwijst in dit verslag uitsluitend naar de vrije beroepen waarvoor een specifieke pensioeninstelling bestaat, i.e. geneesheren, tandartsen, apothekers, kinesitherapeuten, advocaten, gerechtsdeurwaarders en notarissen.

Terloops wordt eraan herinnerd dat de beoefenaars van vrije beroepen hun pensioeninstelling vrij kunnen kiezen, ook als er voor die vrije beroepen een specifieke pensioeninstelling bestaat. Bepaalde zelfstandigen met een vrij beroep hebben zich dan ook bij andere pensioeninstellingen aangesloten die zich niet specifiek tot hun vrij beroep richten, waardoor zij niet meer van andere "klassieke" zelfstandigen kunnen worden onderscheiden.

¹⁴ Het gaat hier om de algemene resultaten van de pensioeninstellingen die zich tot bepaalde vrije beroepen richten, i.e. 1 verzekeringsonderneming en 3 instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening.

DEEL A : PENSIOENLUIK

Inleiding

Traditioneel wordt een onderscheid gemaakt tussen verschillende categorieën van VAPZ-deelnemers:

*Actieve aangeslotenen:
betalen een bijdrage*

- actieve aangeslotenen: dit zijn de aangeslotenen die in de loop van het jaar een VAPZ-bijdrage of -premie hebben betaald aan de betrokken pensioeninstelling;

*Slapende aangeslotenen:
betalen geen bijdrage*

- slapende aangeslotenen: dit zijn de aangeslotenen die in het verleden een VAPZ-overeenkomst hebben gesloten met de betrokken pensioeninstelling, maar die tijdens het betrokken jaar geen bijdrage of premie hebben betaald aan die instelling¹⁵;

*Rentegenieters:
gepensioneerd en
begunstigden*

- rentegenieters: dit zijn de aangeslotenen die de pensioenleeftijd hebben bereikt en VAPZ-prestaties ontvangen in de vorm van een rente. Ook de begunstigden die een overlevingsrente of wezenrente genieten, maken deel uit van deze groep.

I. Algemene evolutie

Uit de antwoorden op de vragenlijst bleken er, alle categorieën samen beschouwd (zowel actieven, slapers als rentegenieters), in 2006 298.512 en in 2007 333.181 zelfstandigen een VAPZ te hebben.

*65% meer aangeslotenen,
alle categorieën samen
beschouwd*

Al deze categorieën van aangeslotenen kenden een opmerkelijke groei. Sinds 2005 kon een stijging van het aantal aangeslotenen met nagenoeg 65% worden opgetekend. Op te merken valt evenwel dat de populatie van zelfstandigen met een VAPZ-overeenkomst die door deze cijfergegevens wordt vertegenwoordigd, ook de slapers omvat, m.a.w. de zelfstandigen die op een gegeven ogenblik een VAPZ-overeenkomst hebben afgesloten bij een pensioeninstelling maar inmiddels hun bijdragen voor deze overeenkomst aan die instelling hebben gestaakt.

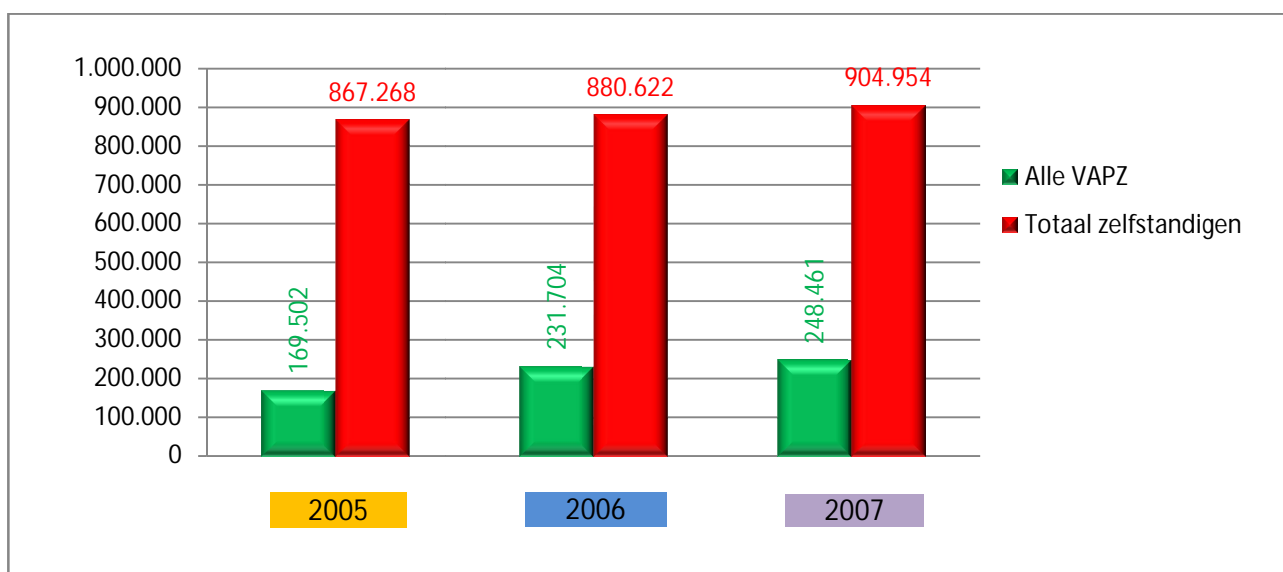
Om een eerste algemeen beeld te krijgen, is het eerder aangewezen om de evolutie te bekijken van het percentage zelfstandigen die werkzaam zijn in België, ten opzichte van de actieve VAPZ-aangeslotenen.

Het aantal personen dat in België een zelfstandig beroep uitoefent, is tussen 2005 en 2007 namelijk ook toegenomen van 867.268 tot 904.954 personen¹⁶.

¹⁵ Bijgevolg is het mogelijk dat bepaalde zelfstandigen bij verschillende pensioeninstellingen geregistreerd staan als “slaper” indien zij bijvoorbeeld verschillende VAPZ-overeenkomsten hebben afgesloten, maar slechts aan één enkele instelling bijdragen betalen.

¹⁶ Bron: RSVZ, Evolutie bij de aangeslotenen volgens leeftijdscategorie, zelfstandigen in hoofdberoep en in bijberoep.

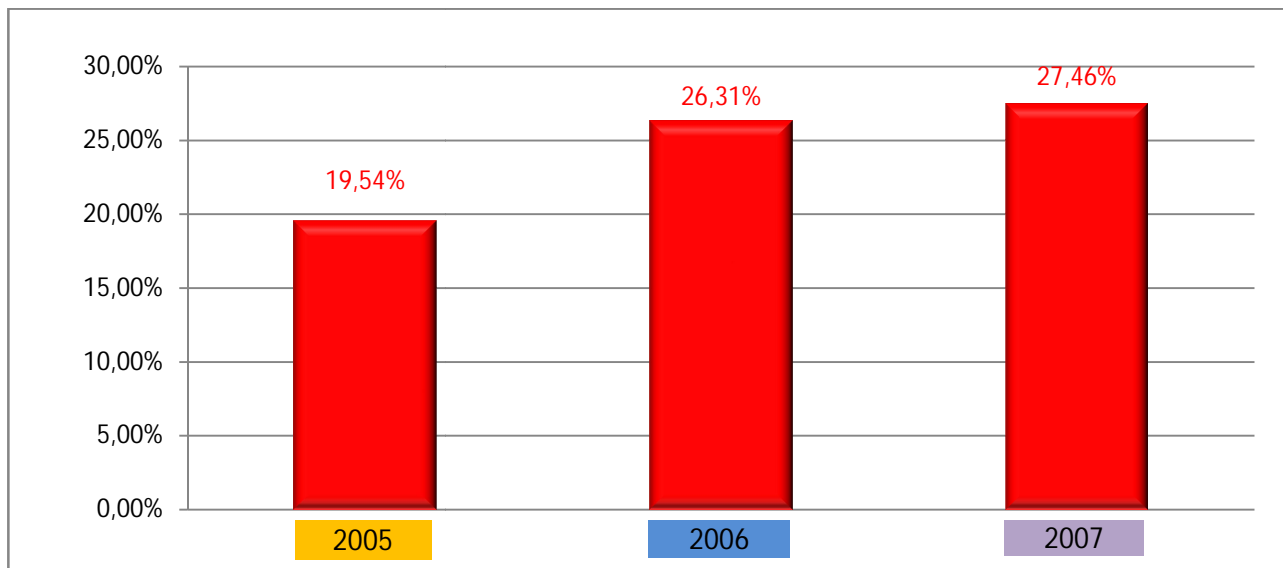
Grafiek 1: Vergelijking tussen het aantal zelfstandigen en het aantal actieve VAPZ-aangeslotenen

27% van alle zelfstandigen beschikt over een dekking

Dit cijfer omvat echter zowel de zelfstandigen in hoofdberoep als de zelfstandigen in bijberoep, zonder daarbij de zelfstandigen ouder dan 65 jaar uit te sluiten. Hieruit blijkt dat het percentage zelfstandigen met een VAPZ jaar na jaar is blijven groeien, met in 2007 een stijging van 19,54% naar 27,46%.

Grafiek 2: Dekkingspercentage bij de zelfstandigen

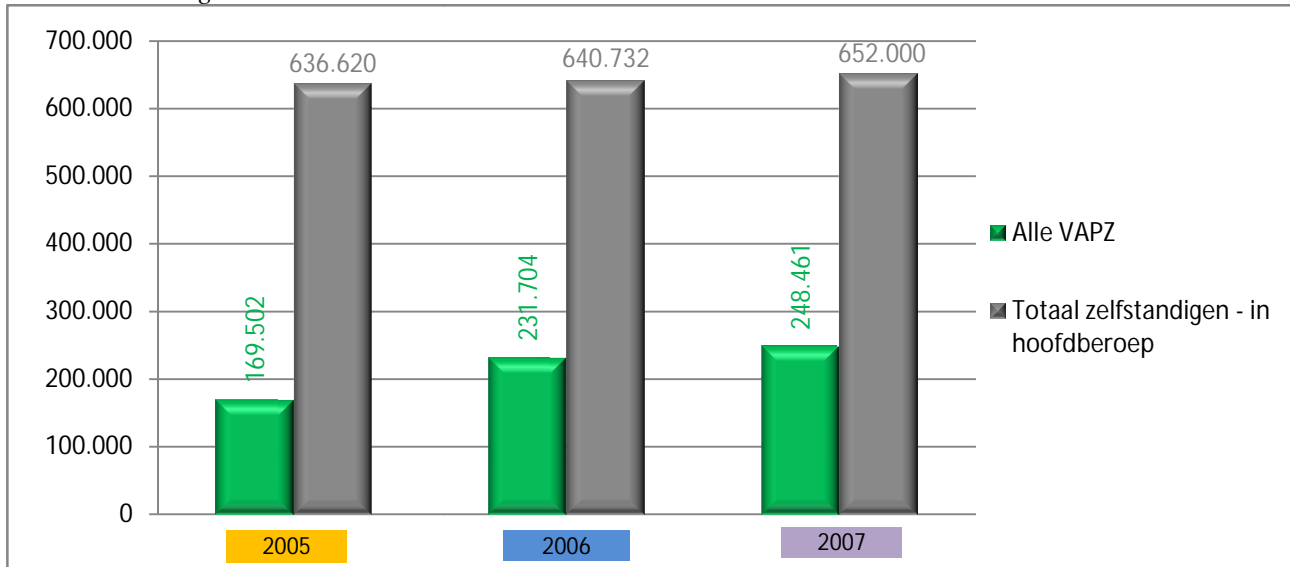
38% van de zelfstandigen in hoofdberoep heeft een dekking

Beschouwen we uitsluitend de zelfstandigen in hoofdberoep¹⁷, dan nog blijkt het dekkingspercentage doorheen de jaren toe te nemen. Komende van 26,63% in 2005, stijgt dit percentage in 2006 tot 36,16%, om in 2007 uiteindelijk 38,11% te bereiken.

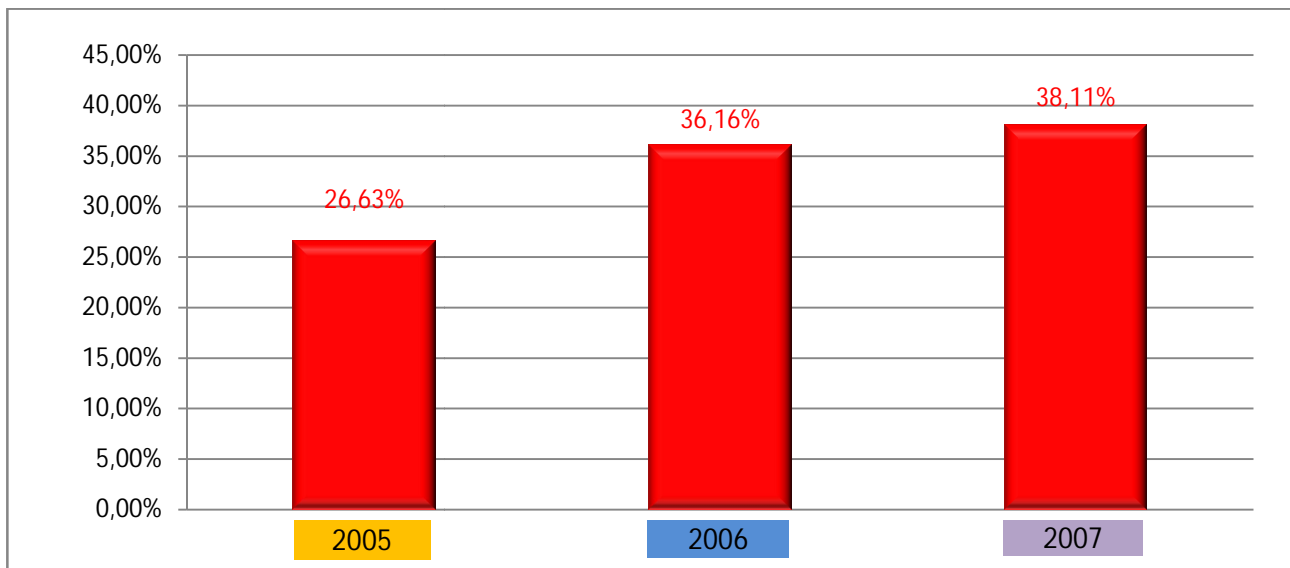
¹⁷ Bron: RSVZ, Statistische gegevens over de aangeslotenen, toestand per 31 december 2006 en per 31 december 2007, hoofdberoep. Voor 2006: 640.732 personen en voor 2007: 652.000 personen.

In 2007 beschikte meer dan een derde van de populatie zelfstandigen in hoofdberoep over een dekking, daar waar dit in 2005 slechts een kwart van deze groep was. Hiermee is duidelijk aangetoond dat het VAPZ een aanhoudend succes kent, vooral bij de zelfstandigen die geen vrij beroep uitoefenen.

Grafiek 3: Vergelijking tussen het aantal zelfstandigen in hoofdberoep en het aantal actieve VAPZ-aangeslotenen

Grafiek 4: Dekkingspercentage bij de zelfstandigen in hoofdberoep

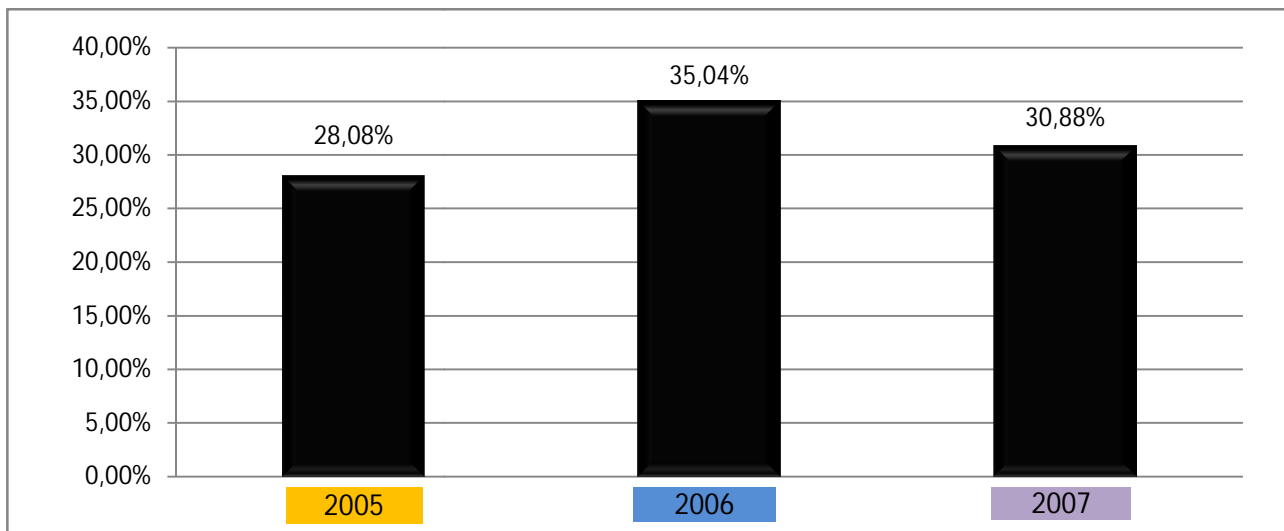
Kijken we daarentegen naar de zelfstandigen met een vrij beroep als bedoeld in dit verslag, die in 2006 een populatie van 105.471 personen vertegenwoordigden en in 2007 een populatie van 106.609 personen^{18 19},

¹⁸ In 2006, 42.426 geneesheren, 12.109 apothekers, 8.423 tandartsen en 25.406 kinesitherapeuten (Bron: RIZIV), 15.215 advocaten (Bron: Frans- en Duitstalige Orde van Advocaten en Nederlandstalige Orde van Advocaten), 534 gerechtsdeurwaarders (Bron: Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders) en 1.358 notarissen (Bron: Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat).

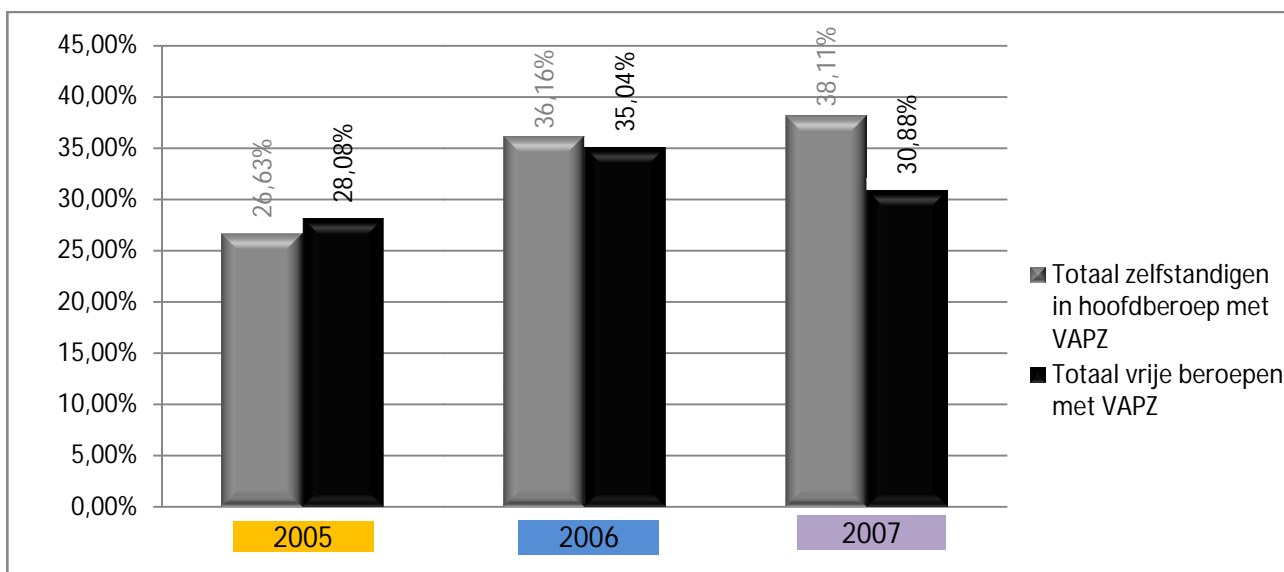
Bij vrije beroepen dekking van 31%

dan blijkt hun dekkingpercentage onder het dekkingpercentage van de gehele populatie zelfstandigen gedaald te zijn, hoewel dit er in 2005 nog boven lag. In 2005 bedroeg het dekkingpercentage bij de zelfstandigen met een vrij beroep immers 28%, waarna het in 2006 piekte tot 35% om vervolgens in 2007 weer te zakken tot 31%.

Grafiek 5: Dekkingpercentage bij de vrije beroepen

Grafiek 6: Vergelijking tussen het dekkingpercentage bij de zelfstandigen en bij de vrije beroepen

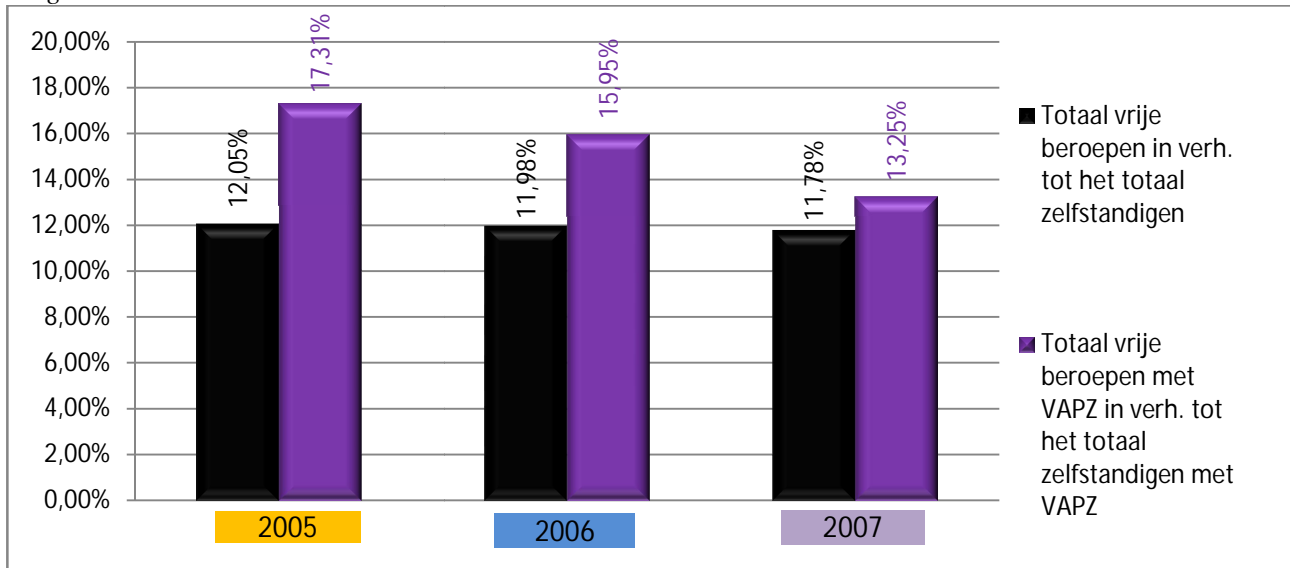

Beschouwen we het aantal zelfstandigen met een vrij beroep ten opzichte van de totale populatie van zelfstandigen, dan blijft het aansluitingspercentage bij de zelfstandigen met een vrij beroep proportioneel gezien toch hoger liggen.

¹⁹ In 2007: 42.839 geneesheren, 12.305 apothekers, 8.350 tandartsen en 25.693 kinesitherapeuten (Bron: RIZIV), 15.500 advocaten (bron: Frans- en Duitstalige Orde van Advocaten en Nederlandstalige Orde van Advocaten), 539 gerechtsdeurwaarders (bron: Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders) en 1.383 notarissen (bron: Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat).

Om dit te verklaren vergelijken we het vertegenwoordigingspercentage met het aansluitingspercentage. Wat het vertegenwoordigingspercentage betreft, maakt de groep zelfstandigen met een vrij beroep ca. 12% uit van de totale populatie van zelfstandigen. Zoomen we in op het aansluitingspercentage van de zelfstandigen met een vrij beroep ten opzichte van de gehele groep aangesloten zelfstandigen, dan blijkt dit steeds boven het vertegenwoordigingspercentage te liggen, ook al is het aansluitingspercentage teruggevallen van 17,31% in 2005 tot 13,25% in 2007.

Grafiek 7: Percentage dat de vrije beroepen uitmaken van de populatie zelfstandigen en van de VAPZ-aangeslotenen

II. Categorieën van aangeslotenen

Tot dusver hebben wij de populatie van aangeslotenen in haar geheel onderzocht, zonder een onderscheid te maken tussen de verschillende categorieën. In dit onderdeel analyseren we de verschillende categorieën van aangeslotenen en de wijze waarop zij geëvolueerd zijn. Dat levert een aantal opmerkelijke gegevens op.

Uit de antwoorden op de vragenlijst blijkt dat het aantal actieve VAPZ-aangeslotenen in 2006 231.704 personen bedroeg en in 2007 248.461 personen.

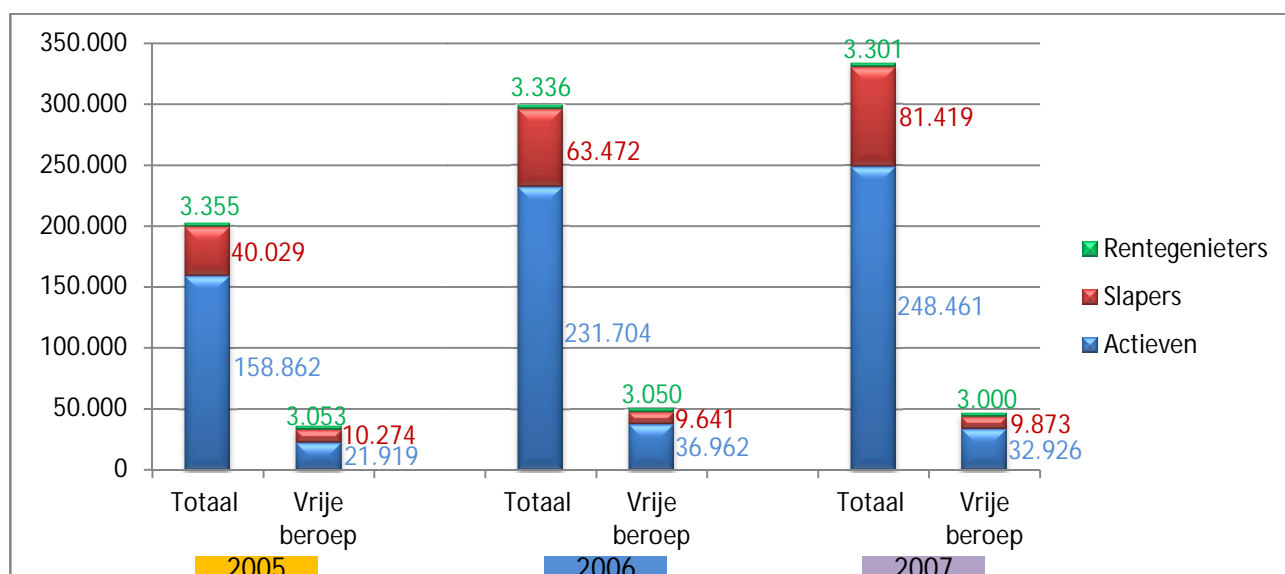
Deze aangeslotenen hebben hetzij een “gewone” VAPZ-overeenkomst afgesloten, hetzij een VAPZ-overeenkomst met een solidariteitsluit, "sociale" VAPZ-overeenkomst genoemd, hetzij een RIZIV-overeenkomst, wat een VAPZ-overeenkomst met een solidariteitsluit is maar die wordt gefinancierd met een RIZIV-tegemoetkoming.

Allereerst kan worden vastgesteld dat het aantal actieve aangeslotenen is toegenomen sinds het VAPZ op de markt werd gebracht. In 2005 werden immers slechts 169.502 actieve aangeslotenen geteld.

Hoewel het aantal actieve aangeslotenen in 2006 met 37% is toegenomen ten opzichte van 2005, blijft hun toename in 2007 beperkt tot 7% tegenover 2006. Toch kunnen wij stellen dat er van 2005 tot 2007 een totale stijging van nagenoeg 47% heeft plaatsgevonden.

47% meer actieve aangeslotenen

Grafiek 8: Evolutie van het aantal aangeslotenen per categorie

Dat de drie categorieën een verschillende evolutie kennen, valt gedeeltelijk te verklaren door twee wijzigingen die werden aangebracht in de vragenlijst:

- sinds 2006 heeft de vragenlijst eveneens betrekking op de RIZIV-overeenkomsten (aanvullend pensioen met een solidariteitsluit); dit betreft een groot aantal aangeslotenen;
- daarnaast worden in de vragenlijst thans ook de aangeslotenen in aanmerking genomen die een bijdrage van minder dan €100 storten.

50% meer actieve aangeslotenen bij de vrije beroepen

Als we de categorie van de zelfstandigen met een vrij beroep beschouwen, zien we ook daar een stijging van het aantal actieve aangeslotenen van 21.919 in 2005 tot een hoogtepunt van 36.962 aangeslotenen in 2006, waarna in 2007 opnieuw een daling volgde tot 32.926. Toch blijft dit voor de periode van 2005 tot 2007 een toename met 50% van het aantal actieve aangeslotenen in de categorie van de vrije beroepen.

Sterke groei in de categorie van de slapers

Zoals verwacht is de grootste groei tussen 2005 en 2007 terug te vinden in de categorie van de slapers die verdubbeld is als we de gehele onderzochte populatie beschouwen. Zij vertegenwoordigt nagenoeg een vierde van de totale aangeslotenen in 2007 en zal vermoedelijk nog verder uitbreiden in de loop van de komende jaren.

In deze categorie bevinden zich immers de aangeslotenen die geen bijdrage hebben gestort in de loop van het betrokken jaar. Het staat een zelfstandige immers vrij om zelf een pensioeninstelling te kiezen, wat betekent dat hij elders een nieuwe VAPZ-overeenkomst kan afsluiten zonder zijn reeds opgebouwde reserves over te dragen naar de nieuwe instelling. Het is dan ook mogelijk dat eenzelfde zelfstandige zich zowel in de categorie van de slapers als van de actieve aangeslotenen bevindt.

Vreemd genoeg werd bij de groep van de vrije beroepen in de categorie van de slapers een lichte daling opgemerkt tussen 2005 en 2007. Dat valt misschien te verklaren door de mogelijkheid die met ingang van 1 januari 2004 is ingevoerd voor de aangeslotenen om hun reserves over te dragen aan andere pensioeninstellingen.

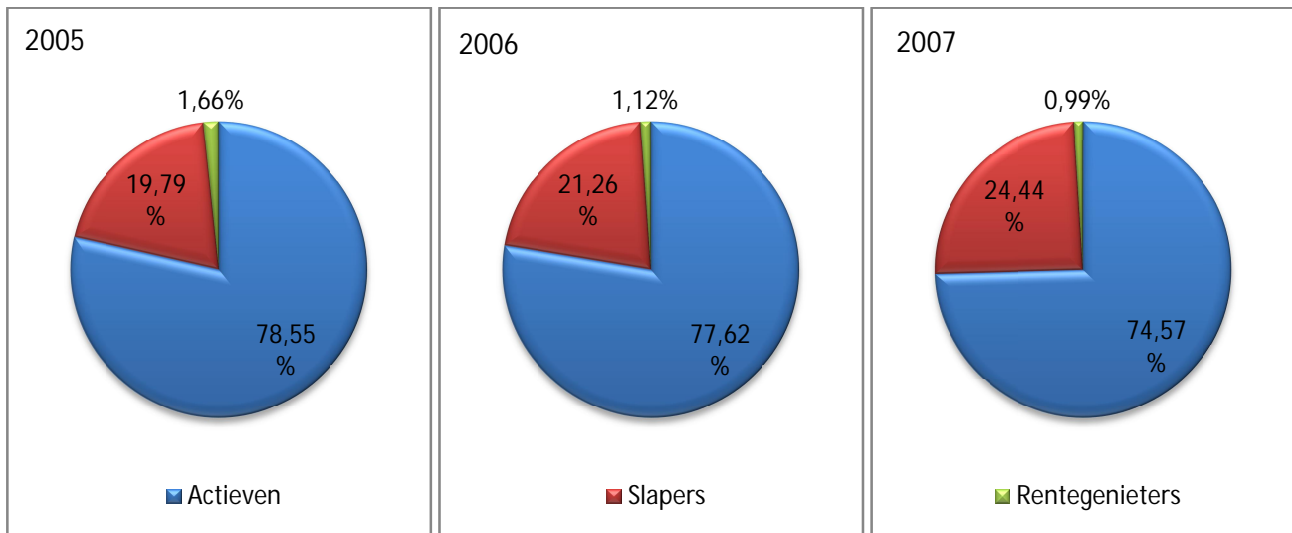
Inkrimping van de categorie van de rentegenieters

Anders is het gesteld met de categorie van de rentegenieters. Daar werd de sterkste daling van de verschillende categorieën opgetekend, zowel voor de gehele onderzochte populatie als voor de groep van de vrije beroepen afzonderlijk beschouwd.

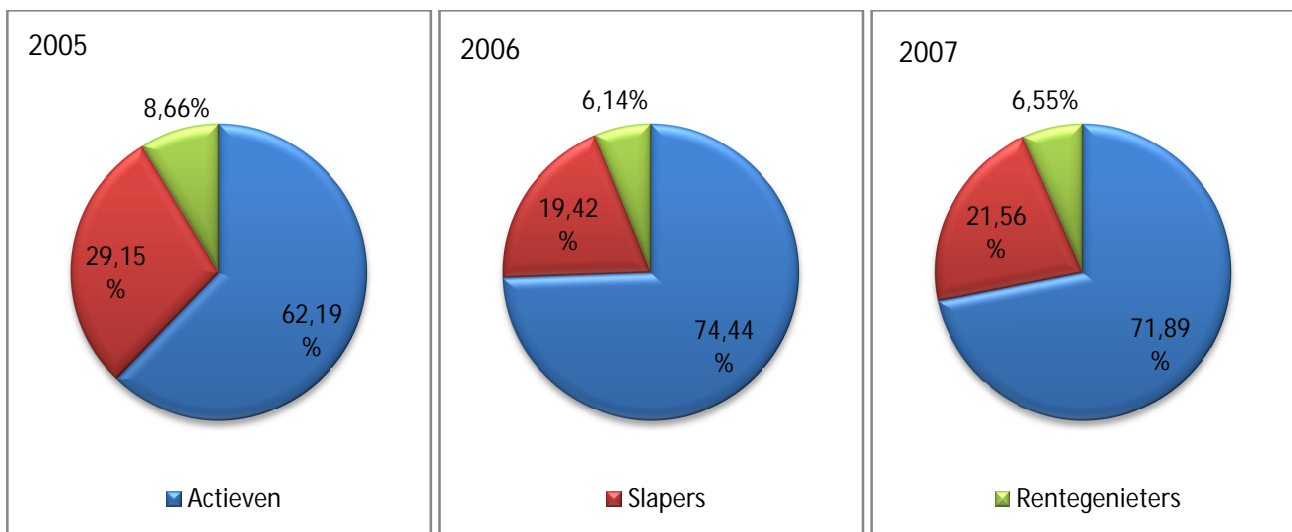
De verklaring hiervoor is dat de rentegenieters die komen te overlijden niet vervangen worden door nieuwe rentegenieters. De prestaties in rente zijn immers niet erg geliefd bij de nieuwe gepensioneerden²⁰.

Kijken we naar het deel dat de verschillende categorieën verhoudingsgewijs uitmaken van de gehele groep aangeslotenen, dan blijkt het uitgesproken verschil naargelang we de gehele populatie beschouwen of enkel de vrije beroepen steeds kleiner te worden, zonder echter helemaal te verdwijnen meer bepaald omdat het merendeel van de rentegenieters tot de groep van de vrije beroepen behoort.

Grafiek 9: Indeling van de verschillende categorieën van aangeslotenen van de gehele populatie

Grafiek 10: Indeling van de verschillende categorieën van aangeslotenen in de groep van de vrije beroepen

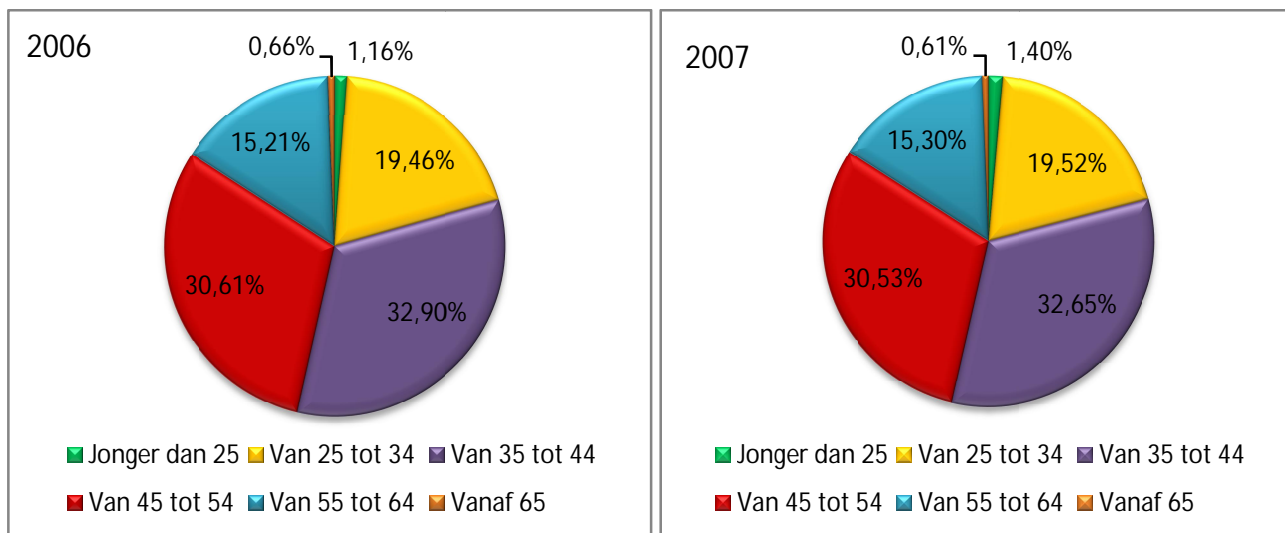
²⁰ Zie hoofdstuk III, Pensioenprestaties, p. 38.

III. Leeftijd van de aangeslotenen

De pensioeninstellingen die een VAPZ aanbieden, werden om bijkomende informatie verzocht, met name gegevens over de leeftijdscategorie waarin de actieve aangeslotenen zich bevinden.

De onderstaande grafieken geven de indeling van de actieve aangeslotenen volgens leeftijdscategorie weer voor 2006 en 2007. Op te merken valt dat de verdeling nagenoeg ongewijzigd is gebleven.

Grafiek 11: Indeling van de actieve aangeslotenen volgens leeftijdscategorie

64% van de actieve aangeslotenen zijn tussen 35 en 54 jaar

Uit de ontvangen informatie blijkt dat 88% of het merendeel van de actieve populatie zich, zoals verwacht, in de leeftijdscategorie van 25 en 64 jaar bevindt, met een concentratie in de leeftijdsklasse tussen 35 en 54 jaar waar we 64% van de actieve aangeslotenen terugvinden.

Verrassender is dat de categorie aangesloten 55-plussers meer dan 15% uitmaakt, terwijl uit het gelijkaardige onderzoek naar de sectorale pensioenstelsels voor werknemers is gebleken dat deze leeftijdscategorie daar slechts 6,50% vertegenwoordigt. Dat doet het vermoeden rijzen dat de zelfstandigen op latere leeftijd met pensioen gaan, wat ook logisch is aangezien er geen prepensioenregelingen gelden voor zelfstandigen.

Voorspelbaar is ook dat het percentage actieve aangeslotenen in de categorie van de 65-plussers te verwaarlozen is (0,6%). Dit percentage blijkt toch iets hoger te liggen bij de vrije beroepen (2,20% in 2006) en stijgt ook lichtjes in 2007 (2,35%).

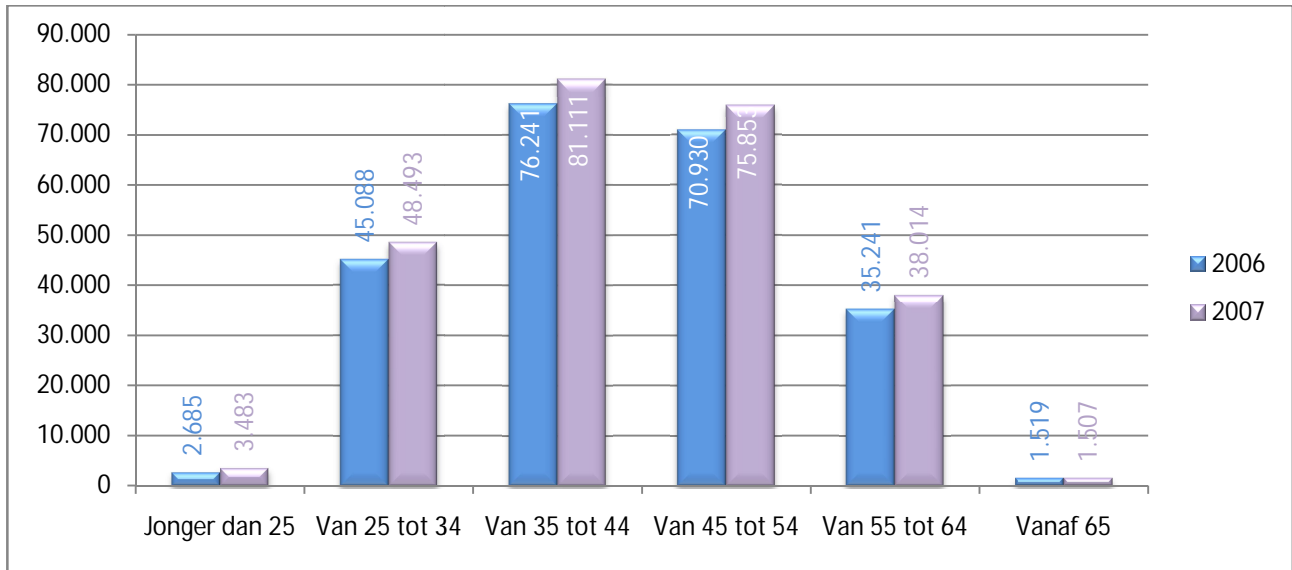
30% meer actieve aangeslotenen jonger dan 25 jaar

De evolutie in het aantal aangeslotenen in de verschillende leeftijdsklassen laat een opmerkelijke toename zien van het aantal actieve aangeslotenen van minder dan 25 jaar (30%), wat erop lijkt te wijzen dat de aangeslotenen zich steeds vroeger om hun toekomst gaan bekommeren.

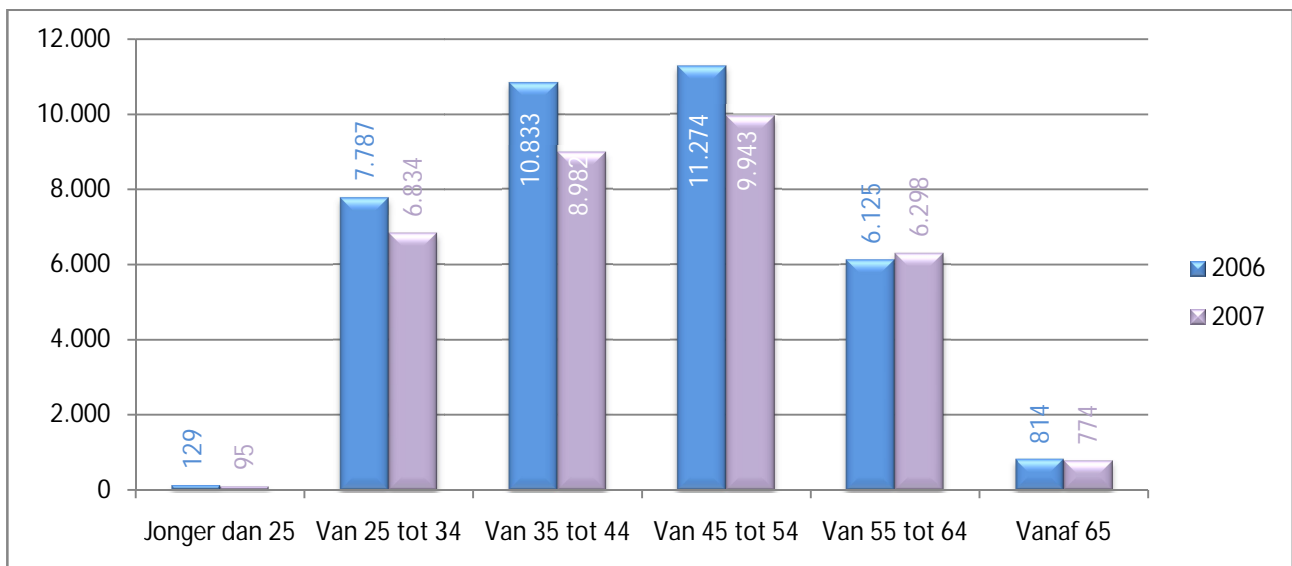
De overige leeftijdscategorieën blijven nagenoeg onveranderd (6-7%), met uitzondering van de leeftijdsklasse van de 65-plussers waar een daling wordt vastgesteld die meer bepaald toe te schrijven valt aan het afnemende aantal aangeslotenen die een vrij beroep uitoefenen, ondanks het feit dat deze categorie verhoudingsgewijs toeneemt.

Bij de vrije beroepen is er een daling merkbaar in alle leeftijdsklassen, wat het logische gevolg is van de vermindering van het aantal actieve aangeslotenen tussen 2006 en 2007.

Grafiek 12: Evolutie van het totaal aantal actieve aangeslotenen volgens leeftijdsklasse

Grafiek 13: Evolutie van de actieve aangeslotenen met een vrij beroep volgens leeftijdsklasse

IV. Geslacht van de aangeslotenen

De pensioeninstellingen die een VAPZ aanbieden, werd tevens gevraagd om informatie te verstrekken over het geslacht van de aangeslotenen in de verschillende categorieën, m.a.w. zowel bij de actieve aangeslotenen, als bij de slapers en de rentegenieters.

Zowel in 2006 als in 2007²¹, stemt de man-vrouwverhouding binnen de groep aangeslotenen overeen met de man-vrouwverhouding binnen de populatie zelfstandigen in hoofd- en bijberoep, te weten 2/3 – 1/3. Toch blijken de vrouwen lichtjes ondervertegenwoordigd te zijn in de groep zelfstandigen in hoofdberoep.

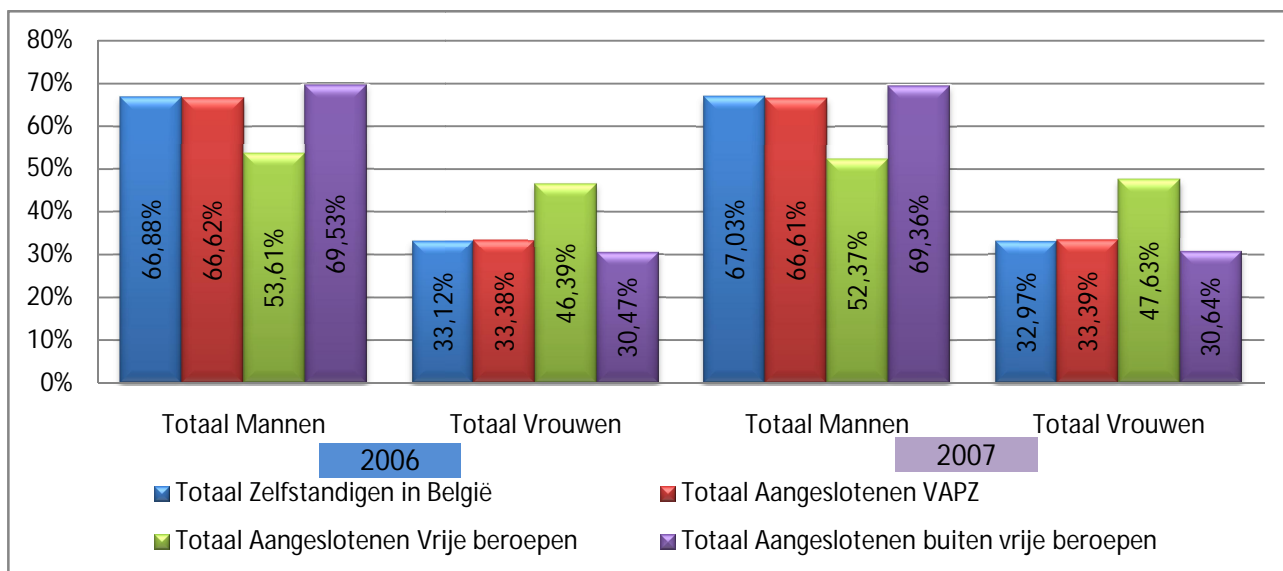
Man-vrouwverhouding bij aangeslotenen zelfstandigen: 2/3 – 1/3

Aangeslotenen met vrij beroep: man-vrouwverhouding: 50/50

Daarentegen is de man-vrouwverhouding sterk verschillend naargelang we de groep aangeslotenen met een vrij beroep beschouwen of de groep overige aangeslotenen (de zelfstandigen die geen vrij beroep uitoefenen). Bij de vrije beroepen is er min of meer een evenwicht tussen het aantal mannen en vrouwen (52/48), terwijl er een duidelijke wanverhouding is in de groep van de zelfstandigen die geen vrij beroep uitoefenen, waar de mannen duidelijk in de meerderheid verkeren (69/31).

Voor de totale groep van aangeslotenen is er nauwelijks een evolutie op te merken in de man-vrouwverhouding, terwijl er bij de groep zelfstandigen met een vrij beroep een lichte toename van het aantal vrouwen kan worden vastgesteld.

Grafiek 14: Man-vrouwverdeling

Rentegenieters: lichte oververtegenwoordiging van de vrouwen

De analyse van de man-vrouwverdeling per categorie van aangeslotenen toont aan dat zich onder de rentegenieters aanzienlijk meer vrouwen bevinden dan mannen. Deze oververtegenwoordiging is nog meer uitgesproken in de categorie van de zelfstandigen die geen vrij beroep uitoefenen (40/60 tegenover 49/51).

²¹ Op te merken valt dat over dit aspect voor de vorige studie geen informatie werd gevraagd.

Deze oververtegenwoordiging van de vrouwen kan vermoedelijk worden toegeschreven aan het bestaan van overlevingspensioenen en aan de hogere levensverwachting bij vrouwen.

Bij de slapers is de man-vrouwverhouding voor 2006 nagenoeg gelijk aan de verhouding in de populatie actieve aangeslotenen, behalve voor de groep van de vrije beroepen waar de man-vrouwverhouding perfect in evenwicht is.

In 2007 bleken de mannen in de man-vrouwverhouding bij de populatie slapers iets beter vertegenwoordigd te zijn dan bij de populatie actieve aangeslotenen, tenzij in de groep van de vrije beroepen waar een inversie heeft plaatsgevonden zodat de vrouwen er lichtjes de bovenhand hebben (48/52).

Voor de actieve aangeslotenen is het verschil tussen de vrije beroepen en de overige zelfstandigen nog opvallender aangezien de verhouding in 2006 respectievelijk 55/45 en 70/30 was in het voordeel van de mannen, en in 2007 54/46 en 69/31 nog steeds in het voordeel van de mannen.

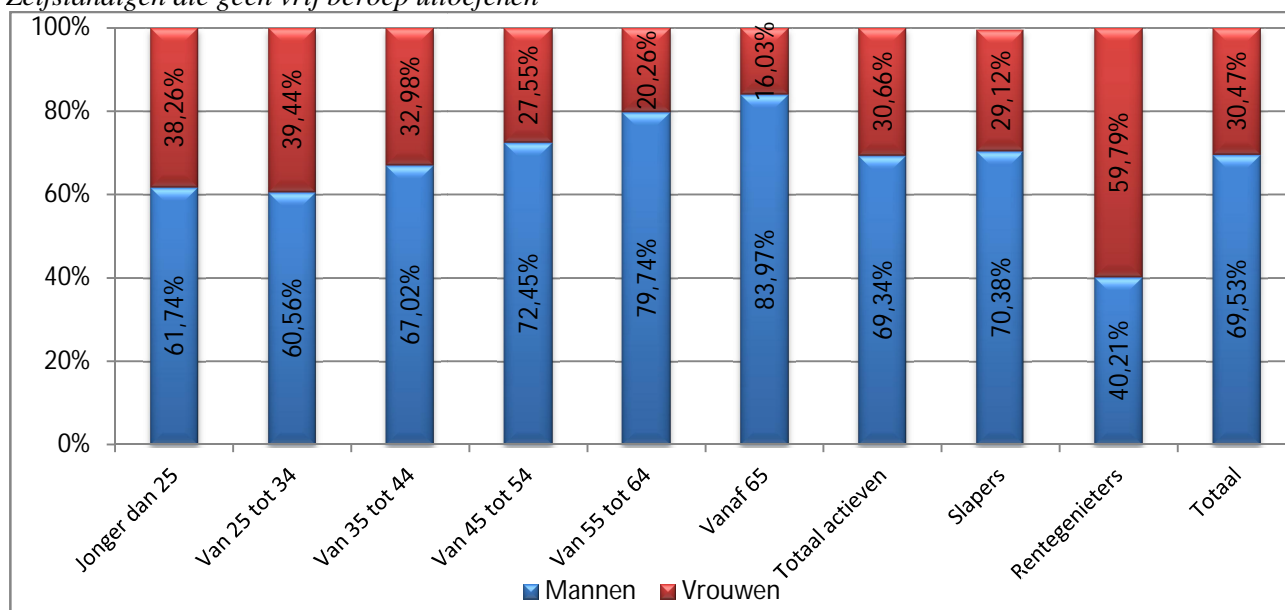
Tot slot kan de verdeling tussen de geslachten ook per leeftijdscategorie worden onderzocht. In de onderstaande grafieken is deze verdeling aangegeven voor het jaar 2006.

Vrouwen minder vertegenwoordigd naarmate ze ouder worden

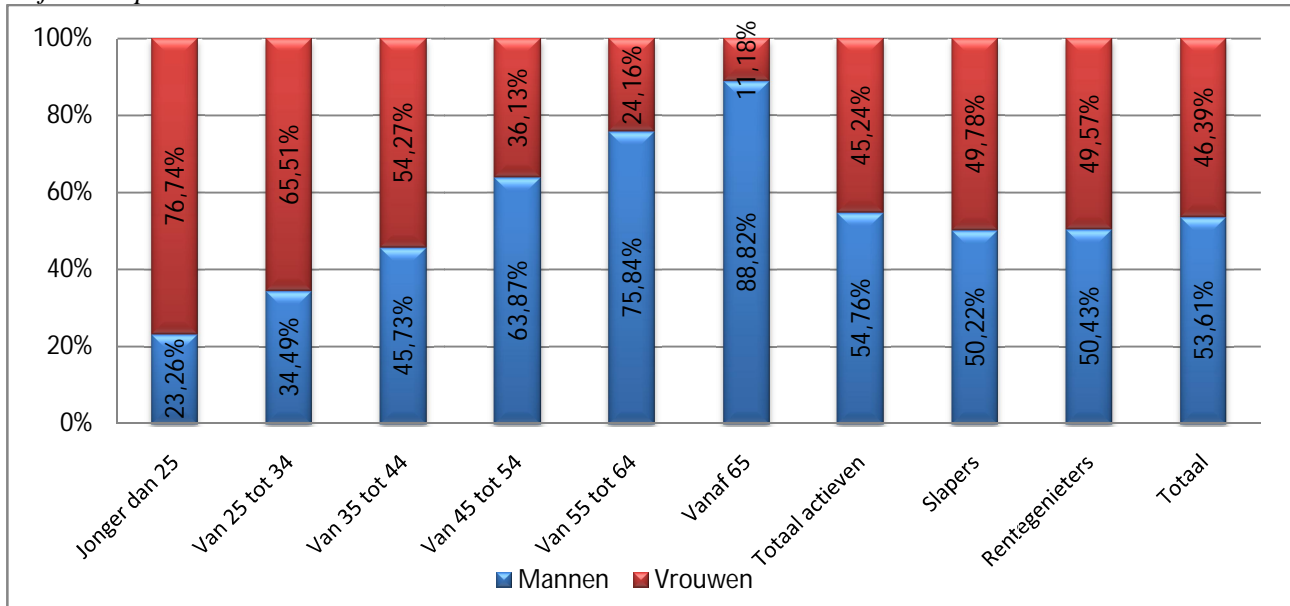
In dit verband dient allereerst te worden vastgesteld dat het aantal vrouwen terugloopt naarmate hun leeftijd toeneemt. In de eerste leeftijdscategorie van minder dan 25 jaar vertegenwoordigen de vrouwen meer dan 38%, daar waar zij in de categorie van de 65-plussers maar 16% meer vertegenwoordigen.

Grafiek 15: Man-vrouwverhouding in 2006 naargelang de categorie en de leeftijdsklasse

Zelfstandigen die geen vrij beroep uitoefenen

Vrije beroepen

*Vrije beroepen:
oververtegenwoordiging
van vrouwen tot 45 jaar*

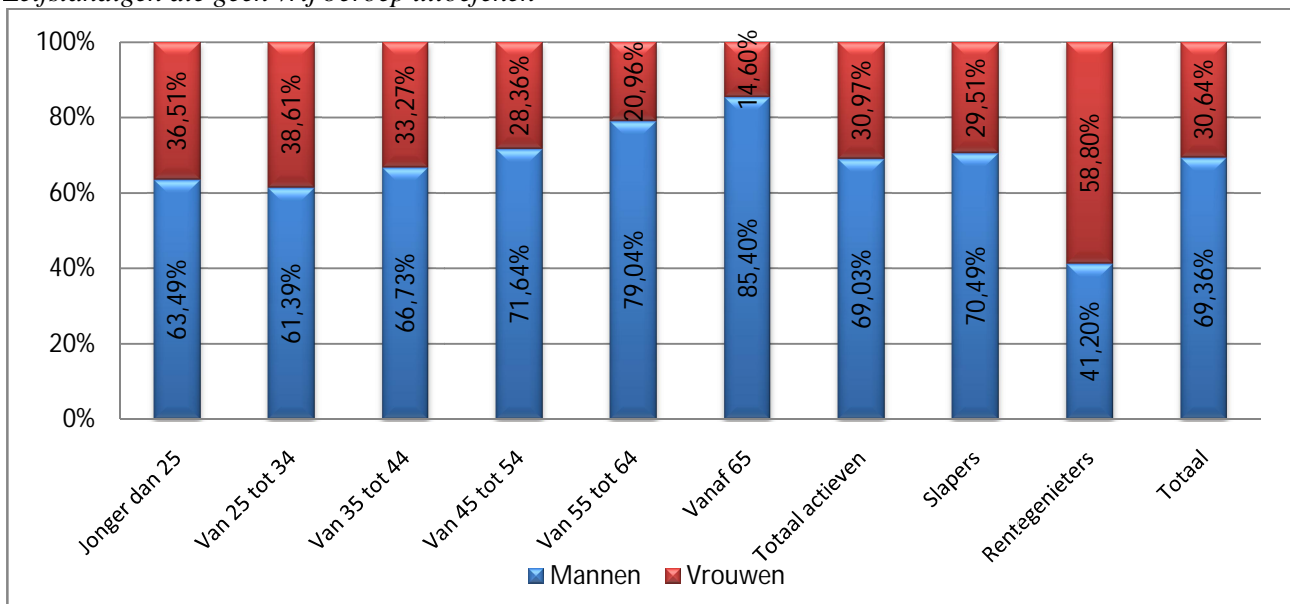
Deze daling doet zich ook voor bij de vrije beroepen en is daar nog sterker: in de leeftijdsklasse van minder dan 25 jaar zijn meer dan 75% vrouwen, terwijl zij in de leeftijdsklasse van de 65-plussers maar 11% meer uitmaken. De inversie in de man-vrouwverhouding doet zich voor in de leeftijdscategorie van 45 tot 54 jaar.

Er lijkt geen logische verklaring te zijn voor dit fenomeen: binnen de populatie van de zelfstandigen is de man-vrouwverhouding nagenoeg steeds dezelfde, ongeacht de leeftijdscategorie (2/3-1/3).

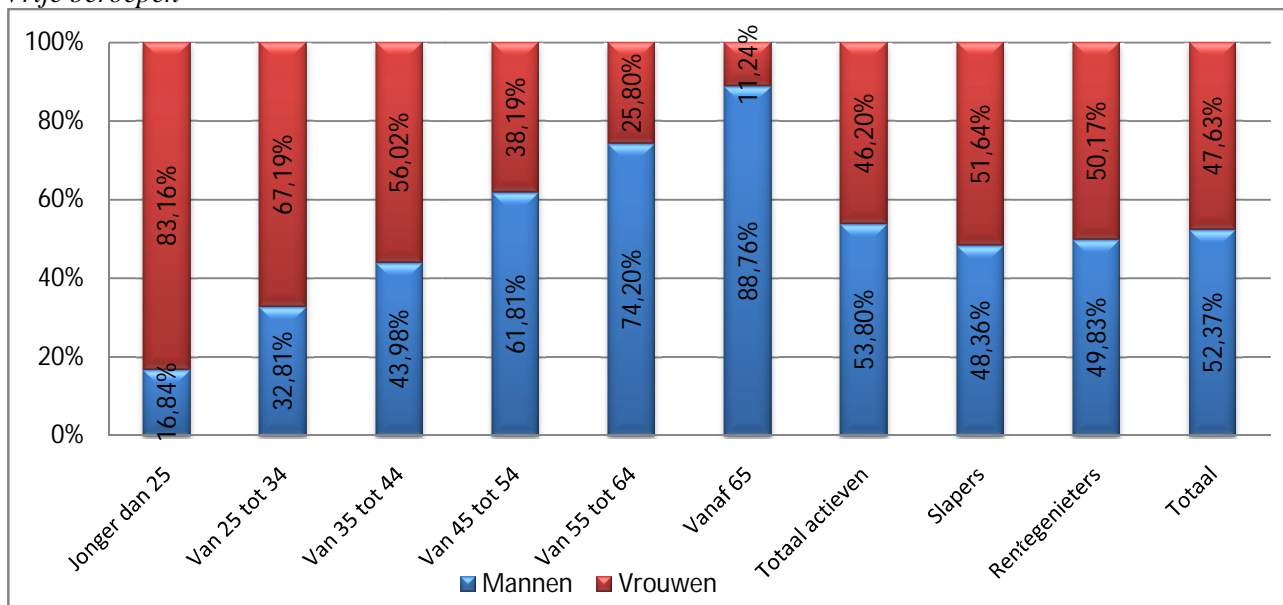
In de onderstaande grafieken wordt de verdeling naargelang het geslacht en de categorie weergegeven voor 2007.

Grafiek 16: Man-vrouwverhouding in 2007 naargelang de categorie en de leeftijdsklasse

Zelfstandigen die geen vrij beroep uitoefenen

Vrije beroepen

Ook hier kan dezelfde tendens worden opgemerkt, namelijk een daling van de vertegenwoordiging van de vrouwen naarmate zij ouder worden. En ook hier is dit meer uitgesproken bij de vrije beroepen aangezien de vrouwen in de leeftijdscategorie van minder dan 25 jaar 83% vertegenwoordigen en slechts 11% meer in de leeftijdsklasse van de 65-plussers.

Evenwichtiger man-vrouwverhouding bij de vrije beroepen

Algemeen kan worden gesteld dat er een evenwichtiger man-vrouwverhouding bestaat bij de vrije beroepen dan bij de algehele groep aangeslotenen. Dit geldt voor elke categorie van aangeslotenen.

HOOFDSTUK II. BIJDRAGEN

Inleiding

De VAPZ-bijdrage is geplafonneerd op 8,17% van de inkomsten

Nuttig om weten is dat het vrij aanvullend pensioen door de zelfstandige wordt opgebouwd op vrijwillige basis. Voor een “gewoon” vrij aanvullend pensioen mag de zelfstandige een bedrag storten dat geplafonneerd is op 8,17% van zijn beroepsinkomen, met als absoluut maximum voor 2006 € 2.571, en voor 2007 €2.605,15.

Voor een “sociaal” vrij aanvullend pensioen met een solidariteitsluik is dit percentage evenwel verhoogd tot 9,40% van het beroepsinkomen, met voor 2006 als absoluut maximum €2.958,06, en voor 2007 €2.997,36.

Het staat de zelfstandige dus vrij om al dan geen bijdrage te storten voor het aanvullend pensioen. Bovendien bepaalt hij zelf vrij het bedrag van de bijdrage, binnen de fiscaal toegestane grenzen, met dien verstande dat de bijdrage niet minder dan €100 mag bedragen en niet meer dan de hierboven vermelde maxima.

De vorige vragenlijst bevatte reeds een vraag over de bijdragen. Daarvoor waren de bijdragen ingedeeld per schijf van €500. De vraag luidde hoeveel aangeslotenen er waren per bijdrageschijf.

Bij de vorige vragenlijst was ervan uitgegaan dat er geen VAPZ-overeenkomsten bestonden waarvoor bijdragen van minder dan € 100 werden gestort. Verschillende pensioeninstellingen hebben daar echter op gereageerd met de melding dat zij wel degelijk VAPZ-overeenkomsten beheerden met bijdragen onder de €100. In de vragenlijst voor dit verslag werd dan ook een nieuwe schijf toegevoegd: die voor de bijdragen van minder dan €100.

Wij kunnen niet buiten de vaststelling dat er een incoherentie blijft bestaan tussen het aantal actieve aangeslotenen en het aantal personen die een bijdrage hebben gestort, als opgegeven in antwoord op de vragen in de vragenlijst²². De verklaring is vermoedelijk dat de aangeslotenen met een RIZIV-overeenkomst hun bijdragen niet zelf betalen. Die worden in de praktijk gestort door het RIZIV, een tot zelfs twee jaar na het afsluiten van de overeenkomst. Door deze verschillende tijdstippen ontstaan er discordanties die we in de volgende vragenlijst zullen trachten weg te werken.

I. Algemene analyse

37% stort meer dan € 2.000

22% stort tussen € 500 en € 1.000

De studie leert ons dat 37% van de actieve aangeslotenen in 2006 een bijdrage betaalden van meer dan €2000, maar eveneens dat een aanzienlijk deel, nagenoeg een vierde van de actieve aangeslotenen, een bijdrage betaalden tussen €500 en €1000.

²² De eerste vraag van de vragenlijst heeft betrekking op het aantal aangeslotenen per categorie (actieven, slapers, rentegenieters), per geslacht en per leeftijdscategorie terwijl de tweede vraag van de vragenlijst slaat op het aantal personen die een bijdrage storten per bijdrageschijf (wat overeenstemt met het in dit verslag gehanteerde begrip van actieve aangeslotenen).

14% stort tussen € 1.000 en € 1.500

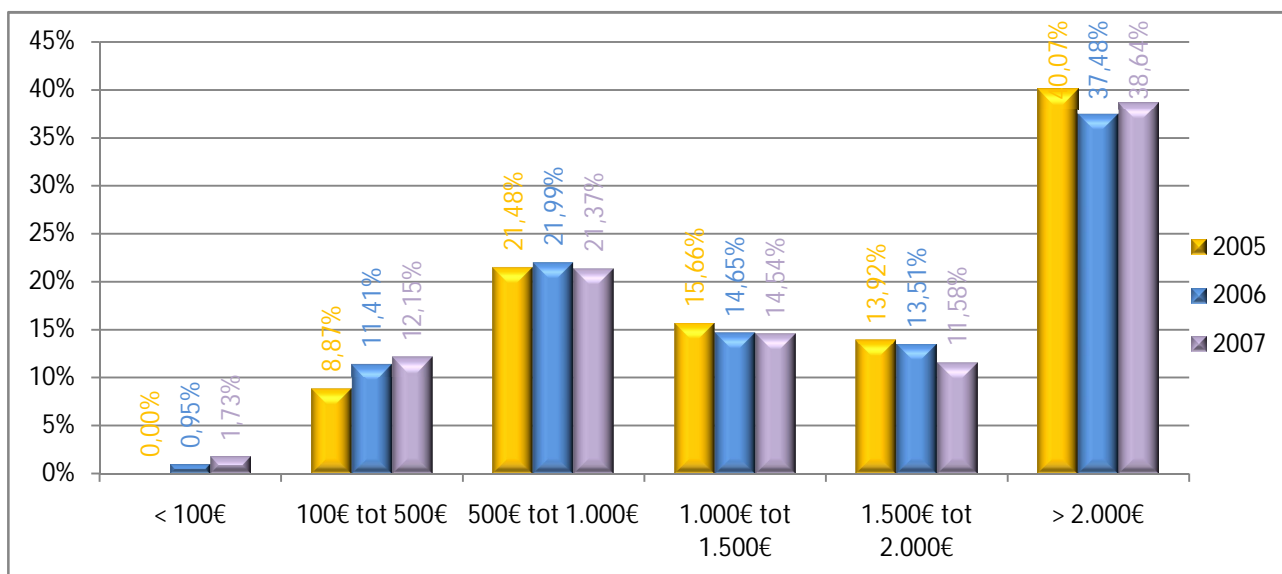
Deze cijfers zijn vrijwel gelijkaardig gebleven in 2007 waar 38% van de actieve aangeslotenen een bijdrage betaalden van meer dan €2.000, 21% een bijdrage tussen €500 en €1000 en, als derde categorie naar orde van grootte, 14% een bijdrage stortte tussen €1.000 en €1.500, dit zowel in 2006 als in 2007.

Uit de onderstaande grafiek komt naar voren dat de verdeling naar aantal aangeslotenen per bijdrageschijf, van jaar tot jaar slecht lichte wijzigingen vertoont.

De algemene tendens blijft aangehouden : de regels indachtig voor het bepalen van het bedrag van de bijdrage, kan uit het feit dat nagenoeg 40% van de zelfstandigen met een aanvullend pensioen een bijdrage van meer dan €2.000 storten, worden afgeleid dat het voornamelijk de zelfstandigen met hoog inkomen zijn die een vrij aanvullend pensioen opbouwen.

De tweede grootste schijf bevat de bijdragen tussen € 500 en € 1.000, gevolgd door de schijf van € 1.000 tot € 1.500. De “middenklasse” blijkt zich dus ook ten zeerste bewust te zijn van de noodzaak om een aanvullend pensioen op te bouwen.

Grafiek 17: Indeling van het aantal aangeslotenen per bijdrageschijf en per jaar

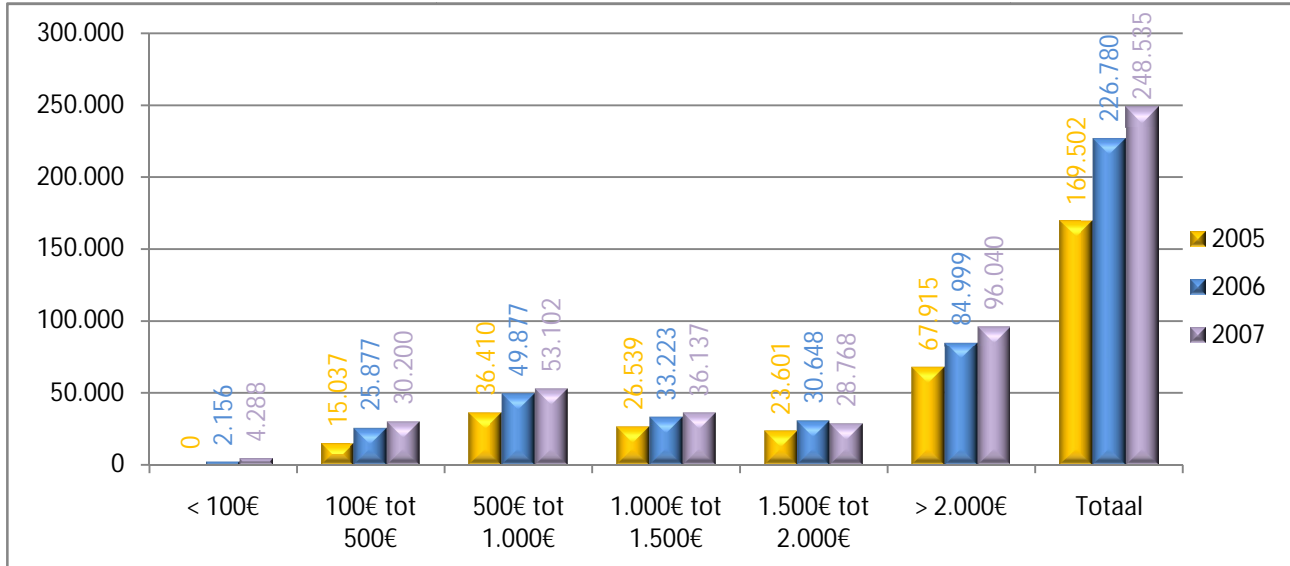
In absolute termen valt jaarlijks een stijging op te tekenen van het aantal aangeslotenen die een bijdrage betalen (de actieve aangeslotenen): in 2007 werden 248.535 actieve aangeslotenen geteld, ten opzichte van 169.502 in 2005 en 226.780 in 2006.

De verklaring voor deze opmerkelijke toename is driedelig: naast de toenemende belangstelling van de zelfstandigen voor een VAPZ, werd in de laatste vragenlijst rekening gehouden met de categorie actieve aangeslotenen die een bijdragen van minder dan €100 storten, wat evenwel minder zal doorwegen dan de voornaamste wijziging die in de vragenlijst werd aangebracht, namelijk het in aanmerking nemen van de RIZIV-overeenkomsten voor deze studie²³.

²³ Zie deel B, luik “Solidariteit”, waar nader wordt ingegaan op dit type overeenkomst.

De volgende grafiek geeft de verdeling weer van het aantal aangeslotenen naargelang de bijdragen die zij hebben gestort voor de jaren 2005 tot 2007. Hieruit blijkt dat de bijdragen doorheen de jaren in alle categorieën zijn toegenomen.

Grafiek 18: Aantal aangeslotenen per bijdrageschijf, per jaar

Bij de vrije beroepen stort 71% een bijdrage van meer dan € 2.000

Uit een analyse van de gestorte bijdragen naargelang het type zelfstandige, te weten, de zelfstandigen in het algemeen, de zelfstandigen met uitsluiting van de vrije beroepen en enkel de vrije beroepen, blijkt dat de meerderheid (60,47% in 2006 en 71,14 % in 2007) van de aangeslotenen met een vrij beroep, de hoogst toegestane bijdrage te storten, hetzij meer dan €2.000.

Dat het aantal aangeslotenen die een VAPZ-bijdrage van meer dan €2.000 storten, procentueel gezien hoger ligt, is toe te schrijven aan verschillende parameters :

- de zelfstandigen met een vrij beroep als bedoeld in deze studie, bevinden zich traditioneel gezien grotendeels in de categorie van de zelfstandigen met een hoog inkomen;
- voor de medische beroepen bedraagt de RIZIV-tegemoetkoming die voor een RIZIV-overeenkomst moet worden gestort bovendien meer dan €2000 voor de geconventioneerde geneesheren en dit bedrag neemt elk jaar toe²⁴. De geneesheren vormen evenwel een belangrijke groep binnen de sociale VAPZ-aangeslotenen met een RIZIV-overeenkomst.

²⁴ De RIZIV-tegemoetkoming voor de medische beroepen, die bestemd is voor een RIZIV-overeenkomst, wat gelijk is aan een aanvullende pensioenovereenkomst met een solidariteitsluit, bedroeg voor 2006 € 3.163,96 voor de geneesheren die van rechtswege geconventioneerd waren voor de totaliteit van hun prestaties, en € 1.873,17 voor de geneesheren die voor een deel van hun prestaties geconventioneerd waren, € 1.850,48 voor de tandartsen, tussen € 1.127,61 en € 2.255,21 voor de apothekers en € 900 voor de kinesitherapeuten. Voor 2007 bedroeg dit € 3.216,17 voor de geneesheren die van rechtswege geconventioneerd waren voor de totaliteit van hun prestaties en € 1.904,08 voor de geneesheren die voor een deel van hun prestaties geconventioneerd waren, € 1.923,52 voor de tandartsen, tussen € 1.183,46 en € 2.366,92 voor de apothekers en € 1.025 voor de kinesitherapeuten.

II. Evolutie van de bijdrageschijven

Stijging van het aantal actieve aangeslotenen met 44 %

Tussen 2005 en 2007 steeg het aantal actieve aangeslotenen spectaculair : de stijging bedroeg - globaal gezien - 44 % en zelfs 51 % als de vrije beroepen niet worden meegerekend die er, qua actieve aangeslotenen, slechts licht op vooruitgingen.

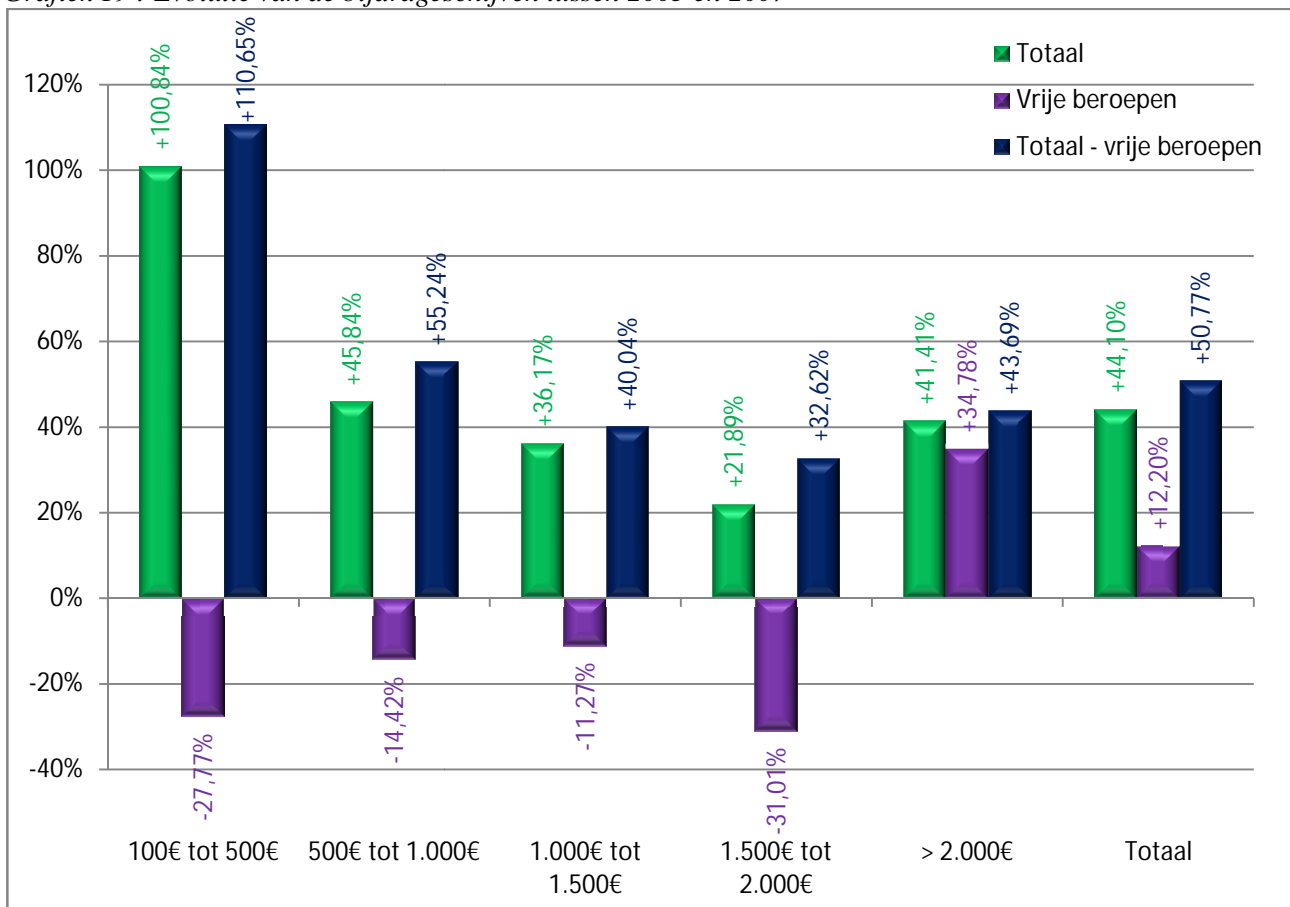
Wat de evolutie op jaarbasis betreft, is het aantal betaalde bijdragen tussen 2005 en 2006 sterker gestegen dan tussen 2006 en 2007. Dit kan met name worden verklaard door het feit dat, bij de eerste enquête, noch de RIZIV-overeenkomsten, noch de overeenkomsten waarvoor de bijdrage minder dan € 100 bedroeg, expliciet werden opgenomen, of ook door de in 2007 gestarte economische vertraging.

De categorie die in die jaren het sterkst is geëvolueerd, is inderdaad die van de actieve aangeslotenen die een bijdrage van minder dan € 100 hebben gestort : van 1.641 in 2006 tot 4.288 in 2007, i.e. een stijging met 161,30 %. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de betrokken zelfstandigen overeenkomsten hadden afgesloten waaraan zij niet langer een deel van hun budget wensten te besteden. Deze categorie is echter niet meer in de grafieken opgenomen, omdat ze numeriek verwaarloosbaar is.

De schijf van bijdragen tussen € 100 en € 500 kende een toename van 100 %

Daarna volgt de schijf van de bijdragen tussen € 100 en € 500, die een toename kende van 100 %, en de schijf van de bijdragen tussen € 500 en € 1.000, die een groei kende met 46 %.

Grafiek 19 : Evolutie van de bijdrageschijven tussen 2005 en 2007

Het is interessant vast te stellen dat de evolutie van de bijdrageschijven absoluut niet dezelfde is bij de populatie van de vrije beroepen en bij de totale populatie van de actieve aangeslotenen.

1. Op het niveau van alle actieve aangeslotenen samen

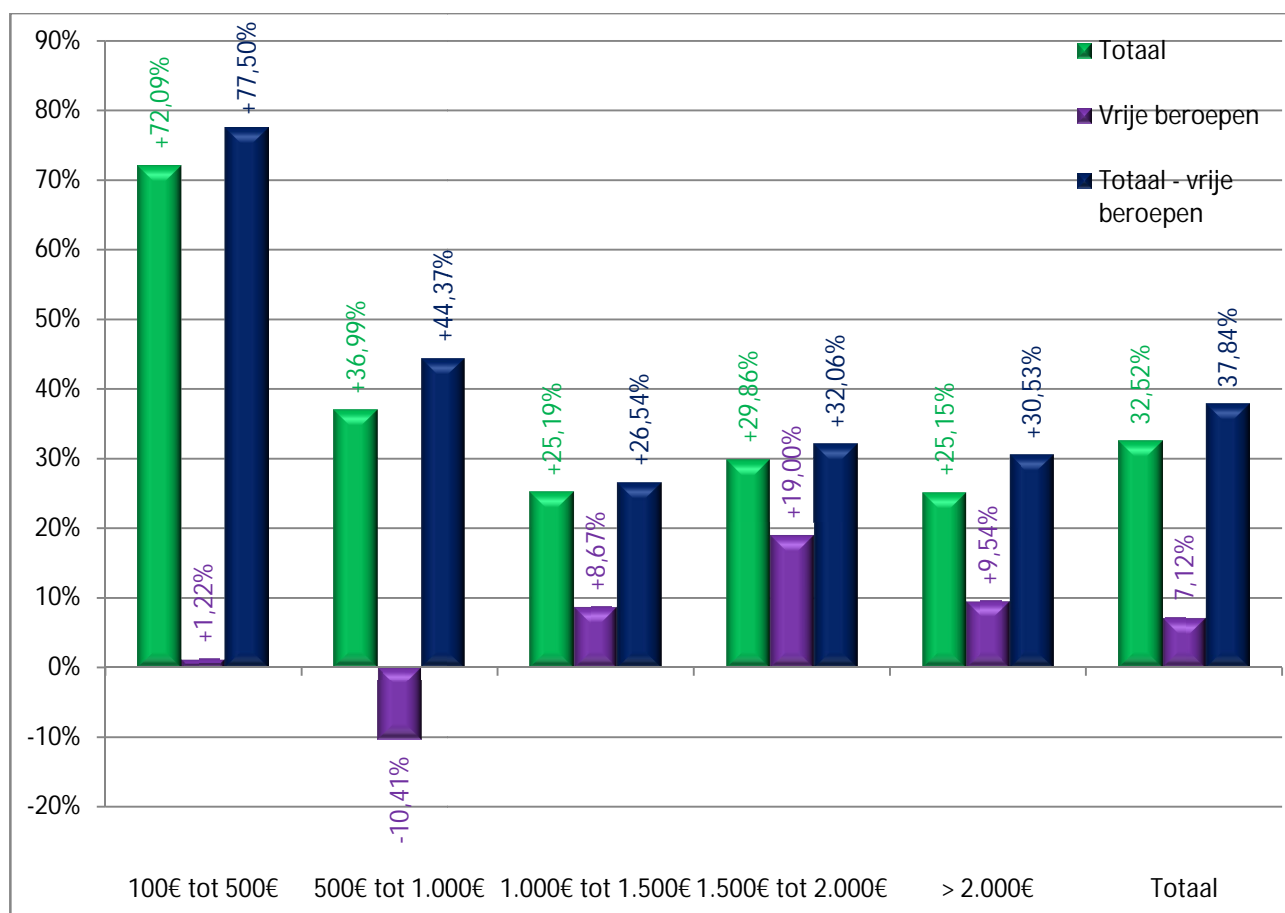
Stijging met 72 % van alle aangeslotenen die een bijdrage betalen tussen € 100 en € 500

Bewustwording van het belang van een aanvullend pensioen ?

Op het niveau van alle actieve aangeslotenen samen, hebben alle schijven tussen 2005 en 2006 een stijging gekend, hoewel die stijging - met 72 % - het meest uitgesproken was bij de categorie van de aangeslotenen die een bijdrage betalen tussen €100 en €500.

Die stijging is nog groter binnen de populatie van de actieve aangeslotenen als de vrije beroepen worden uitgesloten : dan blijkt de stijging een recordhoogte van 77,50 % te bereiken. Concluderend kan worden gesteld dat een aanzienlijk aantal zelfstandigen met een laag inkomen toch lijkt in te zien hoe belangrijk het is om een aanvullend pensioen op te bouwen bovenop het wettelijk pensioen.

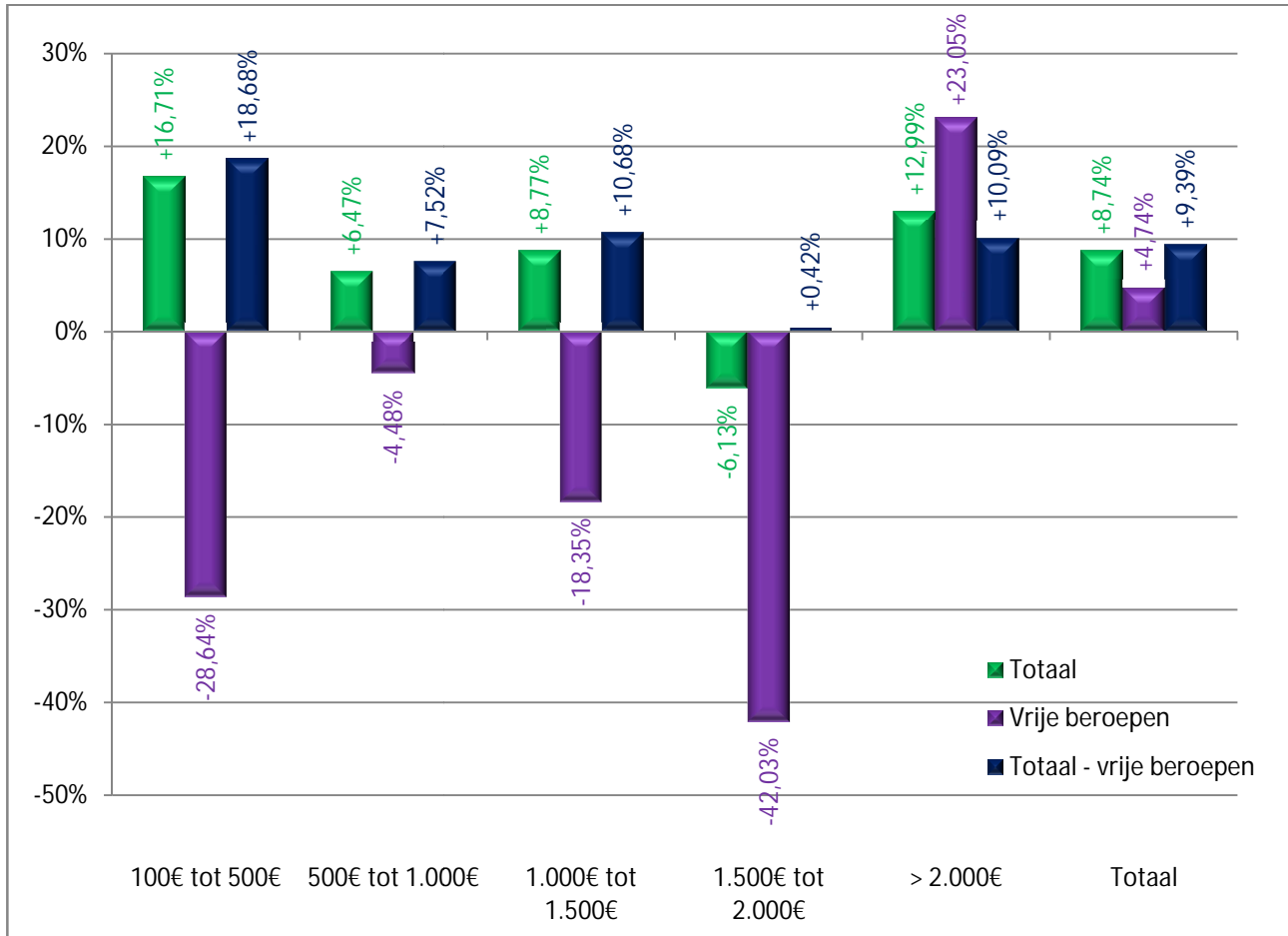
Grafiek 20 : Evolutie van de bijdrageschijven tussen 2005 en 2006

Wat de evolutie tussen 2006 en 2007 betreft, blijkt - naast de categorie van de actieve aangeslotenen die een bijdrage van minder dan € 100 hebben gestort (en die niet meer in deze tabel is verwerkt) - opnieuw de categorie van aangeslotenen die een bijdrage tussen €100 en €500 hebben gestort, de sterkste toename te hebben gekend, hoewel die toename toch minder uitgesproken was dan het jaar daarvoor : 17 % globaal gezien en 19 % als de vrije beroepen worden uitgesloten.

Tussen 2006 en 2007 bleek de toename dus minder uitgesproken dan tussen 2005 en 2006, onder andere omdat de populatie van de vrije beroepen een erg kleine groei kende.

Grafiek 21 : Evolutie van de bijdrageschijven tussen 2006 en 2007

2. Op het niveau van de vrije beroepen

Stijging met 12 % van het aantal aangeslotenen met een vrij beroep

Wordt enkel gekeken naar de populatie van de vrije beroepen, dan is de stijging duidelijk veel minder uitgesproken : 7 % tussen 2005 en 2006 en 5 % tussen 2006 en 2007, wat neerkomt op een totale stijging met 12 % tussen 2005 en 2007.

Enige stijging in 2007 : bijdrage van meer dan € 2.000

Tussen 2005 en 2006 werd de sterkste stijging - met 19 % - opgetekend in de schijf van de bijdragen tussen €1.500 en €2.000, terwijl de schijf van de bijdragen tussen €500 en €1.000 een terugval met meer dan 10 % kende.

De evolutie tussen 2006 en 2007 bleek in alle bijdrageschijven negatief, met uitzondering van de schijf van de bijdragen van meer dan €2.000, die er 23 % op vooruitging.

De sterkste terugval - met meer dan 42 % - werd in tegenstelling tot het jaar daarvoor opgetekend in de categorie van de bijdragen tussen €1.500 en € 2.000. Daarna volgt de schijf van de bijdragen tussen €100 en €500 met een forse daling van zo'n 30 %.

Dat de evolutie van de actieve aangeslotenen zo sterk varieert tussen de verschillende bijdrageschijven kan ongetwijfeld worden verklaard door het feit dat de markt voor het vrij aanvullend pensioen voor zelfstandigen is opengesteld voor alle pensioeninstellingen en dus niet langer uitsluitend openstaat voor pensioeninstellingen die zijn specifiek tot bepaalde beroepen richten. Die nieuwe concurrentie zou kunnen verklaren waarom zelfstandigen met een vrij beroep hun historische pensioeninstellingen niet meer zo trouw blijven als vroeger. De zelfstandigen kunnen daardoor trouwens ook terecht komen bij instellingen die zich niet specifiek tot de vrije beroepen richten, met alle gevolgen van dien voor de verdere evolutie van de verschillende bijdrageschijven.

Bewustwording van het belang van een aanvullend pensioen

Een andere verklaring is wellicht het feit dat de media steeds vaker aandacht besteden aan het feit dat het wettelijk pensioen voor zelfstandigen vrij laag ligt in België. Dit heeft ongetwijfeld bijgedragen tot de bewustwording van de zelfstandigen, ook die met de laagste inkomsten, en hen overtuigd van de noodzaak om ook een vrij aanvullend pensioen op te bouwen. Welnu, de zelfstandigen met de laagste inkomsten zijn over het algemeen zelfstandigen met een ander dan een vrij beroep.

III. Onderzoek van het totaalbedrag van de bijdragen

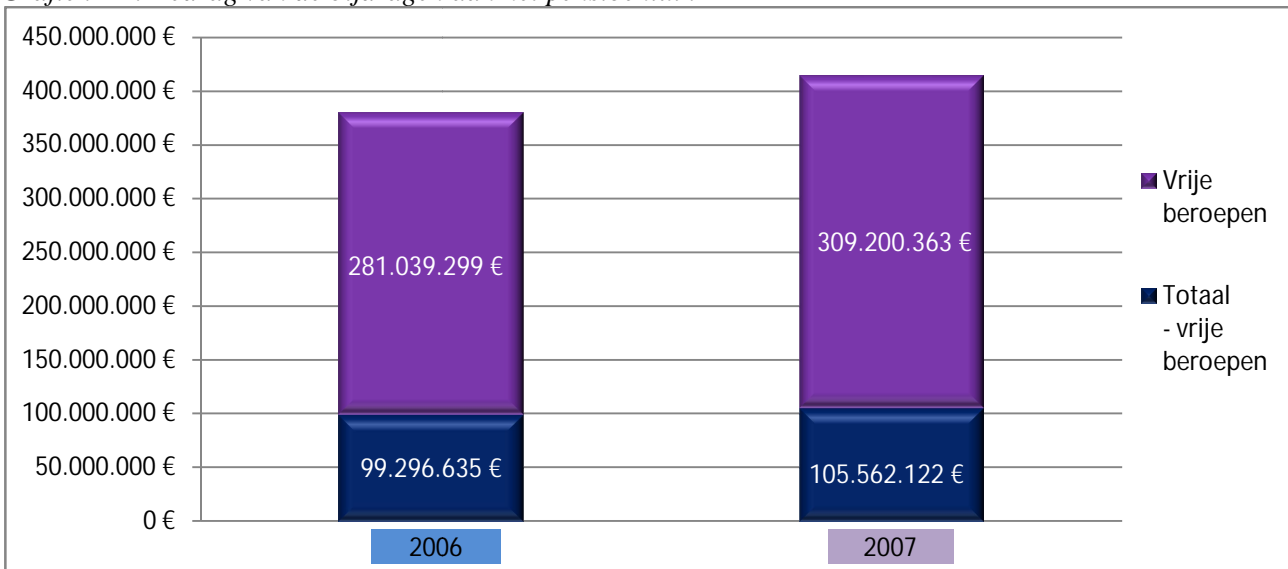
De antwoorden op een andere vraag over het totaalbedrag van de bijdragen²⁵ kunnen ook interessant zijn voor dit hoofdstuk over de bijdragen.

Stijging van het totaalbedrag van de bijdragen met 10 %

In dit verband wordt zowel bij de vrije beroepen als bij alle zelfstandigen samen een stijging van het totaalbedrag van de bijdragen vastgesteld. Die stijging bedraagt zo'n 10 % en wordt gecijferd op €35.000.000.

Het gewicht van de aan de pensioeninstellingen voor de vrije beroepen gestorte bijdragen is lichtjes gedaald van 26 % van het totaalbedrag van de in het kader van het vrij aanvullend pensioen gestorte bijdragen tot 25,45 % in 2007.

Grafiek 22 : Bedrag van de bijdragen aan het pensioenluik

²⁵ Zie vraag II.2. van de vragenlijst.

Gemiddelde bijdrage :
€ 1.670

Het gemiddelde bedrag van de bijdragen, dat wordt berekend door het totaalbedrag aan bijdragen te delen door het aantal actieve aangeslotenen, is lichtjes gedaald van gemiddeld €1.677 in 2006 tot €1.669 in 2007.

Deze vaststelling sluit aan bij de eerder vermelde stijging van het aantal actieve aangeslotenen die een bijdrage storten tussen €100 en €1.500.

Gemiddelde bijdrage voor de vrije beroepen :
€ 3.200

Het gemiddelde bedrag van de bijdragen ligt veel hoger bij de vrije beroepen, waar zelfs een lichte stijging kon worden opgetekend van €3.154 in 2006 tot €3.206 in 2007.

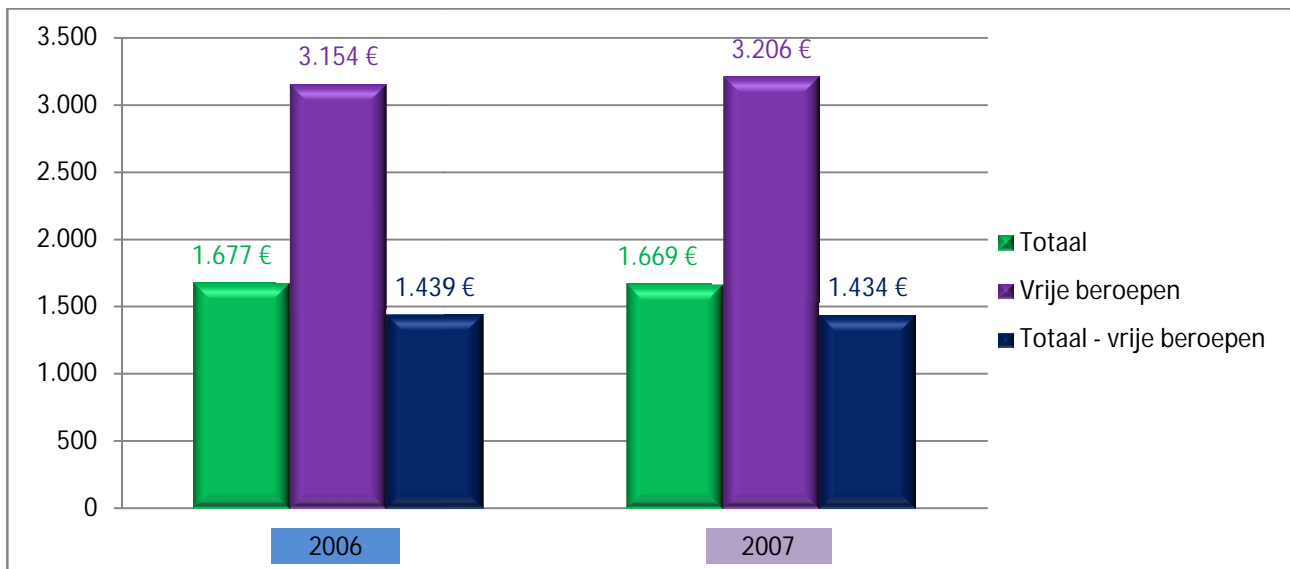
Als de vrije beroepen echter buiten beschouwing worden gelaten, ligt het gemiddelde bedragen van de bijdragen natuurlijk veel lager: het bedrag zowel in 2006 als in 2007 €1.400.

Inzonderheid dankzij de RIZIV-overeenkomsten

Dit verschil in de verhouding 2 : 1 tussen de vrije beroepen en de andere zelfstandigen is met name toe te schrijven aan het feit dat een groot aantal vrije beroepen toegang hebben tot RIZIV-overeenkomsten, die met een VAPZ-overeenkomst kunnen worden gecombineerd en waarvan de bovengrenzen soms hoger liggen dan voorzien in de WAPZ.

Een andere verklaring zou kunnen zijn dat er traditioneel wordt van uitgegaan dat zelfstandigen met een vrij beroep - minstens dan toch op termijn - hogere inkomsten hebben dan andere zelfstandigen.

Grafiek 23 : Gemiddeld bedrag van de bijdragen

HOOFDSTUK III. PENSIOENPRESTATIES

I. Gepensioneerden

2006 : 20% van de gepensioneerden hebben een VAPZ

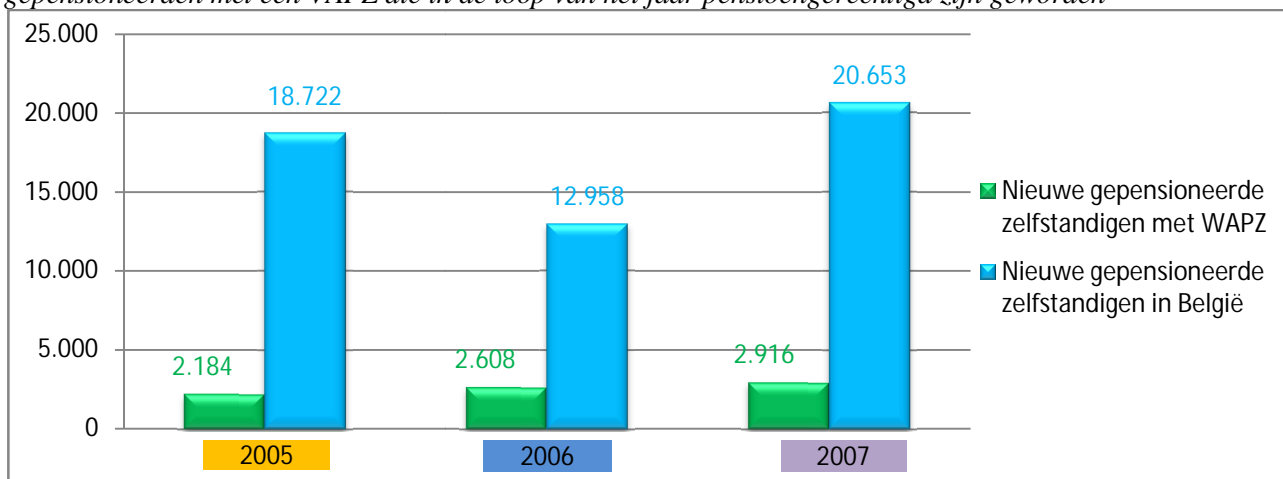
In 2006 hebben 2.608 zelfstandige gepensioneerden een VAPZ genoten. Dit komt neer op 20,13% van de 12.958 zelfstandigen die in de loop van dat jaar pensioengerechtigd zijn geworden²⁶.

2007 : 14% van de gepensioneerden hebben een VAPZ

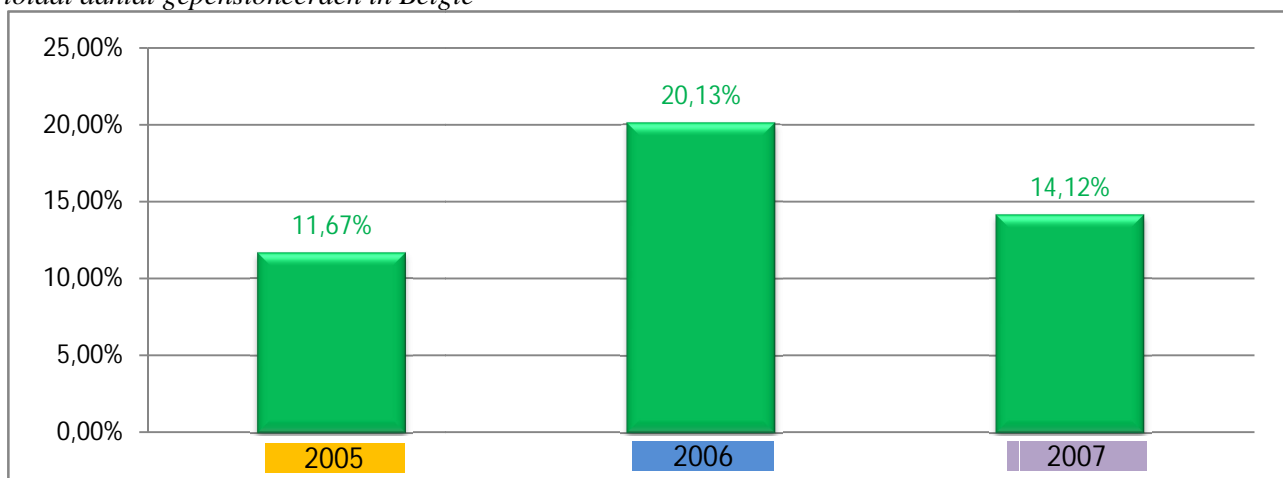
In 2007 is het aantal zelfstandige gepensioneerden dat een VAPZ heeft genoten, opgelopen tot 2.916, wat 14,12 % is van de 20.653 zelfstandige gepensioneerden die in de loop van dat jaar²⁷ pensioengerechtigd zijn geworden. Ten opzichte van 2006 was hun aantal dus met bijna 12% gestegen.

Deze toename van het aantal zelfstandige gepensioneerden die een VAPZ ontvangen, heeft geleid tot een stijging van de dekkingsgraad van 11,67% in 2005 tot 14,12% in 2007.

Grafiek 24 : Aantal zelfstandigen die in de loop van het jaar pensioengerechtigd zijn geworden en aantal gepensioneerden met een VAPZ die in de loop van het jaar pensioengerechtigd zijn geworden

Grafiek 25 : Verhouding van het aantal zelfstandige gepensioneerden met een VAPZ ten opzichte van het totaal aantal gepensioneerden in België

²⁶ Bron : Rijksdienst voor Pensioenen.

²⁷ Bron : Rijksdienst voor Pensioenen.

II. Type prestaties

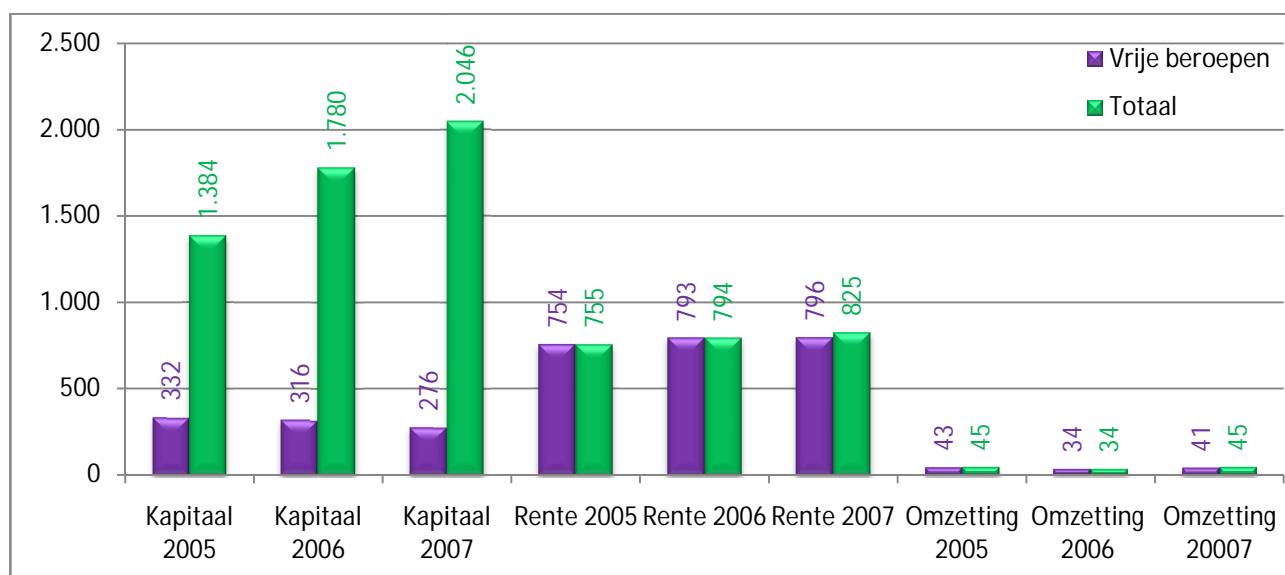
70% van de gepensioneerden geven de voorkeur aan kapitaal

Het merendeel van de gepensioneerden kiest voor een uitkering in kapitaal. Hun percentage neemt van jaar tot jaar toe : in 2005 koos 63,37% van de gepensioneerden voor een kapitaal, in 2006 was dit percentage opgeklimmen tot 68,25% en in 2007 werd een recordpercentage van 70,16% bereikt.

Het percentage van de gepensioneerden dat een rente geniet, is tussen 2005 en 2007 echter gedaald. In 2007 bedroeg dit nog maar 28,29%. Het aantal gepensioneerden dat een rente geniet, is in diezelfde periode evenwel licht gestegen. In 2007 werden namelijk 825 gepensioneerden geteld die een rente genoten. De verklaring hiervoor ligt in de toename van het aantal gepensioneerden dat een aanvullend pensioen ontvangt.

De omzetting van het kapitaal in rente kent slechts een matig succes : slechts 45 personen hebben hiervoor geopteerd in 2007. Dit cijfer ligt echter hoger dan in 2006, waar maar 34 personen de omzetting van het kapitaal in rente hadden gevraagd.

Grafiek 26 : Aantal begunstigden per jaar en per prestatie

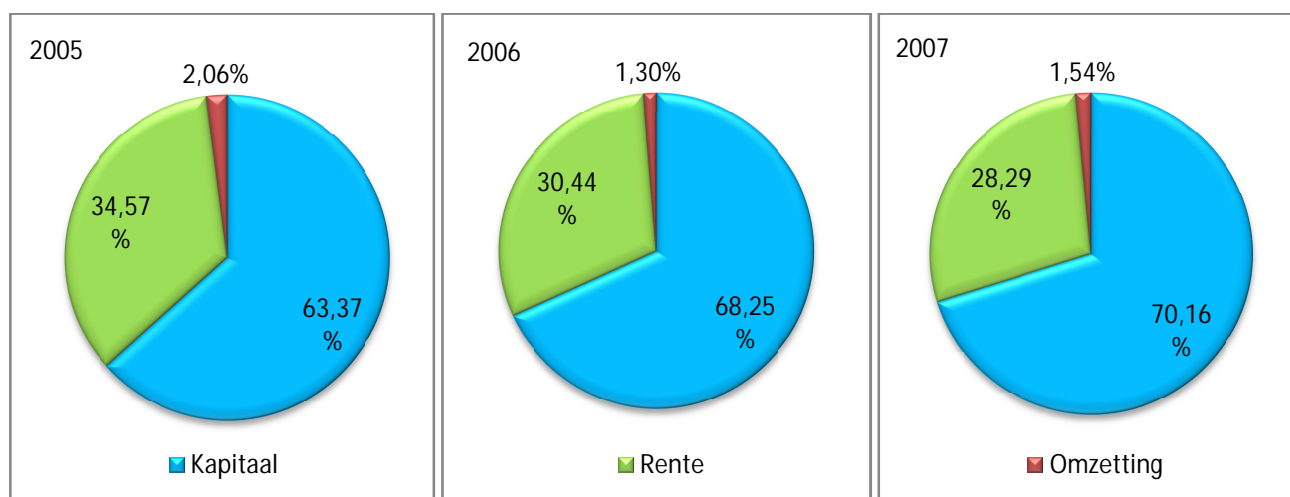
Net zoals bij de vorige enquête is ook nu weer gebleken dat het merendeel van de gepensioneerden die een rente genieten of die voor de omzetting van het kapitaal in rente opteren, gepensioneerde zelfstandigen zijn die een vrij beroep hebben uitgeoefend. Bijgevolg waren er in 2006 maar 3 instellingen die een rente dienden uit te keren, en in 2007 5.

1/3 van de pensioeninstellingen heeft nog geen pensioenprestaties uitgekeerd

Het grote aantal pensioeninstellingen dat in 2006 en 2007 geen pensioenprestaties heeft uitgekeerd, toont aan dat het VAPZ nog een relatief "jong" product is. Een derde van de pensioeninstellingen keert immers nog geen enkele vorm van pensioenprestaties uit²⁸. Er wordt echter verwacht dat deze tendens in de komende jaren zal keren.

²⁸ In 2006 gold dit voor 11 van de 30 pensioeninstellingen en in 2007 voor 10 van de 31 pensioeninstellingen.

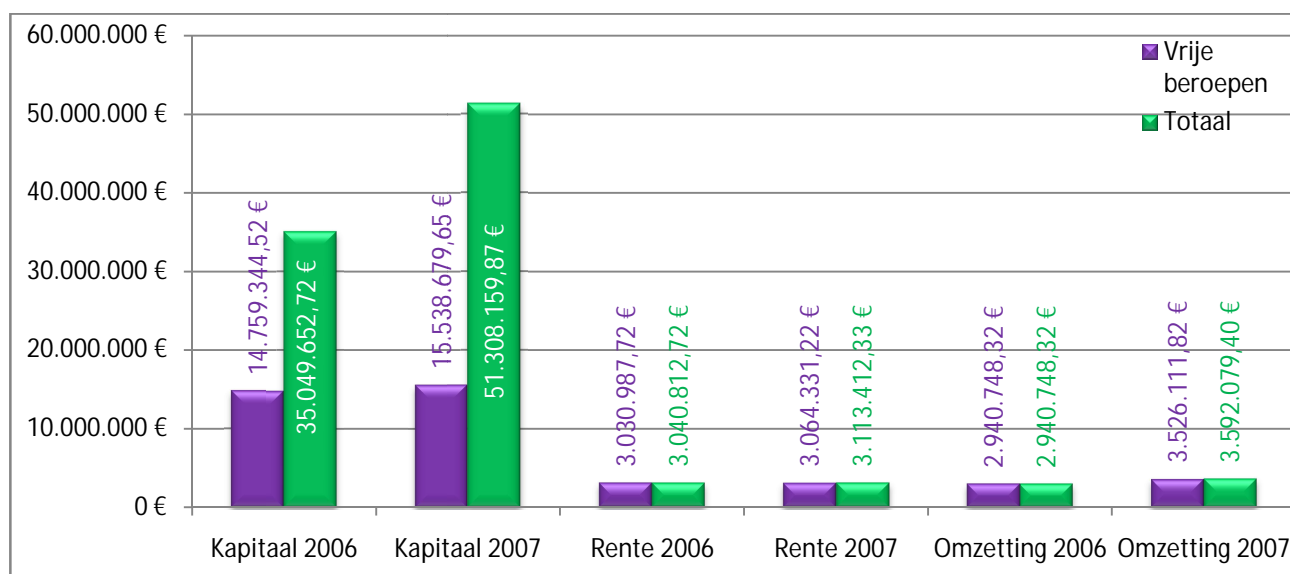
Grafiek 27 : Spreiding van de pensioenprestaties

III. Bedrag van de prestaties

De enquête waarop dit verslag gebaseerd is, werd aangevuld met een vraag over het bedrag van de toegekende pensioenprestaties. Niet alleen het aantal begunstigen maar ook het bedrag van de prestaties blijkt jaarlijks toe te nemen.

Grafiek 28 : Totaal bedrag van de prestaties per jaar en per prestatie

Uit de enquête blijkt dat het gemiddelde bedrag van de prestaties heel wat hoger ligt voor de vrije beroepen dan voor de overige zelfstandigen.

Een van de mogelijke verklaringen hiervoor is dat het aanvullend pensioen voor vrije beroepen al geruime tijd bestaat, terwijl het vrij aanvullend pensioen voor alle zelfstandigen maar in 1981 is ontstaan en pas sedert 1 januari 2004 werkelijk wordt aangemoedigd.

In 2006 bedroeg de gemiddelde prestatie in kapitaal €46.706 voor de vrije beroepen en € 13.859 voor de andere zelfstandigen. Het verschil tussen beide bedroeg dus meer dan €25.000.

Gemiddeld bedrag van een prestatie in rente : €3.800

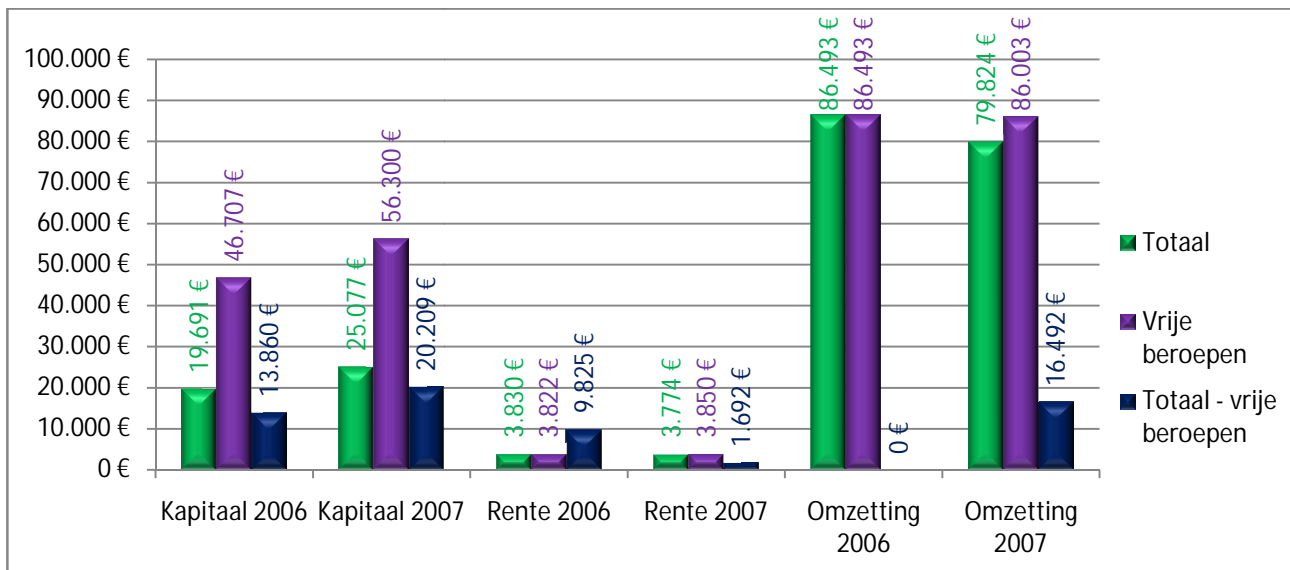
Het verschil tussen de prestaties in rente en de omzetting van kapitaal in rente is minder relevant : slechts één zelfstandige die geen vrij beroep heeft uitgeoefend heeft voor een uitkering in rente gekozen en geen enkele van de zelfstandigen die geen vrij beroep hebben uitgeoefend heeft voor de omzetting van kapitaal in rente geselecteerd. Het gemiddelde bedrag van de prestaties in rente is €3.800.

Gemiddeld bedrag van een prestatie in kapitaal in 2007 : €25.000

Ook voor 2007 kan er voor de prestaties in kapitaal een groot verschil worden vastgesteld tussen de verschillende types van zelfstandigen, hoewel het gemiddelde bedrag van deze prestaties sterk is toegenomen ten opzichte van 2006. Voor de zelfstandigen die geen vrij beroep hebben uitgeoefend is het gemiddelde bedrag van een prestatie in kapitaal nu €20.208, wat een stijging betekent van 45%. Voor alle zelfstandigen samen bedraagt de gemiddelde prestatie in kapitaal €25.000.

Voor de omzetting van kapitaal in rente is het gemiddelde verschil €70.000: voor zelfstandigen die geen vrij beroep hebben uitgeoefend, was het gemiddelde bedrag namelijk €16.491, terwijl dit voor de zelfstandigen die een vrij beroep hebben uitgeoefend, €86.002 was.

Grafiek 29 : Gemiddeld bedrag van de prestaties per jaar en per prestatie

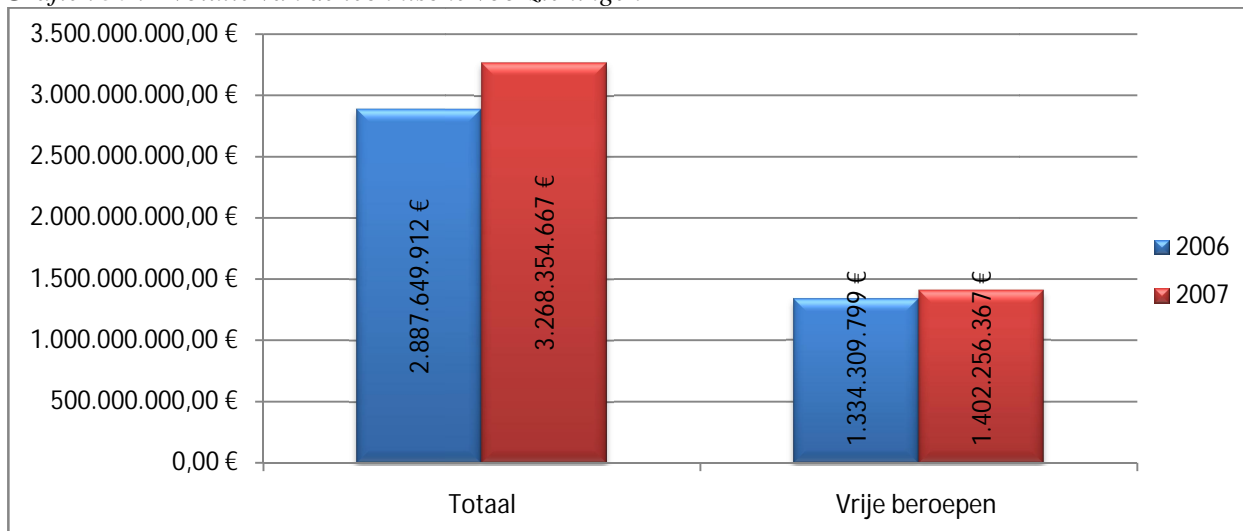

HOOFDSTUK IV. TECHNISCHE VOORZIENINGEN

In het vooruitzicht van de opstelling van dit verslag werden de pensioeninstellingen gevraagd naar het niveau van hun technische voorzieningen met betrekking tot de VAPZ-overeenkomsten.

Uit de gegevens over 2006 en 2007 blijkt dat de technische voorzieningen sterker stijgen voor de zelfstandigen in het algemeen (+ 13 %) dan voor de vrije beroepen (+ 5 %).

Grafiek 30 : Evolutie van de technische voorzieningen

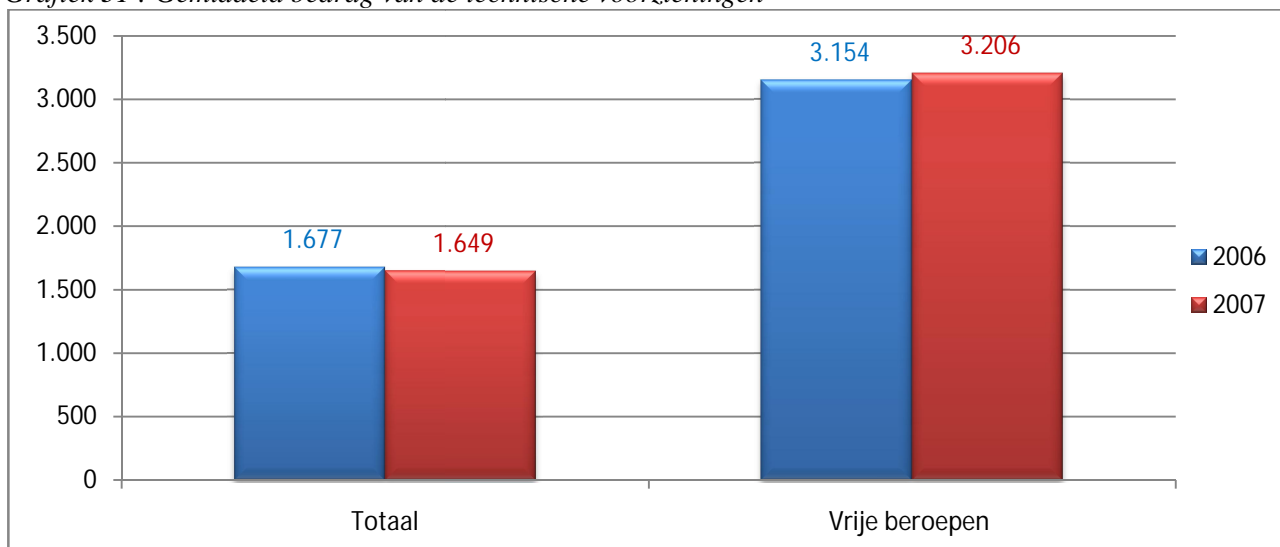

Het is ook interessant die gegevens voor te stellen in relatieve cijfers, i.e. ten opzichte van het aantal betrokken aangeslotenen.

Stijging van het gemiddelde bedrag van de technische voorzieningen met 1,38 %

Het bedrag van de technische voorzieningen per aangeslotene stijgt, zij het slecht lichtjes. Bij de instellingen die zich tot de vrije beroepen richten, wordt een forse stijging van de technische voorzieningen per aangeslotene opgetekend (+ 13,94 %).

Grafiek 31 : Gemiddeld bedrag van de technische voorzieningen

HOOFDSTUK V. BELEGGINGSBELEID

Net als bij de opstelling van het vorige verslag werd ervan uitgegaan dat de spreiding van de beleggingen, zoals die blijkt uit de samenvattende staat van de dekkingswaarden die de pensioeninstellingen aan de CBFA moeten overleggen in het kader van haar prudentieel toezicht, een goede indicatie geeft van hun beleggingsbeleid.

Alleen de pensioeninstellingen die, voor de activa met betrekking tot hun VAPZ-overeenkomsten, een ander beleggingsbeleid voeren dan voor de activa met betrekking tot hun andere producten "leven", werden verzocht om de spreiding van hun beleggingen met betrekking tot hun VAPZ-overeenkomsten mee te delen, conform de in voornoemde samenvattende staat vermelde categorieën.

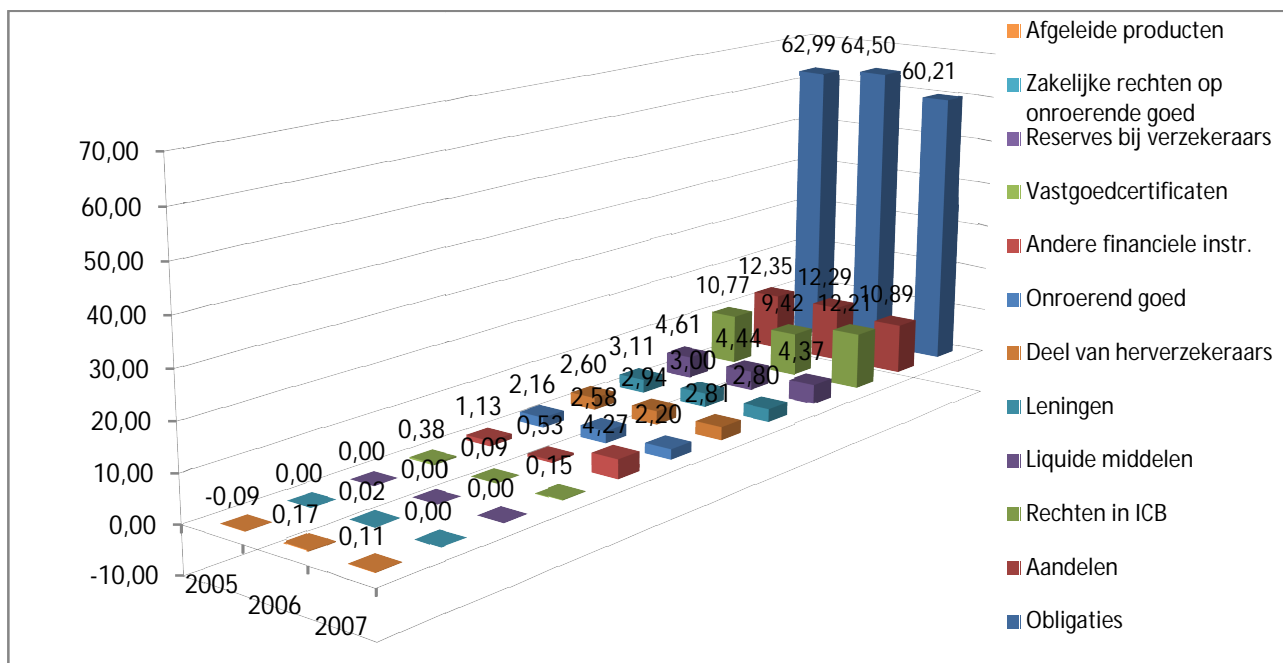
2/3 van de instellingen voert eenzelfde beleggingsbeleid voor de hele portefeuille "leven"

Ruim twee derde van de pensioeninstellingen blijkt de activa met betrekking tot hun VAPZ-overeenkomsten op dezelfde wijze te beleggen als de activa met betrekking tot hun portefeuille "leven".

De pensioeninstellingen werden ook gevraagd naar hun intenties in verband met een eventuele wijziging in hun beleggingsstrategie. Uit de antwoorden blijkt dat weinig instellingen plannen in die richting hebben. Toch overwegen bepaalde instellingen hun blootstellingsrisico te beperken.

Onderstaande tabel toont het rekenkundige gemiddelde voor de spreiding van alle VAPZ-beleggingen voor het pensioenluik in de periode 2005-2007.

Grafiek 34 : Spreiding van de beleggingen

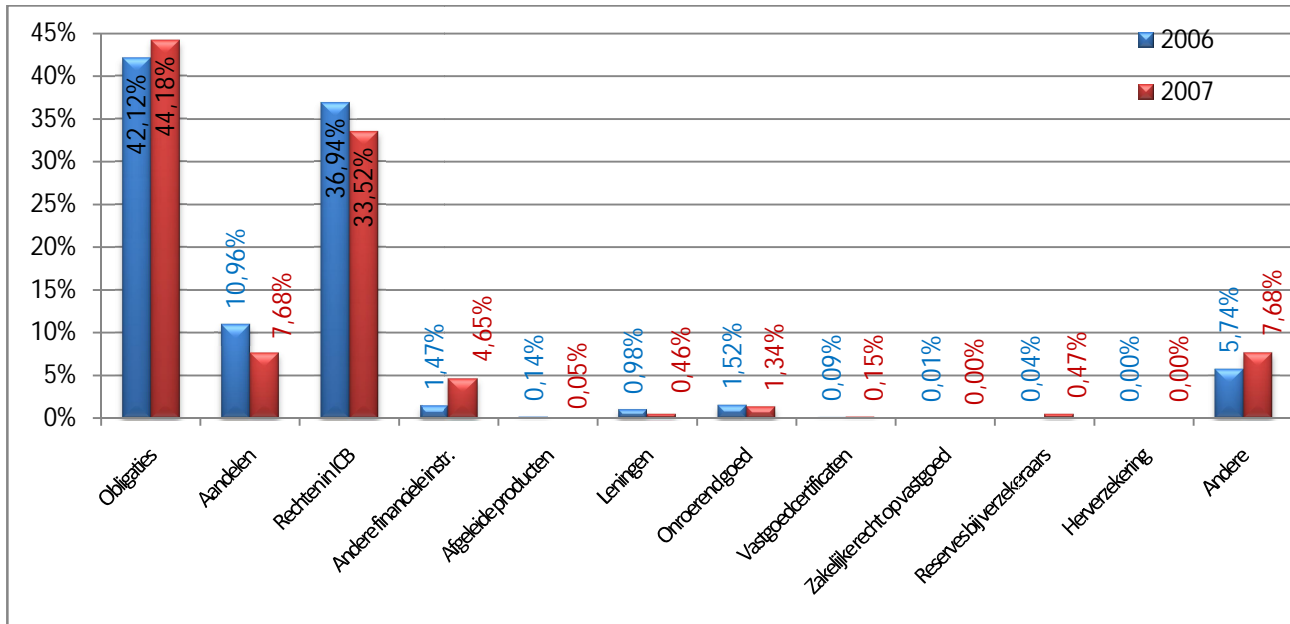
Beleggingen hoofdzakelijk in obligaties

Uit deze grafiek blijkt dat, voor alle pensioeninstellingen samen, de VAPZ-beleggingen voor 60 % uit obligaties en voor 22 % uit aandelen en rechten van deelneming in ICB's bestaan.

Verder blijkt de spreiding van de beleggingen de voorbije drie jaar amper te zijn veranderd : enkel het gewicht van de obligaties en de aandelen blijkt licht te zijn gedaald ten gunste van andere financiële instrumenten en rechten van deelneming in ICB's.

Onderzoek van het relatieve gewicht van de beleggingen in functie van de technische voorzieningen die zij geacht worden te dekken²⁹, levert onderstaande grafiek op.

Grafiek 35 : Spreiding van de beleggingen rekening houdend met het gewicht van de beleggingen

Uit de vergelijking van de gemiddelde spreiding van de beleggingen en de spreiding in functie van het relatieve gewicht van de beleggingen blijkt dat het aandeel van de obligaties en de aandelen sterk daalt ten voordele van de rechten van deelneming in ICB's (daling van 65 % tot 45 % voor de obligaties en stijging van 12 % tot 33 % voor de ICB's), terwijl het aandeel van de liquide middelen stijgt, hoewel minder sterk.

Wanneer wordt gekeken naar het type instelling, dan blijken er verschillen te bestaan qua soorten beleggingen.

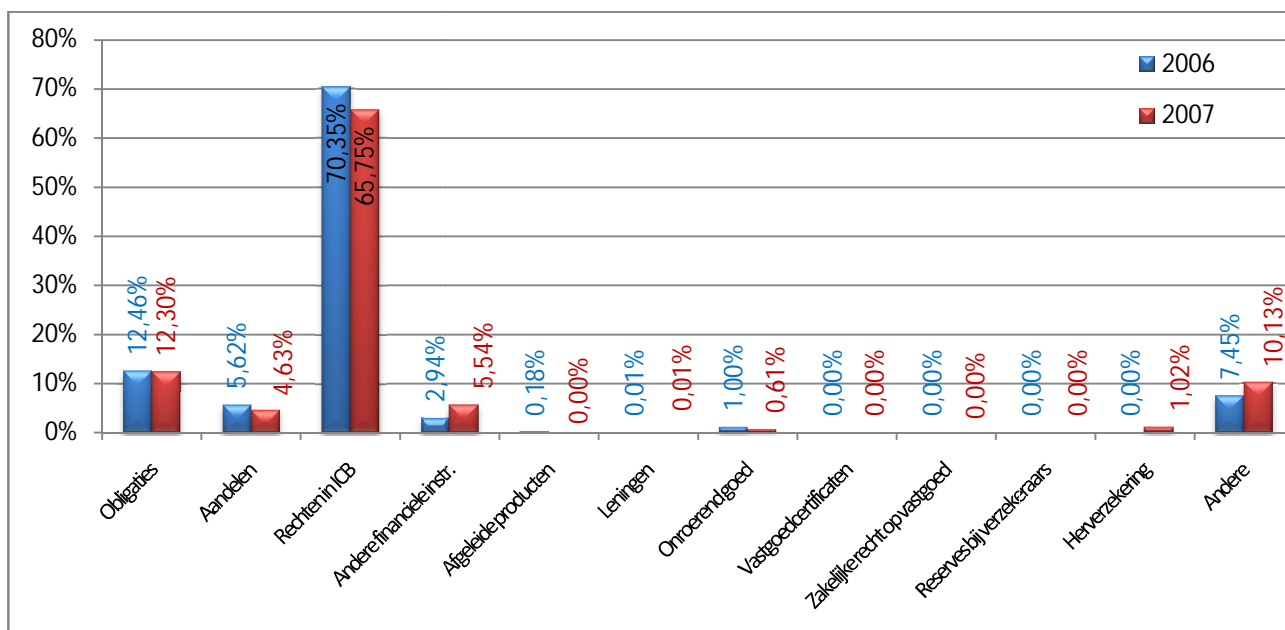
Bij de vrije beroepen gaat de voorkeur uit naar ICB's, terwijl de verzekerings-ondernemingen de voorkeur geven aan obligaties

De pensioeninstellingen die zich specifiek tot de vrije beroepen richten, beleggen immers tot twee derde in rechten van deelneming in ICB's, terwijl de andere instellingen tot twee derde in obligaties beleggen.

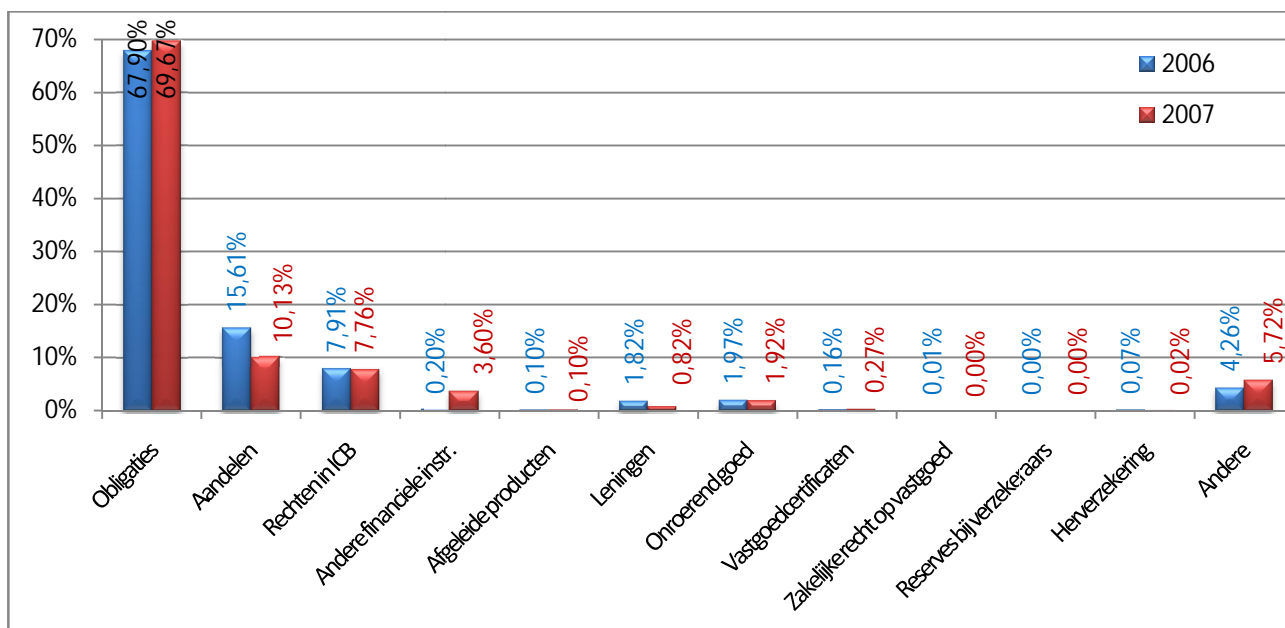
Overigens blijken de instellingen die zich tot de vrije beroepen richten, dubbel zoveel in liquide middelen te beleggen, terwijl, in verband met de beleggingen in aandelen, precies de omgekeerde trend blijkt.

²⁹ In tegenstelling tot bij een gewone gemiddelde spreiding wordt hier rekening gehouden met het niveau van de technische voorzieningen van elke pensioeninstelling, waardoor het mogelijk wordt om tot een gewogen gemiddelde van de beleggingen te komen.

Grafiek 36 : Vrije beroepen

Grafiek 37 : Andere instellingen dan diegene die zich tot de vrije beroepen richten

Ook een analyse van de eventuele correlatie tussen het door de pensioeninstelling gehanteerde beleggingsbeleid en het rendement van haar beleggingen werd interessant geacht. De resultaten van die analyse komen aan bod in het volgende hoofdstuk over het rendement van de beleggingen.

HOOFDSTUK VI. RENDEMENT VAN DE BELEGGINGEN

De pensioeninstellingen werden naar zowel het bruto- als het nettorendement van hun beleggingen gevraagd. Voor de bepaling van het nettorendement dienden de pensioeninstellingen het rendement van hun beleggingen te berekenen na aftrek van alle kosten³⁰, i.e. instap- en uitstapkosten, beheerkosten, roerende voorheffing en taks op de beursverrichtingen.

Gelet op de uiteenlopende antwoorden van de pensioeninstellingen, blijkt de vraag op verschillende manieren te zijn geïnterpreteerd. Zo vermelden bepaalde instellingen blijkbaar het rendement van de met hen gesloten overeenkomsten, inclusief winstdeelnemingen, in plaats van het rendement van hun beleggingsportefeuille.

Enorme rendementsverschillen

De 34³¹ voor 2006 vermelde nettorendementen schommelen tussen 0,50 % en 9,62 %, terwijl de 37 voor 2007 vermelde nettorendementen tussen -0,55 % en 9,80 % schommelen.

Ook bij de brutorendementen worden soortgelijke schommelingen vastgesteld : voor 2006 schommelen de brutorendementen tussen 0,50 % en 9,73 %, terwijl zij voor 2007 schommelen tussen -0,42 % en 12 %.

Om zich een beeld te kunnen vormen van het rendement dat de ondervraagde instellingen op hun beleggingen halen, werden de instellingen in vier groepen³² onderverdeeld op basis van hun nettorendement.

Tabel 1 : Gemiddeld jaarlijks globaal rendement van de beleggingen per groep

Jaarlijks globaal rendement van de beleggingen		G ₁	G ₂	G ₃	G ₄
2006	<i>Jaarlijks brutorendement</i>	3,79%	4,82%	5,63%	6,84%
	<i>Jaarlijks nettorendement</i>	3,98%	5,23%	5,97%	7,30%
2007	<i>Jaarlijks brutorendement</i>	1,92%	4,18%	4,78%	6,55%
	<i>Jaarlijks nettorendement</i>	2,01%	4,71%	5,12%	7,00%

Qua rendement was 2007 minder goed dan 2006

Uit bovenstaande tabel blijkt dat 2007, qua rendement van de beleggingen, minder goed was dan 2006, hoewel het verschil tussen de rendementen in de eerste drie groepen meer uitgesproken was dan in de vierde groep, en hoewel de rendementsschalen grotendeels identiek waren.

Opvallend is ook dat - bij een laag rendement - het verschil tussen netto- en brutorendement klein is, en dat het verschil tussen netto- en brutorendement het grootst is bij de tweede en de vierde groep.

³⁰ Hiermee worden niet de kosten ten laste van de aangeslotene bedoeld maar de aan de beleggingen verbonden kosten.

³¹ Bepaalde instellingen bieden diverse producten aan, waarvoor zij een verschillend beleggingsbeleid voeren, en vermelden dus verschillende rendementen.

³² Het betreft meer bepaald de volgende groepen : voor 2006 zijn de 34 antwoorden in 4 groepen onderverdeeld in functie van het nettorendement (2 groepen van 8 en 2 van 9). Ook voor 2007 zijn de 37 antwoorden in 4 groepen onderverdeeld (1 groep van 8, 2 van 9 en 1 van 11).

Een andere analyse werd uitgevoerd per percentiel : daarbij werd het percentage van het netto- en het brutorendement bepaald waaronder 20 %, 40 %, 50 %, 60 % en 80 % van de pensioeninstellingen zich situeren.

Tabel 2 : Jaarlijks rendement van de beleggingen per percentiel

Jaarlijks globaal rendement van de beleggingen		20%	40%	50%	60%	80%
2006	Jaarlijks brutorendement	4,71%	5,32%	5,47%	5,97%	6,39%
	Jaarlijks nettorendement	4,47%	5,02%	5,35%	5,54%	6,16%
2007	Jaarlijks brutorendement	4,20%	4,77%	4,99%	5,20%	6,25%
	Jaarlijks nettorendement	4,05%	4,26%	4,59%	4,87%	5,89%

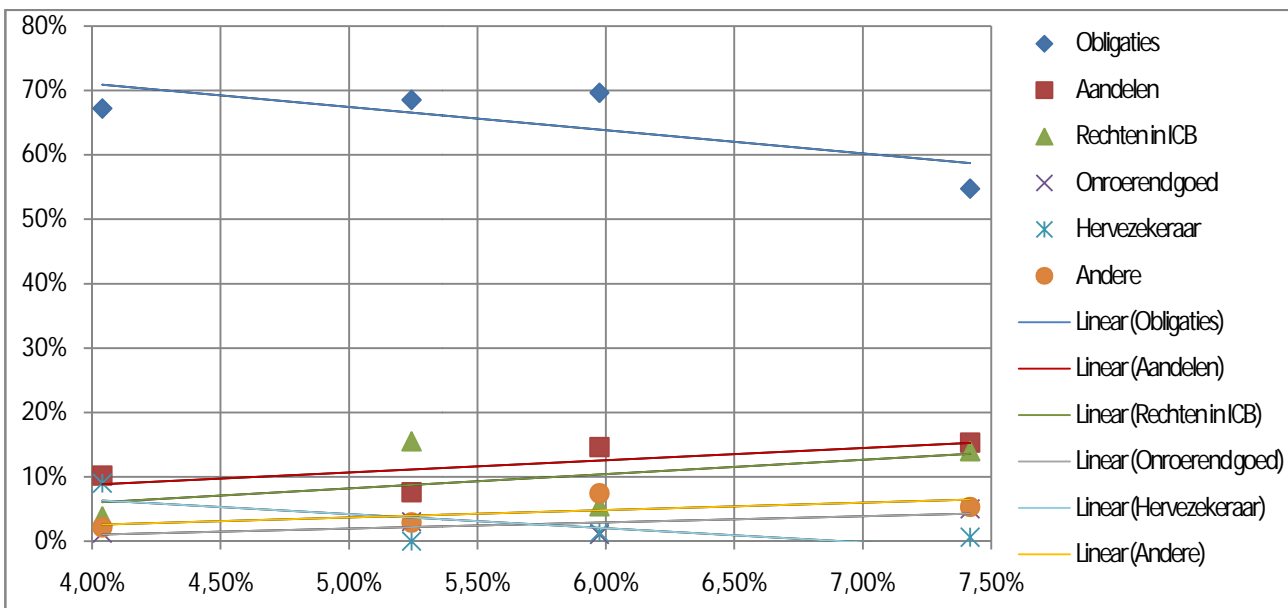
Interessant is dat de verschillen tussen de instellingen - voor zowel 2006 als 2007 - minder uitgesproken blijken dan in tabel 1. Wat het brutorendement betreft, bedroeg de standaardafwijking 1,53 % in 2006 en 2,17 % in 2007.

Zowel in 2006 als in 2007 waren er slechts 4 pensioeninstellingen waarbij het verschil tussen bruto- en nettorendement meer dan 1 % bedroeg.

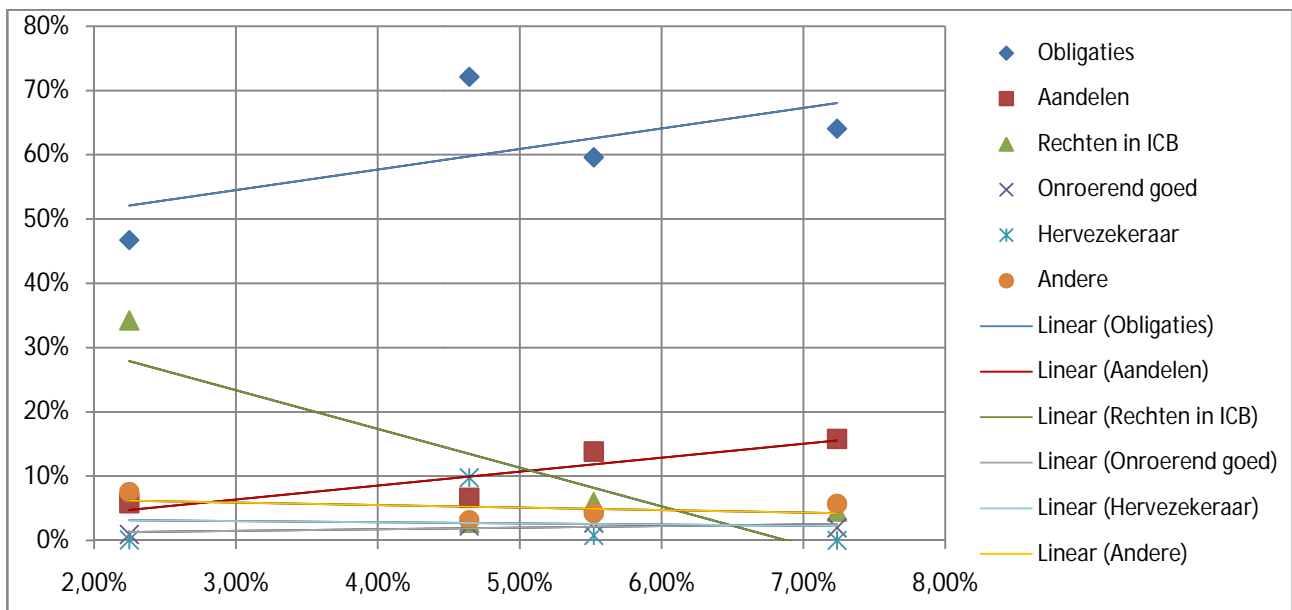
Zoals eerder vermeld, leek het ook interessant om het beleggingsbeleid te analyseren in functie van het rendement.

Voor die analyse zijn de instellingen in vier groepen onderverdeeld op basis van hun brutorendement. Vervolgens is rekening gehouden met de belangrijkste kenmerken van hun beleggingen (obligaties, aandelen, rechten van deelneming in ICB's, onroerende goederen, herverzekering en andere). Voor elk van die groepen zijn het gemiddelde rendement en het gemiddelde percentage per type belegging berekend. Tot slot is een extrapolatie gemaakt tussen het gemiddelde rendement en de gemiddelde belegging.

Grafiek 38 : Correlatie tussen gemiddeld rendement en beleggingsgemiddelde voor 2006

Grafiek 39 : Correlatie tussen gemiddeld rendement en beleggingsgemiddelde voor 2007

Deze analyse geeft aan dat, om een hoger rendement te behalen, in 2006 beter in aandelen en rechten van deelneming in ICB's dan in obligaties kon worden belegd, terwijl het in 2007 verkieslijk was in aandelen en obligaties te beleggen in plaats van in rechten van deelneming in ICB's.

I. Herhaling van het wetgevend kader

De afkoopvergoeding is de som die de pensioeninstelling eventueel inhoudt als de aangeslotene zijn VAPZ-overeenkomst afkoopt.

De betekenis van het begrip “afkoop” kan echter verschillen naargelang dat wordt geïnterpreteerd in de zin van de WAPZ³³ dan wel in de zin van de wetgeving op de levensverzekeringsovereenkomsten³⁴.

In de vragenlijst die als uitgangspunt voor dit tweejaarlijks verslag heft gediend, stemt het begrip “afkoop” overeen met het begrip “afkoop” zoals dat voortvloeit uit de combinatie van artikel 51 van de WAPZ en het koninklijk besluit van 14 november 2003 betreffende de levensverzekeringsactiviteit.

“Afkoop” verwijst naar de opzegging van de pensioenovereenkomst vóór de vervaldatum, waarbij de verworven reserves al dan niet aan een andere pensioeninstelling worden overgedragen, met uitzondering echter van de opzegging van de pensioenovereenkomst vóór de vervaldatum, waarbij de verworven reserves aan de aangeslotene worden terugbetaald, gelet op het afkoopverbod waarvan sprake in artikel 49, § 1, van de WAPZ.

Volgens dat artikel kan de aangeslotene immers het recht op afkoop van zijn reserves enkel uitoefenen of de uitbetaling van zijn prestaties verkrijgen op het ogenblik van zijn pensionering of vanaf het ogenblik waarop hij de leeftijd van 60 jaar heeft bereikt voor zover de pensioenovereenkomst daarin uitdrukkelijk voorziet.

Op dat beginsel zijn echter een aantal uitzonderingen mogelijk als de reserves worden overgedragen naar een andere pensioenovereenkomst of in de vorm van voorschotten op prestaties of inpandgevingen van pensioenrechten of toewijzingen van de afkoopwaarde aan de wederamenstelling van een hypothecair krediet om de aangeslotene in staat te stellen op het grondgebied van de Europese Unie onroerende goederen die belastbare inkomsten opbrengen, te verwerven, te bouwen, te verbeteren, te herstellen of te verbouwen.

Rappel : afkoopverbod vóór de pensioenleeftijd of 60 jaar

behalve overdracht van reserves en waarborg voor een hypothecair krediet

³³ Krachtens artikel 49, § 1, van de WAPZ kan de aangeslotene het recht op afkoop van zijn reserves enkel uitoefenen op het ogenblik van zijn pensionering of vanaf het ogenblik waarop hij de leeftijd van 60 jaar heeft bereikt, voor zover de pensioenovereenkomst daarin expliciet voorziet. Artikel 51 van diezelfde wet bepaalt echter dat de aangeslotene de pensioenovereenkomst te allen tijde kan stopzetten en een nieuwe pensioenovereenkomst kan sluiten bij een andere pensioeninstelling. De aangeslotene heeft het recht om de bij de vroegere pensioeninstelling verworven reserve naar die nieuwe pensioenovereenkomst over te dragen zonder dat een verlies van winstdelingen te zijnen laste mag worden gelegd, of van de verworven reserves mag worden afgetrokken op het moment van de overdracht.

³⁴ Punt 24 van bijlage 2 van het koninklijk besluit van 14 november 2003 betreffende de levensverzekeringsactiviteit dat het begrip “afkoop” definieert als “de opzegging van de overeenkomst door de verzekeringsnemer”.

II. Onderzoek naar de praktijk

*Afkoopvergoeding
bedraagt over het
algemeen 5%*

De meeste pensioeninstellingen rekenen de aangeslotenen een afkoopvergoeding van 5% van de technische voorzieningen aan.

*Verlaging met telkens
1 % tijdens de laatste 5
jaar*

Tijdens de laatste 5 jaar vóór de afloop van de pensioenovereenkomst wordt de vergoeding over het algemeen met 1 % per jaar verlaagd. Dit stemt grotendeels overeen met de wettelijk toegestane³⁵ maximum afkoopvergoeding voor levensverzekeringsovereenkomsten. Vaak wordt ook voor een variante op die formule geopteerd, waarbij de vergoeding tijdens de laatste 50 maanden met één promille wordt verlaagd.

Als het percentage, ingevolge het beginsel van de degressiviteit, 0 % bedraagt, wordt soms een forfaitaire vergoeding van €75 aangerekend.

Voor de berekening van de afkoopvergoeding verwijzen sommige pensioeninstellingen expliciet naar de desbetreffende regels in het koninklijk besluit van 14 november 2003 betreffende de levensverzekeringsactiviteit, zonder bijkomende toelichting te verstrekken. Zo'n toelichting zou echter opportuun zijn en de cliënt kunnen helpen om met kennis van zaken een keuze te maken.

Anderen rekenen geen afkoopvergoeding aan vanaf de leeftijd van 60 jaar of wanneer de overeenkomst langer dan 10 jaar loopt (i.e. wanneer tijdens de laatste 10 jaar premies werden betaald) of combineren beide voorwaarden.

Bepaalde pensioeninstellingen leggen de eerste jaren na de afsluiting van de pensioenovereenkomst een degressieve afkoopvergoeding op.

Slechts enkele pensioeninstellingen rekenen helemaal geen afkoopvergoeding aan, terwijl nog andere pensioeninstellingen de afkoop gewoonweg niet toestaan.

*Grosso modo hetzelfde
beleid*

Wat de afkoopvergoeding betreft, hanteren de pensioeninstellingen grosso modo hetzelfde beleid, hoewel sommige instellingen zich onderscheiden door de afkoop te verbieden of helemaal geen afkoopvergoeding aan te rekenen.

In verband met de afkoopvergoeding kunnen voor 2006 en 2007 dezelfde conclusies worden getrokken als voor 2005. De toestand is met andere woorden stabiel gebleven op dat vlak.

³⁵ Artikel 30 van het koninklijk besluit van 14 november 2003 betreffende de levensverzekeringsactiviteit (KB leven).

HOOFDSTUK VIII. RENDEMENT VAN DE OVEREENKOMST

Inleiding

Om de inhoud van het tweejaarlijks verslag te verbeteren werd aan de pensioeninstellingen gevraagd bepaalde gegevens te verstrekken per aangeboden product : het gewaarborgd rendement, de toekenningscriteria, het gemiddelde percentage van de toegekende winstdeelname en de kostenstructuur.

Voor de leesbaarheid zou het wellicht verkieslijk zijn geweest die gegevens te vragen per type van product dat de pensioeninstelling in portefeuille heeft. Veel producten worden immers niet langer aangeboden, onder meer door de wetwijzigingen in verband met de gewaarborgde rentevoet, maar geven nog altijd recht op winstdeelname.

In dit hoofdstuk bespreken we het rendement van de overeenkomst, namelijk de gewaarborgde rendementsvoet en de winstdeelname.

I. Gewaarborgde rendementsvoet

Om het rendement te evalueren dat de pensioeninstellingen waarborgen of beloven, dient een onderscheid gemaakt te worden tussen de verzekeringsondernemingen en de instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening.

De verzekeringsondernemingen hebben de mogelijkheid om VAPZ-overeenkomsten aan te bieden, zowel in het kader van tak 21 met een gewaarborgd rendement waarvoor een wettelijk minimum is bepaald, als in het kader van tak 23, zonder gewaarborgd rendement. Uit de enquête blijkt dat geen enkele verzekeringsonderneming in het kader van tak 23 VAPZ-overeenkomsten aanbiedt.

Het gewaarborgd maximumrendement dat een verzekeringsonderneming mag aanbieden was bij koninklijk besluit vastgesteld. Tot 1 juli 1999 bedroeg dit maximumrendement, ook de referentierentevoet genoemd, 4,75%. Nadien werd deze rentevoet terugschroefd tot 3,75%³⁶. Voor levensverzekeringsverrichtingen van lange duur wordt die referentierentevoet sedert de wet van 8 juni 2007³⁷ door de CBFA vastgesteld.

Dit mechanisme voor een gewaarborgd rendement is belangrijk. Wanneer immers aan een verzekeringsonderneming een premie wordt gestort waarvoor een gewaarborgd rendement geldt, zal deze rentevoet blijven gelden voor die premie gedurende de hele looptijd van de pensioenovereenkomst, hoewel er voor later gestorte premies een andere gewaarborgde rentevoet kan worden toegepast. Een gevolg hiervan is dat er nog talrijke, vóór 1 juli 1999 afgesloten, pensioenovereenkomsten zijn die een gewaarborgd rendement van 4,75% bieden.

Dit verklaart waarom de gewaarborgde rendementen in tak 21 schommelen tussen 0% en 4,75%.

³⁶ Artikel 24 van het koninklijk besluit van 14 november 2003 betreffende de levensverzekeringsactiviteit.

³⁷ B.S., 25 juli 2007.

40% van de overeenkomsten bieden een rentevoet van 2,50% of 3,25%

In de loop van 2007 wordt een toename vastgesteld van het aantal pensioenovereenkomsten met een gewaarborgde rentevoet van 0% en 2,50%. Bovendien bieden 40% van de overeenkomsten een rentevoet van 2,50% of 3,25%.

Zoals uit de bespreking van de winstdeelname blijkt, streven de meeste verzekeringsondernemingen voor hun producten naar eenzelfde globaal rendement: gewaarborgd rendement en winstdeelname samen. Dit heeft als gevolg dat hoe hoger het gewaarborgd rendement van een pensioenovereenkomst, hoe lager de winstdeelname die aan die pensioenovereenkomst werd toegekend.

De instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening dienden dan weer tot 1 januari 2007 een gewaarborgd rendement te bieden waarvan het minimum was vastgesteld bij koninklijk besluit³⁸.

De prestaties die de instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening aanboden, mochten bijgevolg niet lager zijn dan de gekapitaliseerde waarde van het niet voor de dekking van het risico verbruikte deel van de bijdragen, tot 25 november 1999 berekend met de rentevoet van 4,75%, en na deze datum met de rentevoet van 3,75%³⁹.

Sinds de inwerkingtreding van de nieuwe prudentiële wetgeving voor de instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening, bestaat er geen gewaarborgd minimumrendement meer voor deze instellingen⁴⁰.

Gemiddeld gewaarborgd rendement in 2007 : 2,80%

Het gemiddeld gewaarborgd rendement dat door alle pensioeninstellingen samen werd aangeboden bedroeg in 2006 3,01 % en in 2007 2,80%.

In dit verband wijzen wij erop dat de WAPZ in een waarborg van 0% voorziet voor alle VAPZ-overeenkomsten, ongeacht de pensioeninstelling waarbij de overeenkomst is afgesloten⁴¹.

II. Winstdeelname

1. Toekenningscriteria

De toegekende winstdeelnames voor individuele levensverzekeringen kaderen in een globaal winstdeelnameplan van de pensioeninstellingen. De effectief toegekende winstpercentages voor de overeenkomsten met betrekking tot het jaar X worden goedgekeurd door de algemene vergadering die in de loop van het jaar X + 1 plaatsvindt. Er kan maar winstdeelname worden toegekend indien het resultaat van het boekjaar het toelaat.

³⁸ Artikel 11 van het koninklijk besluit van 5 april 1995 betreffende de activiteiten van de pensioenkassen bedoeld in artikel 2, § 3, 4° van de wet van 9 juli 1975 betreffende de controle der verzekeringsondernemingen.

³⁹ Voornoemde artikel 11 verwijst naar de maximale referentierentievoet voor verzekeringsverrichtingen van lange duur vastgesteld door de uitvoeringsbesluiten van de wet van 9 juli 1975 betreffende de controle der verzekeringsondernemingen.

⁴⁰ Het koninklijk besluit van 5 april 1995 werd opgeheven bij koninklijk besluit van 12 januari 2007 betreffende het prudentiële toezicht op de instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening.

⁴¹ Artikel 47, tweede lid van de WAPZ.

Winstdeelname toegekend zonder voorwaarden of indien storting in loop van jaar

Een derde van de pensioeninstellingen vermeldt dat aan alle overeenkomsten onvoorwaardelijk winstdeelname wordt toegekend.

Sommige instellingen bepalen echter dat de overeenkomst in voege moet zijn, hetzij op 31 december van het jaar dat voorafgaat aan de toekenning van winstdeelname, hetzij op het ogenblik dat de beslissing om winstdeelname toe te kennen wordt genomen.

Andere instellingen eisen dat er in de loop van het jaar een minimumbijdrage werd gestort of dat er een minimaal reservebedrag werd bereikt. Sommige instellingen kennen een grotere winstdeelname toe indien er een tweede plafond wordt overschreden voor de bijdrage of de reserve.

En tot slot zijn er een aantal instellingen die de toekenning van winstdeelname afhankelijk stellen van het bedrag van de theoretische afkoopwaarde, van de bijdragebetaling in de laatste drie jaar of van de duur van de overeenkomst, die dan langer dan 5 jaar moet zijn.

2. Gemiddeld percentage van de toegekende winstdeelname

Zoals dit ook het geval was voor het vorige verslag, hebben de pensioeninstellingen zeer uiteenlopende antwoorden gegeven op de vragen over het gemiddeld percentage van de toegekende winstdeelname: sommige instellingen geven enkel het globaal rendement op (gewaarborgd rendement en winstdeelname samen), andere vermelden een winstdeelnamepercentage dat gekoppeld is aan het gewaarborgd rendement en nog andere geven een gemiddelde winstdeelnamevoet op voor alle overeenkomsten samen.

Globaal rendement stabiel maar gewaarborgd rendement neemt af

In de onderstaande tabel is het gemiddelde opgenomen van het gewaarborgd rendement, van de winstdeelname en van het globaal rendement voor 2005, 2006 en 2007. Uit deze tabel kan worden afgeleid dat het gemiddeld rendement stabiel blijft, terwijl het gewaarborgd rendement eerder afneemt.

Tabel 3 : Gemiddeld jaarlijks rendement van de pensioenovereenkomsten

Jaarlijks rendement van de overeenkomsten	Gewaarborgd rendement	Winstdeelname	Globaal rendement
2005	3,04%	1,16%	4,20%
2006	3,04%	1,19%	4,23%
2007	2,93%	1,27%	4,20%

Hoe hoger het gewaarborgd rendement, hoe lager de winstdeelname

Zoals reeds uiteengezet streven heel wat pensioeninstellingen naar eenzelfde globaal rendement voor hun pensioenovereenkomsten. Hierdoor wordt de toegekende winstdeelname vaak afhankelijk gesteld van het gewaarborgde rendement: hoe hoger het gewaarborgde rendement, hoe lager de toegekende winstdeelname.

Deze conclusie, die ook in het vorige verslag werd getrokken, wordt bevestigd door de analyse van de gegevens voor de jaren 2006 en 2007, zoals blijkt uit de onderstaande grafiek.

HOOFDSTUK IX. KOSTENSTRUCTUUR

Aangezien de antwoorden voor het vorige verslag zeer uiteenlopend waren, werd beslist de vraag over de kostenstructuur aan te passen, zodat de antwoorden uniformer zijn.

Frais : chargements ou tout frais mis à charge de l'affilié

De CBFA gaat ervan uit dat in deze context onder “kosten”, de kosten moeten worden verstaan die ten laste worden gebracht van de aangeslotene, met name in de vorm van toeslagen. Het koninklijk besluit van 14 november 2003 betreffende de levensverzekeringsactiviteit onderscheidt verschillende types van toeslagen naargelang de verrichtingen al dan niet verbonden zijn met een beleggingsfonds⁴².

In de vragenlijst werd dus een onderscheid gemaakt tussen 5 types van kosten: de inningskosten, de instapkosten, de inventaristoelagen, de forfaitaire bedragen en de restcategorie : de andere kosten.

Grande diversité au sein du secteur

Zoals voor het vorige verslag kan ook nu weer worden vastgesteld dat zowel het bedrag van de kosten als de berekeningswijze van die kosten sterk verschillen van instelling tot instelling en zelfs binnen eenzelfde pensioeninstelling verschillen voor diverse types pensioenovereenkomsten, wat onder meer te wijten is aan de commissiekosten.

Over het algemeen genomen is de kostenberekeningswijze toegankelijker bij de instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening die gespecialiseerd zijn in het vrij aanvullend pensioen voor zelfstandigen.

Een aantal vaststellingen :

- de inningstoelagen en de instapkosten schommelen doorgaans tussen 3% en 6% (voor 65% van de pensioenovereenkomsten), ook al rekenen bepaalde instellingen geen instapkosten aan of slechts een miniem percentage, terwijl andere een hoger percentage vragen (tot 33,75%).
- daarnaast houden bepaalde instellingen een forfaitair bedrag in op elke betaling (tussen €0,25 en €15). Andere instellingen verhogen dan weer het bedrag van de bijdrage met een percentage dat schommelt afhankelijk van de opsplitsing in schijven van de bijdrage.
- de inventaristoelagen verschillen heel sterk: uitgedrukt in ‰ van het kapitaal overlijden of in een % van de reserves.

Het is dus moeilijk te bepalen welke kosten allemaal ten laste komen van de aangeslotenen en om een vergelijking te maken tussen de verschillende pensioeninstellingen.

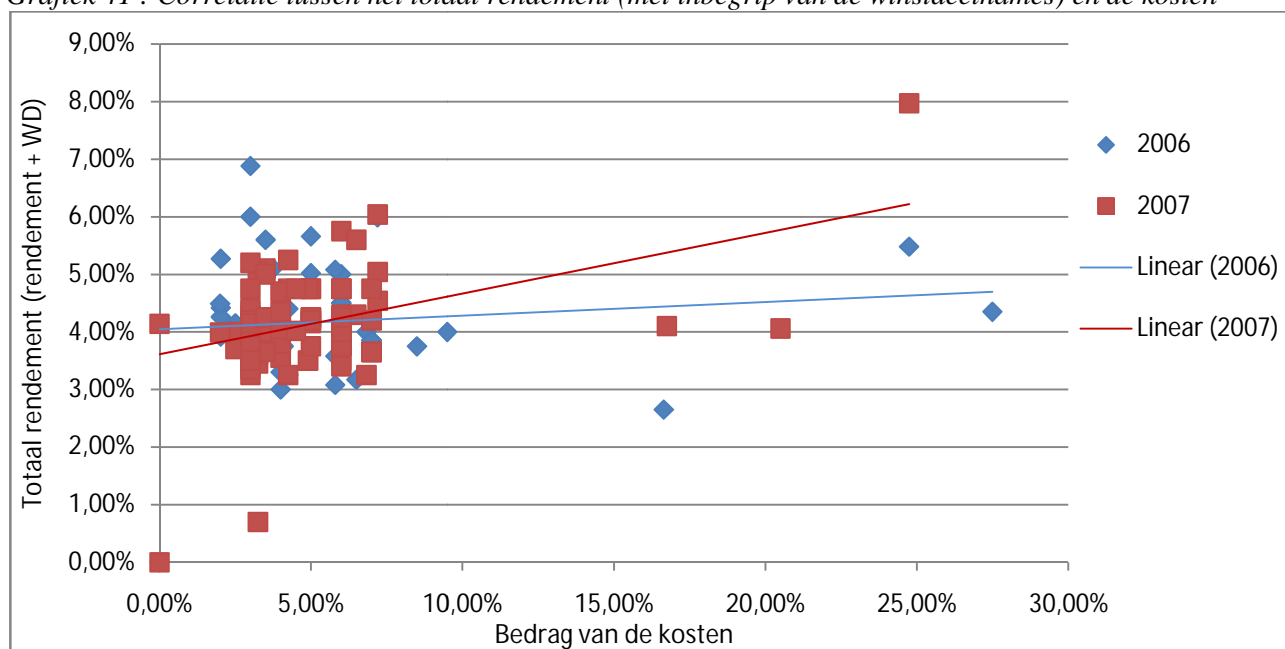
⁴² Voor verrichtingen die niet verbonden zijn met een beleggingsfonds zijn dit inventaristoelagen (toeslag bestemd om de veiligheid en de beheerskosten verbonden aan de verbintenissen te dekken), acquisitietoelagen (toeslag bestemd om de kosten die verbonden zijn met het verwerven, het afsluiten of het verhogen van de verzekerde prestaties van een contract, te dekken en voorafgaandelijk verbruikt aan de vestiging van de prestaties waarop hij betrekking heeft) en inningstoelagen (toeslag bestemd om de kosten die verbonden zijn met het innen van de premies te dekken.). Voor de verrichtingen verbonden met een beleggingsfonds is dit een toeslag voor het beheer van dit fonds, een instaptoeslag en een uitstaptoeslag.

Ondanks hun diversiteit werden de door de pensioeninstellingen opgegeven kosten toch aan een grondigere analyse onderworpen, om na te gaan of er een correlatie kon worden gevonden met het globaal rendement van de pensioenovereenkomst.

Hierbij werd enkel rekening gehouden met de kosten die uitgedrukt waren in een percentage van de bijdrage, met uitsluiting van de forfaitaire kosten en van de kosten die waren uitgedrukt in een percentage van de reserves. Bovendien, wanneer er een hoogste en een laagste bedrag werd opgegeven voor de kosten, werd rekening gehouden met het gemiddelde.

De onderstaande grafiek toont de resultaten van deze analyse voor 2006 en 2007.

Grafiek 41 : Correlatie tussen het totaal rendement (met inbegrip van de winstdeelnames) en de kosten

In deze grafiek zien we dat een ruime meerderheid van de pensioenovereenkomsten een globaal rendement heeft tussen 3% en 6% en dat hun kosten tussen 3% en 7% liggen.

Correlatie tussen rendementsniveau en kostenniveau moet nog bevestigd worden

Er kan ook een correlatie worden vastgesteld tussen het rendementsniveau en het kostenniveau : hoe hoger de kosten, hoe groter het rendement. Voor 2007 blijkt dit duidelijker dan voor 2006. Voor 2006 kan namelijk vastgesteld worden dat het hoogste rendement verbonden blijkt te zijn aan een van de laagste kostenbedragen. In de volgende verslagen zal dit opgevolgd moeten worden.

Rest nog de vraag of het verschil in rendement voldoende is om het teveel aan kosten te compenseren dat op de bijdrage is aangerekend, te meer daar de basis waarop de rendementsvoet zal worden toegepast, afhankelijk zal zijn van de aangerekende kosten.

Nood aan harmonisatie en betere leesbaarheid

We besluiten hieruit dat de kostenstructuur lang niet geharmoniseerd is voor de verschillende pensioeninstellingen. Bovendien blijven de regels voor de kosten ontoegankelijk voor de niet-deskundige lezer.

HOOFDSTUK X. OVERDRACHT VAN RESERVES

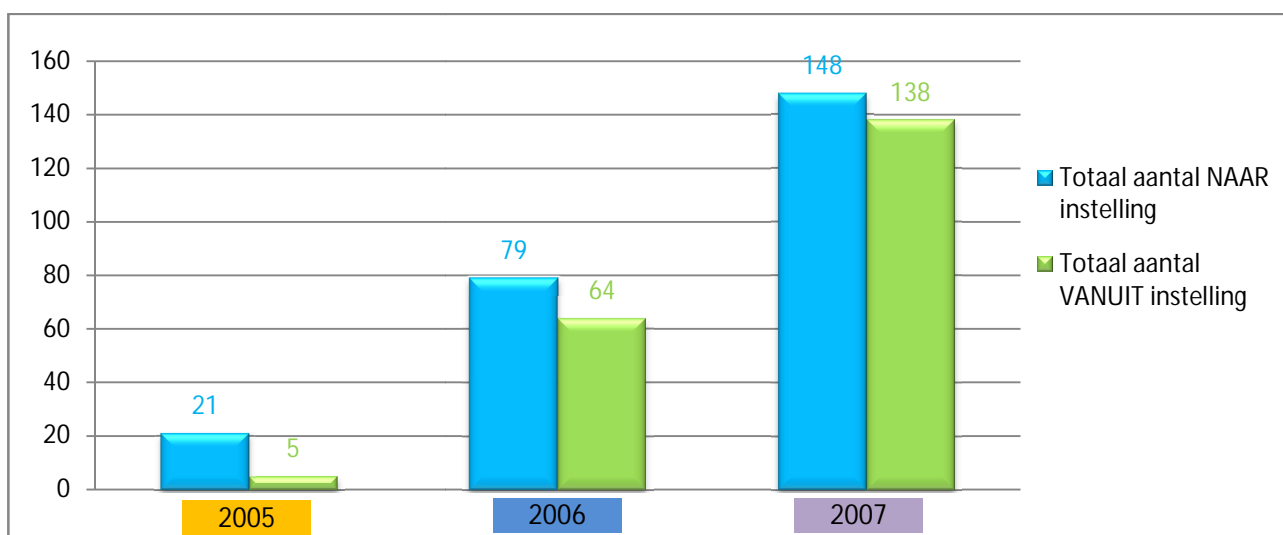
Krachtens de WAPZ⁴³ heeft een aangeslotene het recht om zijn pensioeninstelling te kiezen. Hij kan, met andere woorden, zijn pensioenovereenkomst te allen tijde opzeggen en een nieuwe overeenkomst sluiten bij een andere pensioeninstelling.

Een aangeslotene heeft bijgevolg ook het recht om de verworven reserve naar die nieuwe pensioenovereenkomst over te dragen, zonder dat hem bij de overdracht een verlies van winstdeelnemingen ten laste mag worden gelegd of van de verworven reserves mag worden afgetrokken. De nieuwe pensioeninstelling mag op de overgedragen reserves ook geen kosten aanrekenen.

Beperkt gebruik van de mogelijkheid tot overdracht

Ondanks deze precisering in de WAPZ lijken de aangeslotenen die mogelijkheid slechts op beperkte schaal te benutten. Niettemin maakten de pensioeninstellingen in 2006 melding van een groter aantal overdrachten met betrekking tot VAPZ-overeenkomsten dan in 2005 en is het aantal overdrachten in 2007 nog verder gestegen.

Grafiek 42 : Evolutie van het aantal overdrachten tussen 2005 en 2007

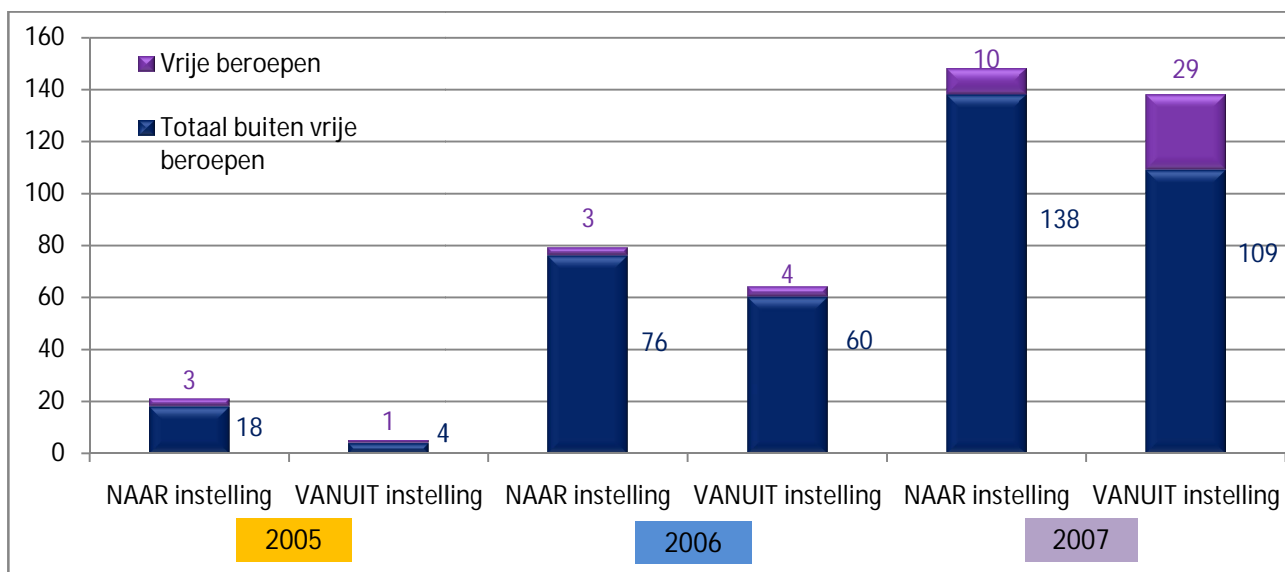

Dit is wellicht een gevolg van het feit dat het vrij aanvullend pensioen op 1 januari 2004 is ingevoerd en de aangeslotenen niet tijdens het eerste jaar na de afsluiting van hun pensioenovereenkomst al van pensioeninstelling zijn veranderd.

Nader onderzoek toont echter dat het aantal overdrachten bij de vrije beroepen jaar na jaar stijgt ten opzichte van het totaal aantal overdrachten. Dat is wellicht te wijten aan de openstelling van de markt voor het aanvullend pensioen voor andere pensioeninstellingen, waardoor de vrije beroepen niet langer verplicht hoeven aan te sluiten en aangesloten hoeven te blijven bij de pensioeninstellingen die zich specifiek tot hen richten.

⁴³ Artikel 51 van de WAPZ.

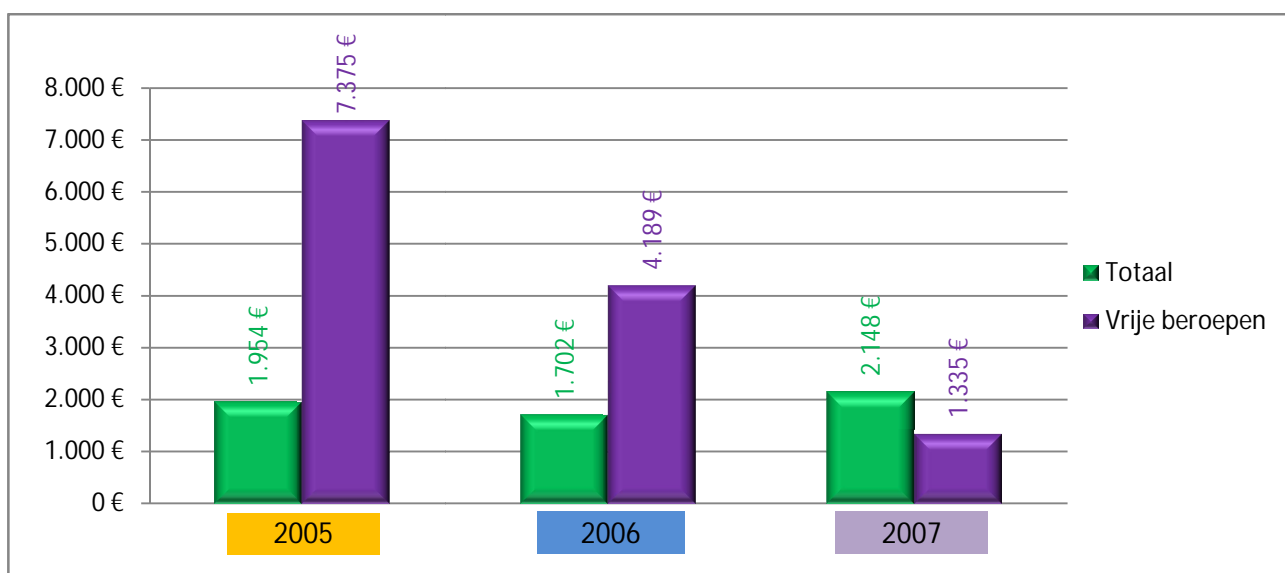
Grafiek 43: Verhouding tussen het aantal overdrachten waarbij een instelling betrokken is die zich specifiek tot de vrije beroepen richt, en het aantal overdrachten waarbij een andere instelling betrokken is

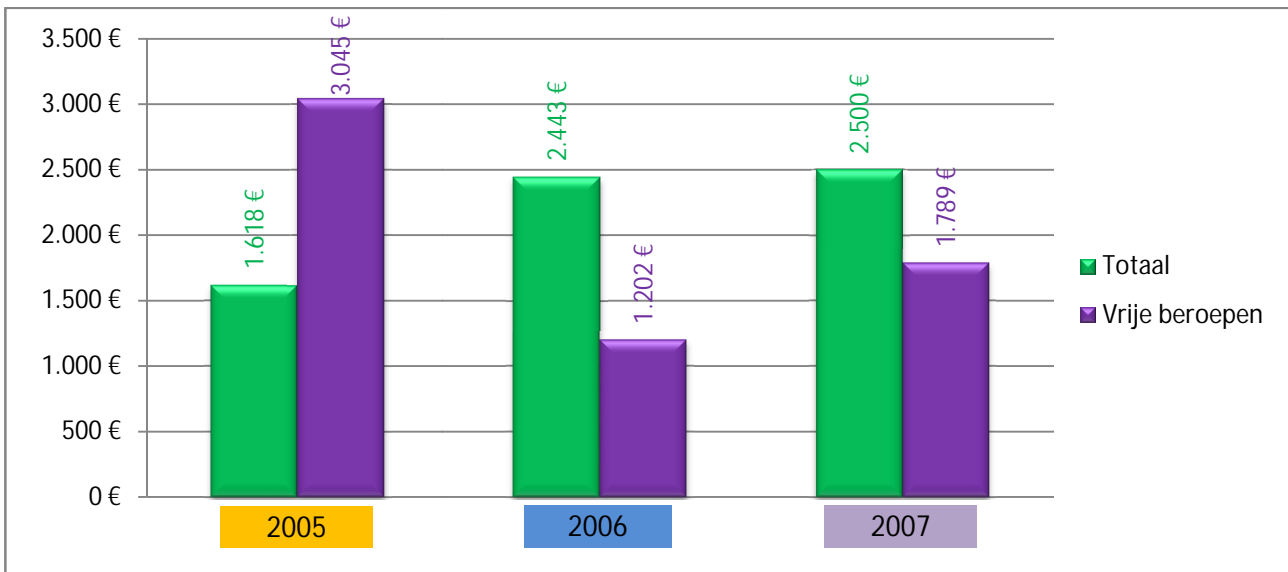
Stijging van het gemiddelde bedrag per overdracht

Uit onderzoek van de overgedragen bedragen blijkt een jaarlijkse stijging van het gemiddelde bedrag per overdracht, behalve bij de vrije beroepen waar het gemiddelde bedrag per overdracht veel hoger lag in 2005. Dit is ongetwijfeld toe te schrijven aan de openstelling van de markten en aan de toename van het aantal overdrachten bij de vrije beroepen ten opzichte van het totaal aantal overdrachten met betrekking tot de VAPZ-overeenkomsten.

Grafiek 44 : Gemiddeld bedrag van de overdrachten afkomstig van de pensioeninstelling

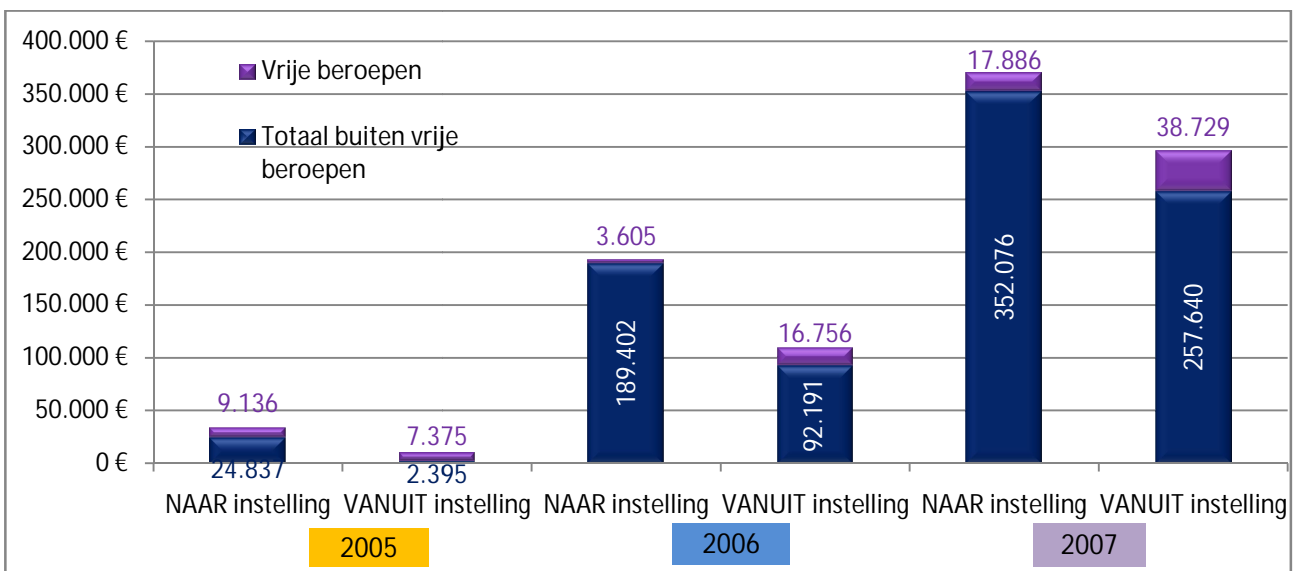
Grafiek 45 : Gemiddeld bedrag van de overdrachten aan de pensioeninstellingen

Afwijkend patroon : het bedrag dat aan een instelling wordt overgedragen, ligt hoger dan het bedrag dat vanuit een instelling wordt overgedragen

Ook hier een afwijkend patroon merkbaar : de totale ontvangen reserves en de totale overgedragen reserves hadden immers identiek moeten zijn, op een eventuele overdracht vanuit/naar het buitenland na. Een mogelijke verklaring voor dat afwijkende patroon is dat bepaalde pensioeninstellingen niet over deze gegevens beschikken : zij maken geen onderscheid tussen een aan hen overgedragen bedrag en de betaling van een bijdrage, zoals zij ook geen onderscheid maken tussen een van hen uitgaande overdracht en een eventuele afkoop. De betrokken pensioeninstellingen hebben echter aangegeven dat hun computersysteem vanaf 1 januari 2008 wordt aangepast om dat onderscheid toch mogelijk te maken.

Grafiek 46 : Bedrag van de overdrachten vanuit en naar een pensioeninstelling

DEEL B : SOLIDARITEITSLUIK

INLEIDING

Dit deel handelt uitsluitend over het solidariteitsluik bij de sociale pensioenovereenkomsten, ongeacht of die door persoonlijke bijdragen ("WAPZ-overeenkomsten") dan wel aan de hand van de RIZIV-tegemoetkoming ("RIZIV-overeenkomsten")⁴⁴ worden gevormd.

Sociale overeenkomsten: aanvullend pensioen en solidariteitsprestaties

Er wordt aan herinnerd dat de sociale pensioenovereenkomsten, naast de klassieke pensioenvoordelen en/of voordelen bij overlijden, ook bijkomende voordelen bieden, zoals de financiering van het aanvullend pensioen tijdens bepaalde inactiviteitsperiodes, de vergoeding in de vorm van rente bij inkomstenverlies of ook de betaling van een forfaitaire vergoeding in bepaalde gevallen⁴⁵.

In het kader van de WAPZ-overeenkomsten mag een zelfstandige 9,40 % van zijn beroepsinkomsten gebruiken, zonder daarbij echter een jaarlijks geïndexeerd maximumbedrag te mogen overschrijden⁴⁶, waarbij als tegenprestatie minstens 10 % van de totale bijdrage voor het solidariteitsluik moet worden gebruikt. Bovendien mogen bepaalde medische beroepen de RIZIV-tegemoetkoming gebruiken voor een RIZIV-overeenkomst, meer bepaald voor een sociale pensioenovereenkomst.

Gemakshalve wordt de term "aangeslotene met een sociale overeenkomst" gebruikt om te verwijzen naar elke aangeslotene die over een sociale pensioenovereenkomst, een RIZIV-overeenkomst of beide soorten overeenkomsten beschikt.

⁴⁴ Voor meer informatie over dit type overeenkomst wordt verwezen naar de toelichting bij het wetgevend kader in de algemene inleiding.

⁴⁵ Voor een beschrijving van die voordelen wordt verwezen naar het koninklijk besluit van 15 december 2003 tot vaststelling van de solidariteitsprestaties verbonden met de sociale pensioenovereenkomsten.

⁴⁶ Dat maximumbedrag bedroeg €2.958,06 voor 2006 en €2.997,36 voor 2007.

HOOFDSTUK I. PENSIOENINSTELLINGEN DIE SOLIDARITEITSPRESTATIES AANBIEDEN

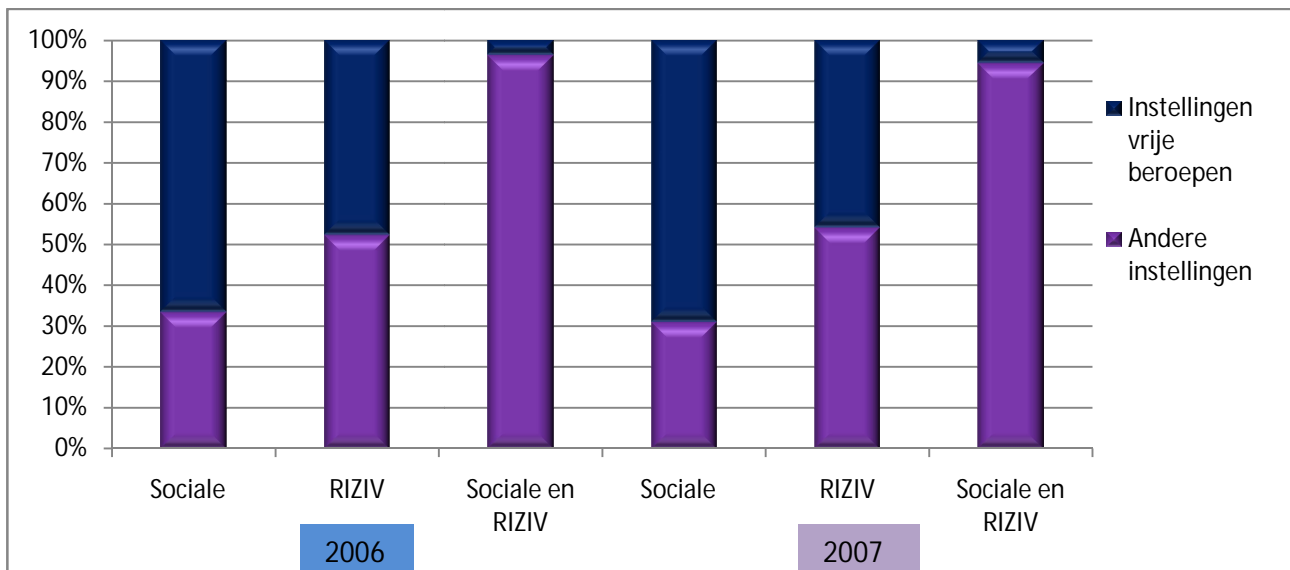
De meeste instellingen bieden de keuze tussen een gewone en een sociale pensioenovereenkomst

De meeste instellingen die VAPZ-overeenkomsten aanbieden, waaronder alle instellingen die zich tot de vrije beroepen richten, bieden ook een solidariteitsluit aan. Er zijn slechts 7 pensioeninstellingen die geen solidariteitsluit aanbieden.

De meeste pensioeninstellingen die solidariteitsprestaties aanbieden, beheren hun solidariteitsovereenkomsten zelf⁴⁷. Toch zijn er inmiddels vier instellingen die hun solidariteitsluit door een andere instelling laten beheren.

Onderstaande grafiek toont dat de instellingen die zich tot de vrije beroepen richten, een marktaandeel van 30 % van de sociale pensioenovereenkomsten en van ruim 50 % van de RIZIV-overeenkomsten vertegenwoordigen en dat meer dan 90 % van hun aangeslotenen over een RIZIV-overeenkomst én een sociale pensioenovereenkomst beschikken.

Grafiek 47: Verdeling van de aangeslotenen met een sociale overeenkomst in functie van het type overeenkomst en het type instelling

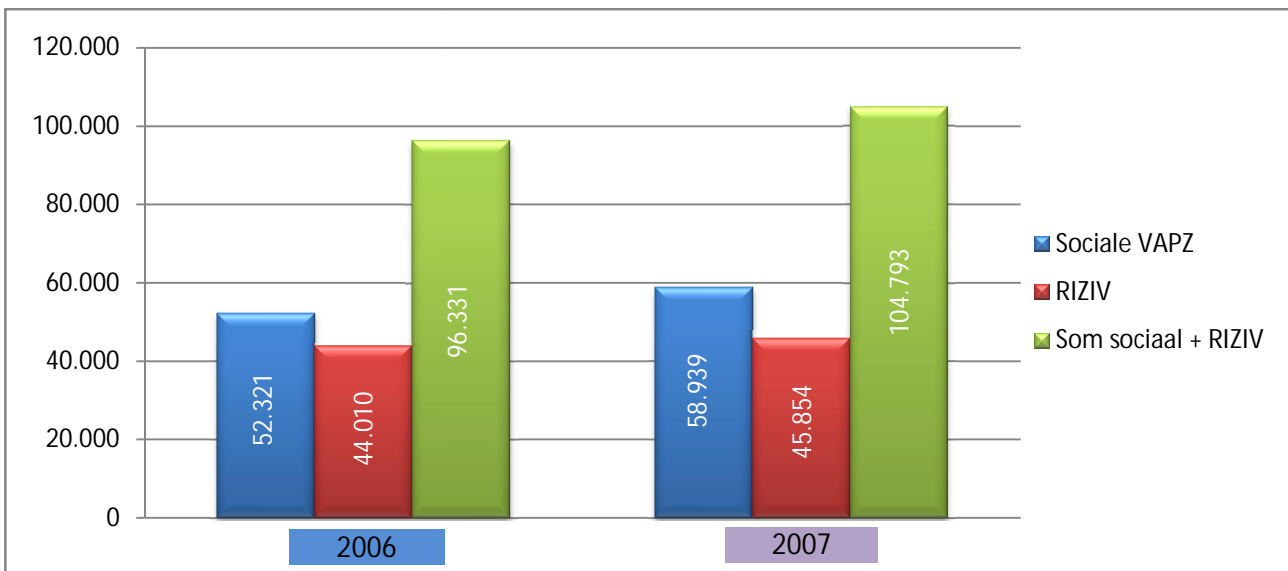
⁴⁷ Krachtens de WAPZ mag het solidariteitsstelsel worden beheerd door een van de pensioeninstelling onafhankelijk rechtspersoon.

HOOFDSTUK II. AANGESLOTENEN

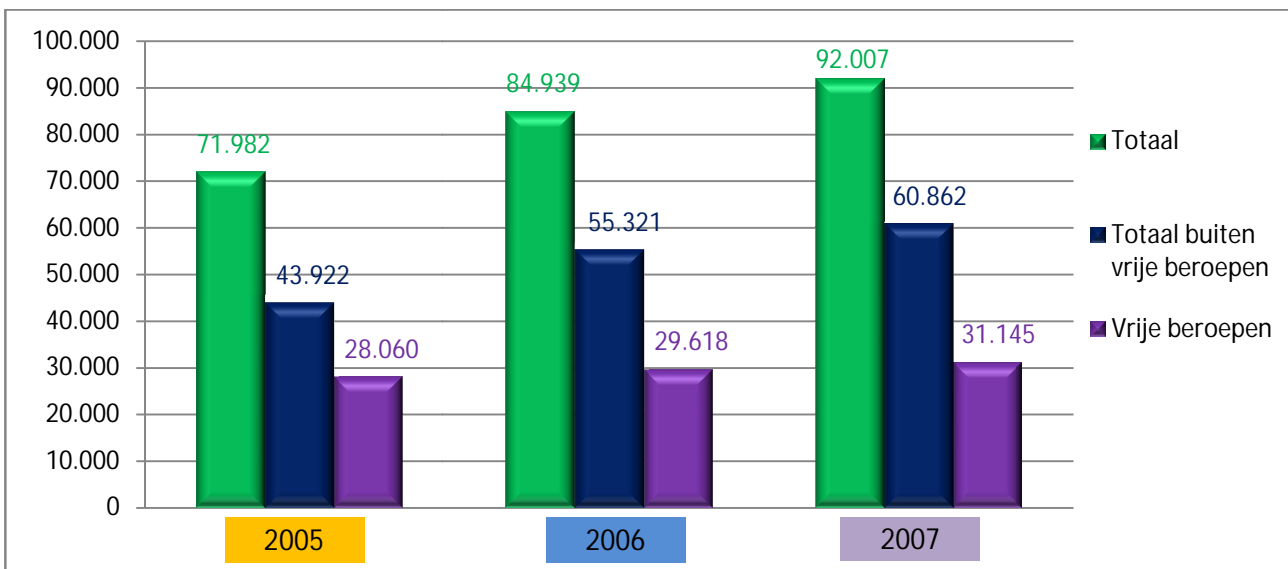
37 % van de actieve aangeslotenen beschikken over een sociale pensioenovereenkomst

Net zoals binnen het pensioenluik wordt ook hier een stijging opgetekend van het aantal aangeslotenen met een sociale VAPZ-overeenkomst. In 2005 betaalden 71.982 actieve aangeslotenen een bijdrage voor zo'n overeenkomst, terwijl dat aantal in 2006 steeg tot 83.101 en in 2007 tot 91.936. Wordt gekeken naar de verhouding tussen de gewone en de sociale pensioenovereenkomsten, dan bleken in 2005 42,47 % van de actieve aangeslotenen over een sociale overeenkomst te beschikken, een percentage dat in 2006 daalde tot 35,78 % en in 2007 alweer steeg tot 36,97 %. Omdat het aantal actieve aangeslotenen tussen 2005 en 2006 fors steeg als gevolg van de al vermelde factoren, is het echter moeilijk om een relevante vergelijking te maken.

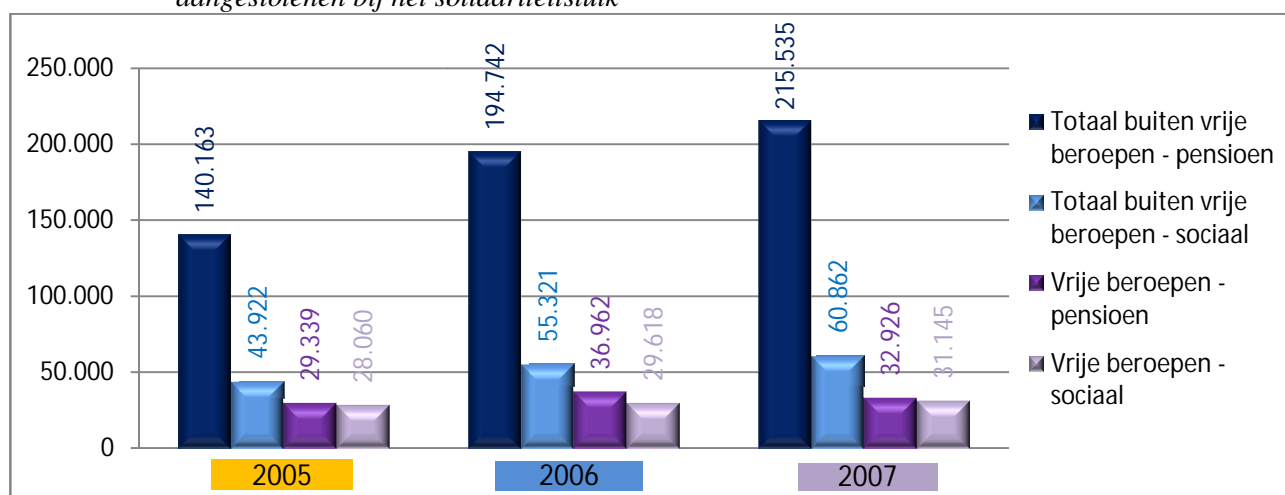
Grafiek 48 : Aantal aangeslotenen in functie van het type overeenkomst

Grafiek 49 : Aantal aangeslotenen met een sociale overeenkomst per jaar en per categorie

Grafiek 50 : Aantal actieve aangeslotenen bij het pensioenluid in verhouding tot het aantal actieve aangeslotenen bij het solidariteitsluid

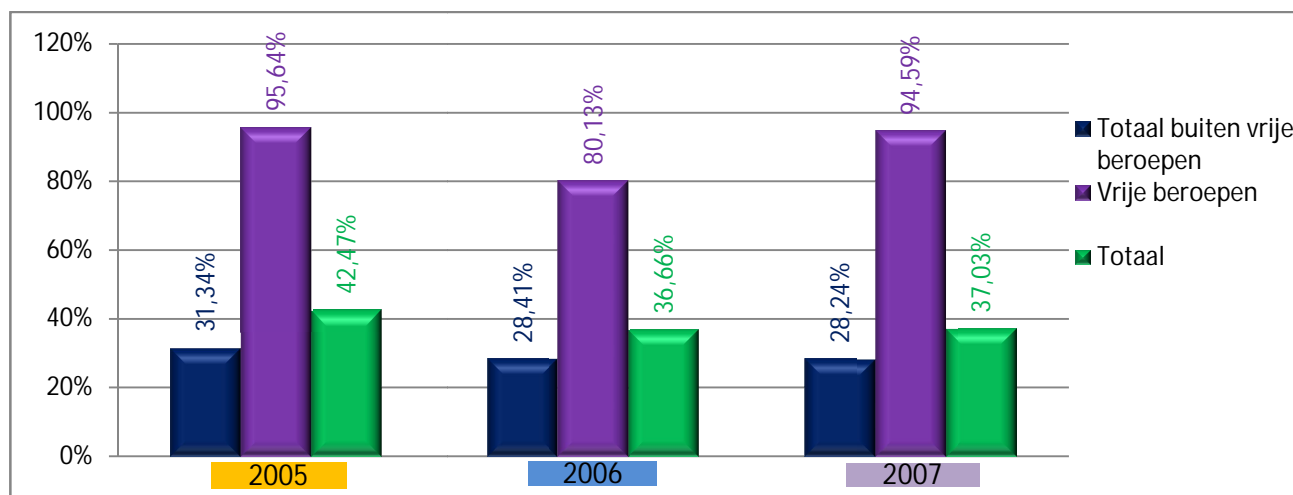

Bij de in dit verslag bedoelde zelfstandigen met een vrij beroep, i.e. een populatie van 105.471 personen in 2006⁴⁸ en van 106.609 personen in 2007⁴⁹, ligt het percentage actieve aangeslotenen met een sociale overeenkomst nog hoger.

95 % van de aangesloten zelfstandigen met een vrij beroep beschikt over een sociale overeenkomst

Volgens de cijfers waarover wij beschikken, opteert in 2007 zo'n 95 % van de zelfstandigen met een vrij beroep voor een sociale pensioenovereenkomst tegenover 80 % in 2006.

Grafiek 51 : Verhouding van het aantal aangeslotenen met een sociale overeenkomst

⁴⁸ In 2006, 42.426 geneesheren, 12.109 apothekers, 8.423 tandartsen en 25.406 kinesitherapeuten (bron : RIZIV), 15.215 advocaten (bronnen : de Franstalige en Duitstalige Orde van Advocaten en de Nederlandstalige Orde van Advocaten), 534 gerechtsdeurwaarders (bron : de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders) en 1.358 notarissen (bron: de Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat).

⁴⁹ In 2007, 42.839 geneesheren, 12.305 apothekers, 8.350 tandartsen en 25.693 kinesitherapeuten (bron : RIZIV), 15.500 advocaten (bronnen : de Franstalige en Duitstalige Orde van Advocaten en de Nederlandstalige Orde van Advocaten), 539 gerechtsdeurwaarders (bron: de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders) en 1.383 notarissen (bron : de Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat).

Aan de vragenlijst waarop dit verslag is gebaseerd, is een vraag toegevoegd aan de hand waarvan het aantal RIZIV-overeenkomsten, het aantal sociale VAPZ-overeenkomsten en het aantal personen met beide overeenkomsten kan worden bepaald.

Onderzoek van de totale populatie van aangesloten zelfstandigen heeft uitgewezen dat het aantal RIZIV-overeenkomsten in 2006 (-16%) én in 2007 (-22%) lager lag dan het aantal sociale VAPZ-overeenkomsten.

Binnen de populatie vrije beroepen waarop dit verslag betrekking heeft⁵⁰, bleken er daarentegen zowel in 2006 (+31%) als in 2007 (+35%) meer RIZIV-overeenkomsten voor te komen dan sociale VAPZ-overeenkomsten.

Bovendien bestaat tussen beide onderzochte populaties ook een discrepantie met betrekking tot het percentage personen dat over beide types overeenkomsten beschikt, wat volstrekt normaal is omdat bepaalde vrije beroepen, meer bepaald uit de medische sector, als enige in aanmerking komen voor een RIZIV-overeenkomst.

Bij de vrije beroepen beschikt ruim 40 % van de aangesloten over een RIZIV-overeenkomst en ongeveer 40 % over een sociale én een RIZIV-overeenkomst.

Bij de zelfstandigen buiten de vrije beroepen beschikt daarentegen 66 % van de aangesloten over een sociale overeenkomst, 33% over een RIZIV-overeenkomst en slechts 1 % over een sociale én een RIZIV-overeenkomst.

Hoewel slechts twee pensioeninstellingen die zich specifiek tot de vrije beroepen richten, RIZIV-overeenkomsten aanbieden, blijft hun marktaandeel met betrekking tot die specifieke overeenkomsten meer dan 50 % bedragen (52,40 % in 2006 en 54,21 % in 2007).

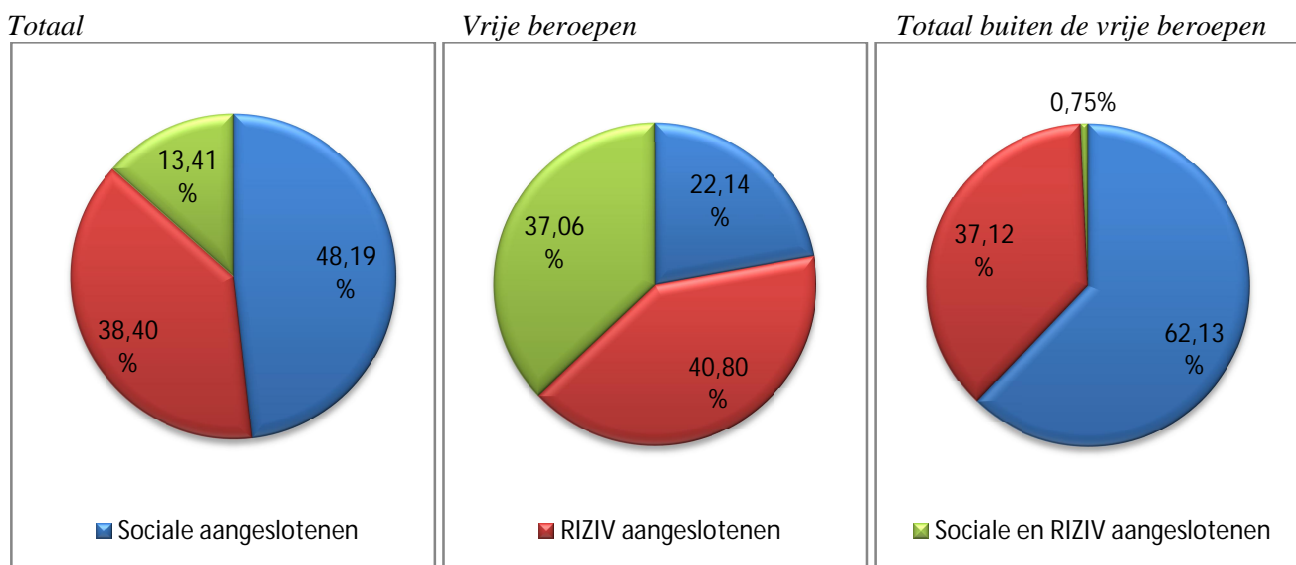
Aangeslotenen met een sociale én een RIZIV-overeenkomst :

40 % van de aangesloten uit de vrije beroepen

1 % van de aangesloten buiten de vrije beroepen

RIZIV-overeenkomsten : 54 % van de vrije beroepen

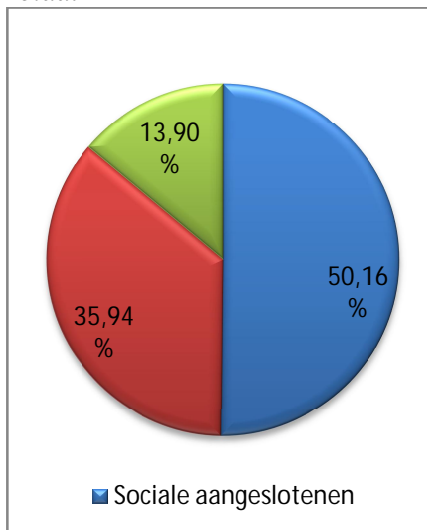
Grafiek 52 : Spreiding van de aangesloten met een sociale overeenkomst in 2006

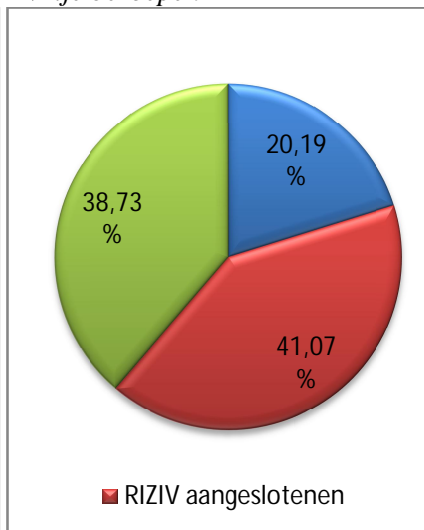
⁵⁰ Namelijk de zelfstandigen die bij één van de pensioeninstellingen zijn aangesloten die zich specifiek tot de vrije beroepen richten.

Grafiek 53 : Spreiding van de aangeslotenen met een sociale overeenkomst in 2007

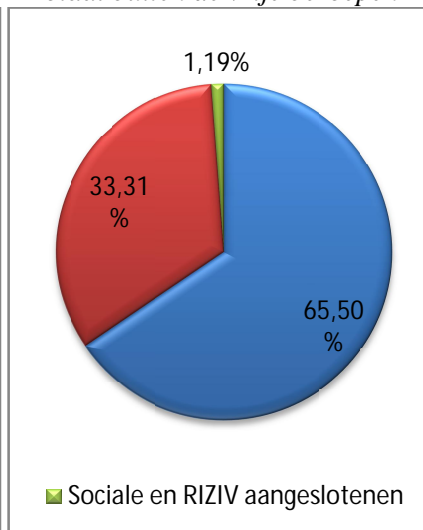
Totaal

Vrije beroepen

Totaal buiten de vrije beroepen

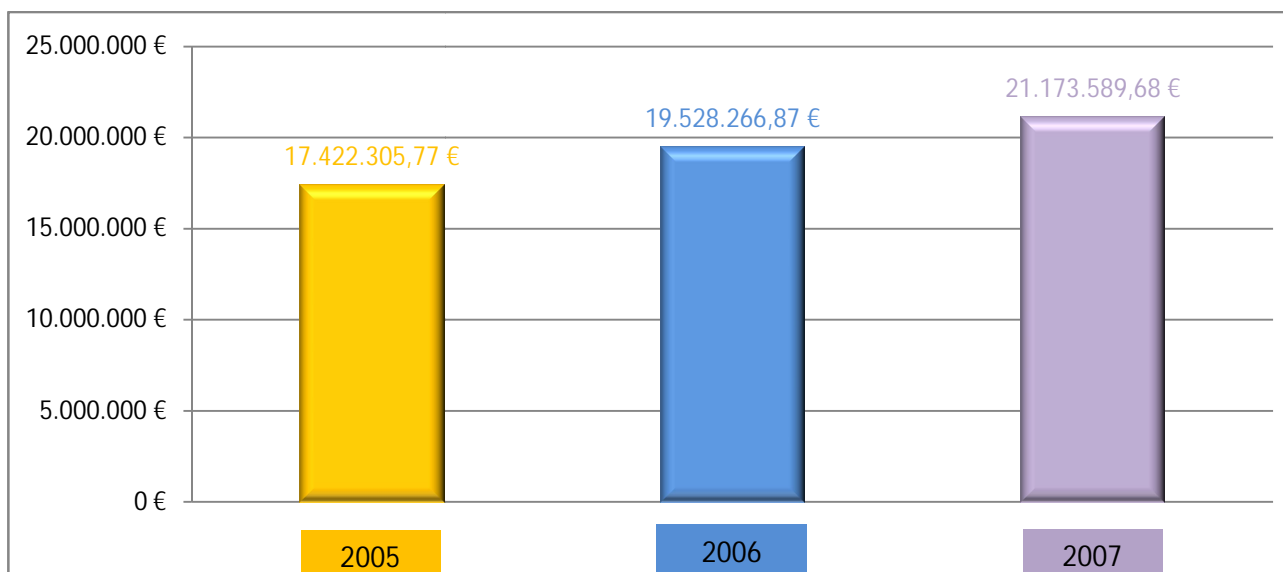

HOOFDSTUK III. BIJDRAGEN

Er wordt op gewezen dat minimum 10 % van de totale bijdrage in het solidariteitsluik moet worden gestort. Uit de antwoorden op de vragenlijst blijkt dat de pensioeninstellingen over het algemeen 10 % in het solidariteitsluik storten. Slechts 4 instellingen storten een hoger percentage in het solidariteitsfonds, hoewel nooit meer dan 11,11 %.

Uit de grafiek hieronder blijkt dat het totaalbedrag dat in het solidariteitsfonds wordt gestort, jaar na jaar verder stijgt.

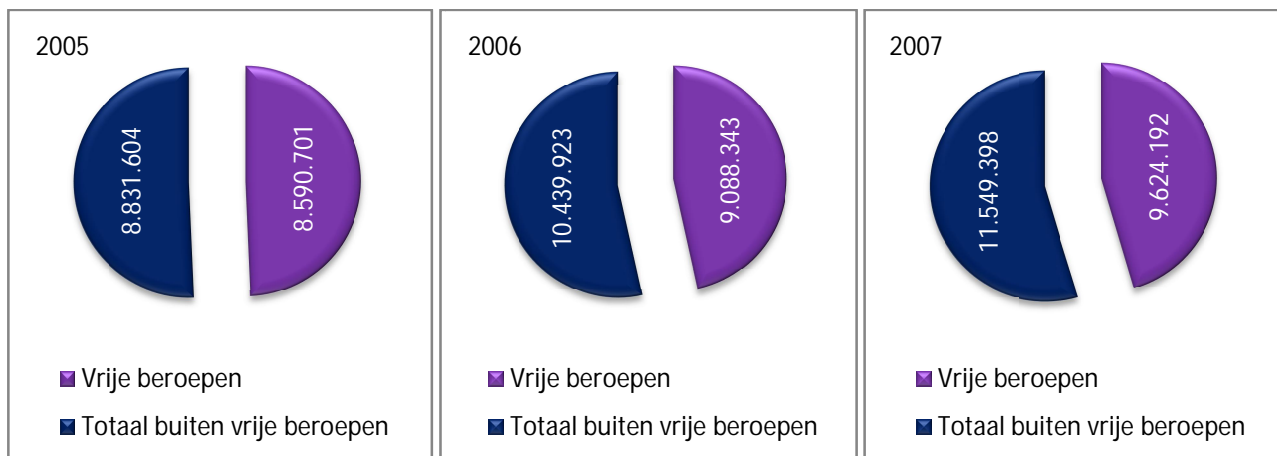
Grafiek 54 : Totaalbedrag van de bijdragen aan het solidariteitsluik

55 % van de solidariteitsbijdragen zijn afkomstig van de andere aangeslotenen dan de beoefenaars van een vrij beroep

Het percentage van de solidariteitsbijdragen van de andere aangeslotenen dan de beoefenaars van een vrij beroep stijgt jaarlijks. In 2007 was zo'n 55 % van de solidariteitsbijdragen afkomstig van die andere aangeslotenen, terwijl in 2005 nog zo'n 50 % van de bijdragen in het solidariteitsluik werd gestort door de aangeslotenen met een vrij beroep.

Grafiek 55 : Spreiding van de bijdragen in functie van hun herkomst

HOOFDSTUK IV. SOLIDARITEITSPRESTATIES

Waarschuwing

Nader onderzoek van de antwoorden van de pensioeninstellingen lijkt te suggereren dat bepaalde instellingen de prestaties ter financiering van het aanvullend pensioen tijdens een arbeidsongeschiktheidsperiode verwarren met diezelfde prestaties tijdens een invaliditeitsperiode. Zij vermelden de aangeslotenen dan ook slechts bij één van beide types prestaties.

Verder zijn niet noodzakelijk alle personen van wie wordt vermeld dat zij over een sociale VAPZ-overeenkomst beschikken, bij een solidariteitsluit aangesloten, hetzij omdat zij net zo'n overeenkomst hebben gesloten en pas het jaar daarop in aanmerking komen voor het solidariteitsluit, hetzij omdat het in werkelijkheid om RIZIV-overeenkomsten van het type "gewaarborgd inkomen" gaat die ten onrechte bij de sociale VAPZ-overeenkomsten worden opgenomen.

Als gevolg daarvan is het mogelijk dat de gegevens in dit deel niet volledig nauwkeurig zijn.

I. Type prestaties

De meeste instellingen bieden een vooraf samengesteld pakket van prestaties aan

Uit de antwoorden van de pensioeninstellingen blijkt dat de zelfstandigen die een sociale pensioenovereenkomst hebben gesloten, hun persoonlijk solidariteitspakket meestal niet zelf kunnen samenstellen. De meeste pensioeninstellingen bieden immers een vast pakket van vooraf bepaalde solidariteitswaarborgen aan, terwijl slechts twee instellingen een vrije keuze bieden.

De situatie was ook al zo in 2005, wat betekent dat in 2006 en in 2007 geen enkele evolutie kon worden opgetekend op dit punt.

De prestaties hebben over het algemeen betrekking op de periodes van arbeidsongeschiktheid en invaliditeit

Wat het aanbod betreft, vertonen de pensioeninstellingen een uitgesproken voorkeur voor bepaalde solidariteitsprestaties. De drie meest voorkomende solidariteitsprestaties zijn de financiering van het aanvullend pensioen tijdens periodes van arbeidsongeschiktheid, de financiering van het aanvullend pensioen tijdens periodes van invaliditeit, en de vergoeding voor inkomstenverlies in de vorm van rente tijdens diezelfde periodes. Ook de vergoeding voor inkomstenverlies bij overlijden kent een zeker succes.

De vergoeding voor ernstige ziekte en voor de verhoging van de lopende renten kent geen succes

Andere solidariteitsprestaties worden nooit aangeboden. Het gaat daarbij vooral om de solidariteitsprestaties die niet verplicht moeten worden aangeboden⁵¹ opdat de pensioenovereenkomst als sociale pensioenovereenkomst zou worden beschouwd.

In 2007 is echter een nieuwe solidariteitsprestatie opgedoken : twee pensioeninstellingen die zich, logischerwijze, niet specifiek tot de vrije beroepen richten, bieden voortaan ook de financiering van de opbouw van een aanvullend pensioen bij faillissement aan.

⁵¹ Prestaties voorzien in punt 3 van de tabel.

Daarentegen wordt de solidariteitsprestatie waarbij een forfaitaire vergoeding wordt betaald bij verlies van autonomie van de gepensioneerde slechts door één van de instellingen die zich tot de vrije beroepen richten, aangeboden.

De prestatie die bestaat uit de financiering van het aanvullend pensioen bij moederschapsverlof, wordt dan weer uitsluitend aangeboden door andere instellingen dan diegene die zich tot de vrije beroepen richten.

Hieronder gaat een tabel die, per solidariteitsprestatie, het percentage van de pensioeninstellingen vermeldt dat die prestaties aanbiedt.

Tabel 4 : Percentage van de aangeboden prestaties

Mogelijke solidariteitsprestaties	Percentage van de pensioeninstellingen dat die prestaties aanbiedt	
	2006	2007
1. Financiering van de opbouw van het aanvullend rust- en/of overlevingspensioen tijdens de vergoede periode in het kader van :		
• de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen wegens primaire arbeidsongeschiktheid	64%	71%
• de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen wegens invaliditeit	80%	83%
• de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen wegens moederschap	20%	25%
• de faillissementsverzekering	0%	8%
2. Vergoeding in de vorm van rente bij inkomstenverlies in geval van :		
• tijdelijke of blijvende arbeidsongeschiktheid	64%	71%
• overlijden tijdens de beroepsloopbaan	48%	50%
3. Betaling van een forfaitaire vergoeding met het oog op de dekking van de kosten in geval van :		
• ernstige ziekte	0%	0%
• verlies van autonomie van de gepensioneerde	4%	4%
4. Verhoging van lopende pensioenrenten of overlevingsrenten	0%	0%

Hertekening van het landschap van de solidariteitsprestaties in 2008

Het landschap van de solidariteitsprestaties wordt grondig hertekend in 2008. Aanleiding is de opdracht die aan de CBFA is toevertrouwd om toezicht uit te oefenen op de aan de sociale pensioenovereenkomsten verbonden sociale aspecten.

Zij heeft dus een circulaire gewijd aan de procedure die moet worden gevolgd om een gemotiveerd advies te verkrijgen in verband met de conformiteit van het sociaal karakter van een modelpensioenovereenkomst⁵². Naar aanleiding van die circulaire hebben tal van instellingen een verzoek om een gemotiveerd advies ingediend en is een grondig onderzoek uitgevoerd.

De CBFA heeft daarbij vastgesteld dat bepaalde solidariteitsreglementen niet helemaal conform de WAPZ waren en dus heeft zij de betrokken instellingen tijd gegeven om hun solidariteitsreglementen aan te passen. Ondertussen zijn de nodige aanpassingen doorgevoerd.

De lijst van de pensioenovereenkomsten die een positief gemotiveerd advies hebben gekregen, is te vinden op de website van de CBFA⁵³.

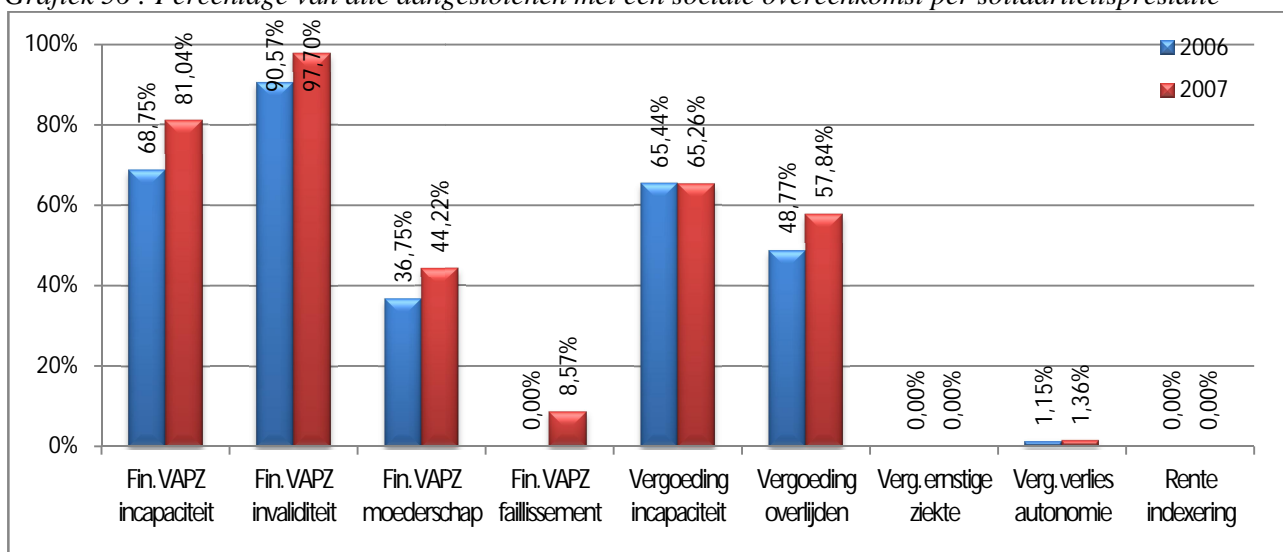
II. Aangeslotenen

Logischerwijze leidt het globale onderzoek van het aantal aangeslotenen met een sociale overeenkomst per solidariteitsprestatie tot dezelfde vaststelling als het onderzoek van het aanbod van de solidariteitsprestaties : de aangeslotenen met een sociale overeenkomst zijn in hoofdzaak aangesloten voor de prestaties tot financiering van het VAPZ bij invaliditeit en bij arbeidsongeschiktheid en voor de prestaties tot vergoeding voor inkomstenverlies bij invaliditeit.

Overigens wordt, bij elke aangeboden solidariteitsprestatie, een stijging van het percentage aangeslotenen met een sociale overeenkomst vastgesteld.

Stijging van het % aangeslotenen met een sociale overeenkomst bij elke prestatie

Grafiek 56 : Percentage van alle aangeslotenen met een sociale overeenkomst per solidariteitsprestatie

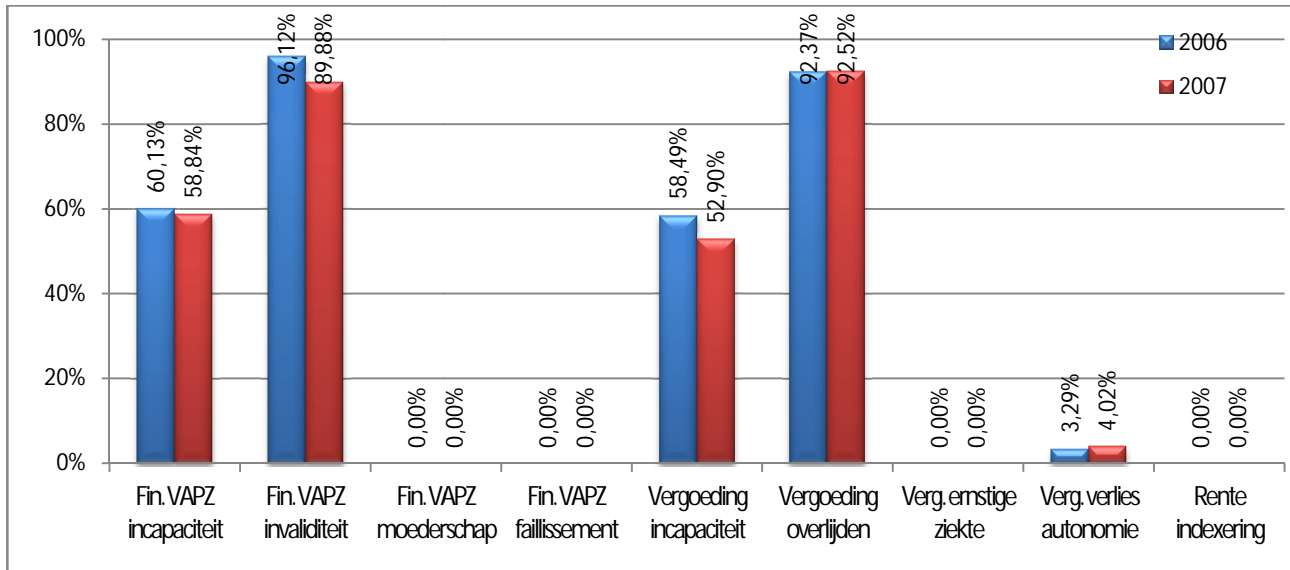

⁵² Circulaire WAPZ 1 van 5 december 2006 over de procedure voor het aanvragen van een gemotiveerd advies over het sociaal karakter van een modelpensioenovereenkomst.

⁵³ http://www.cbfa.be/nl/ap/zs/ap_z_li.asp.

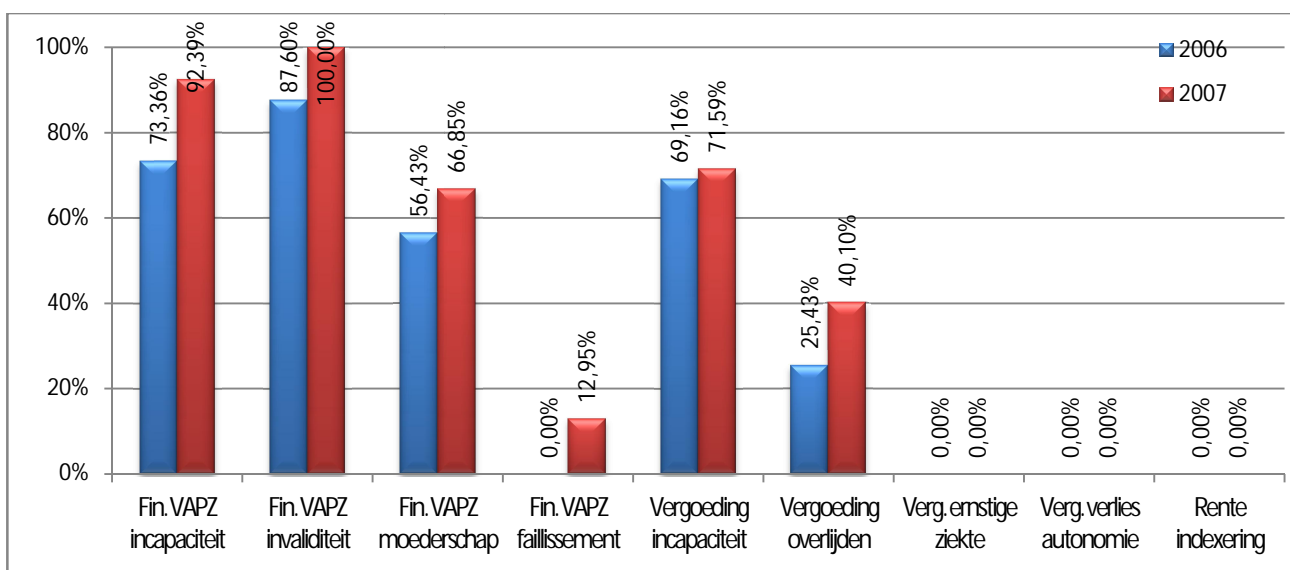
Wat de vrije beroepen betreft, zijn meer dan 90 % van de aangeslotenen aangesloten voor de prestaties tot financiering van het aanvullend pensioen tijdens de invaliditeitsperiode en voor de prestaties tot vergoeding voor inkomstenverlies bij overlijden, terwijl zo'n 55 % van de aangeslotenen aangesloten zijn voor de prestaties tot financiering van het aanvullend pensioen tijdens de arbeidsongeschiktheidsperiode en voor de prestaties tot vergoeding voor inkomstenverlies bij invaliditeit.

Grafiek 57 : *Percentage van de aangeslotenen met een sociale overeenkomst (met uitzondering van de vrije beroepen) per solidariteitsprestatie*

Onderzoek wijst uit dat de aangeslotenen met een sociale overeenkomst buiten de vrije beroepen allemaal in aanmerking komen voor de prestatie tot financiering van het aanvullend pensioen tijdens de invaliditeitsperiode, terwijl 66 % van die aangeslotenen voor die prestatie in aanmerking blijkt te komen tijdens de periode van moederschapsverslof.

Grafiek 58 : *Percentage van de aangeslotenen met een sociale overeenkomst - andere dan vrije beroepen per solidariteitsprestatie*

III. Begunstigden van de prestaties

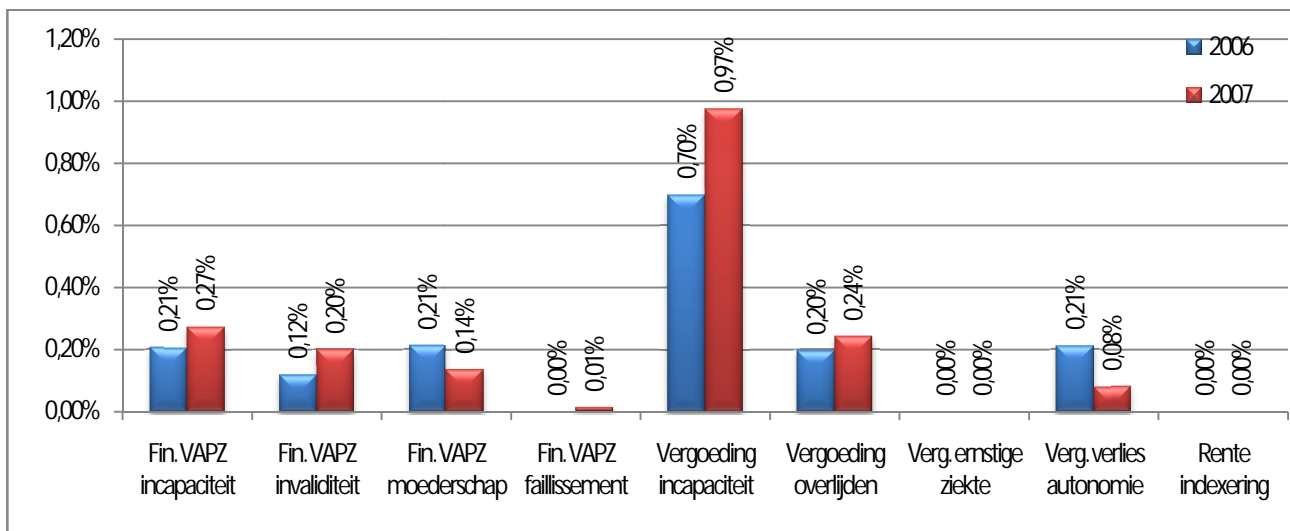
De vraag naar de solidariteitsprestaties betrof ook het aantal begunstigden van de prestaties én het gemiddelde bedrag van de prestaties.

Elke aangeboden solidariteitsprestatie heeft minimum één begunstigde. Toch blijkt het aantal begunstigden sterk te schommelen per prestatie : hun aantal varieert immers van 1 tot 257 personen.

Gemiddeld percentage begunstigden : 0,27%

In verhouding tot het aantal aangeslotenen per prestatie blijft het percentage begunstigden per prestatie - met gemiddeld 0,27 % - erg laag, hoewel bepaalde prestaties toch frequenter worden toegekend dan andere. Zo komt de vergoeding voor inkomstenverlies bij invaliditeit ten goede aan 0,97 % van de aangeslotenen, terwijl de vergoeding voor inkomstenverlies bij verlies van autonomie ten goede komt aan slechts 0,08 % van de aangeslotenen.

Grafiek 59 : Percentage van de begunstigden in verhouding tot de aangeslotenen per prestatie

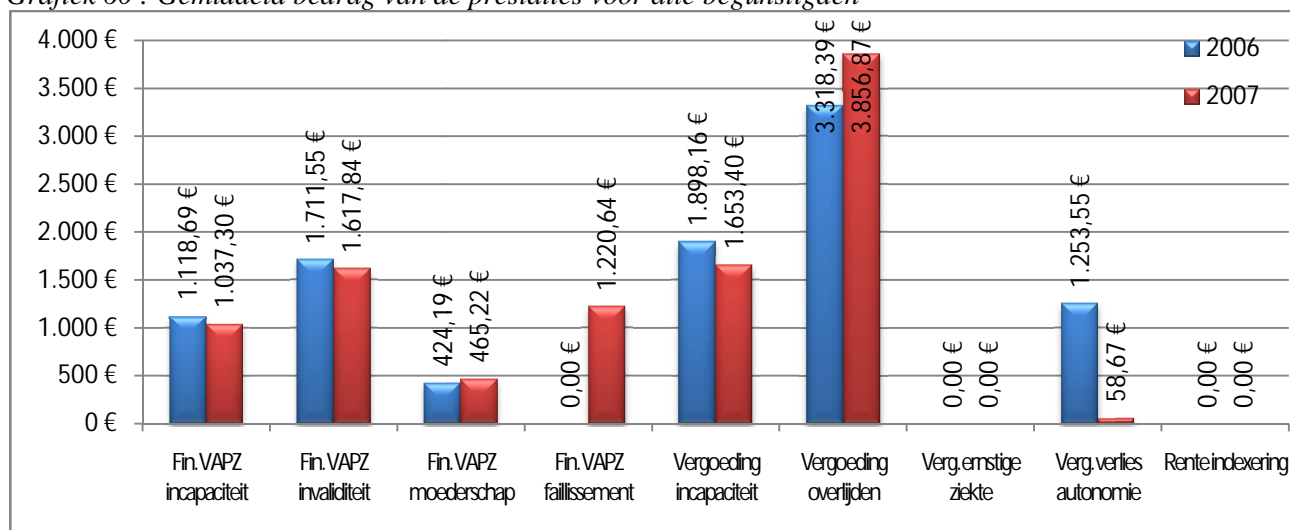

IV. Bedrag van de prestaties

Het gemiddelde bedrag van de prestaties blijkt slechts lichtjes te schommelen tussen 2006 en 2007, met uitzondering van de vergoeding voor inkomstenverlies bij verlies van autonomie.

Op te merken valt dat de financieringsprestaties overeenstemmen met een jaarlijks bedrag, dat de prestaties tot vergoeding voor inkomstenverlies en rente-indexering prestaties in de vorm van rente zijn, terwijl de prestaties bij ernstige zieken en verlies van autonomie overeenstemmen met forfaitaire vergoedingen.

Grafiek 60 : Gemiddeld bedrag van de prestaties voor alle begunstigten

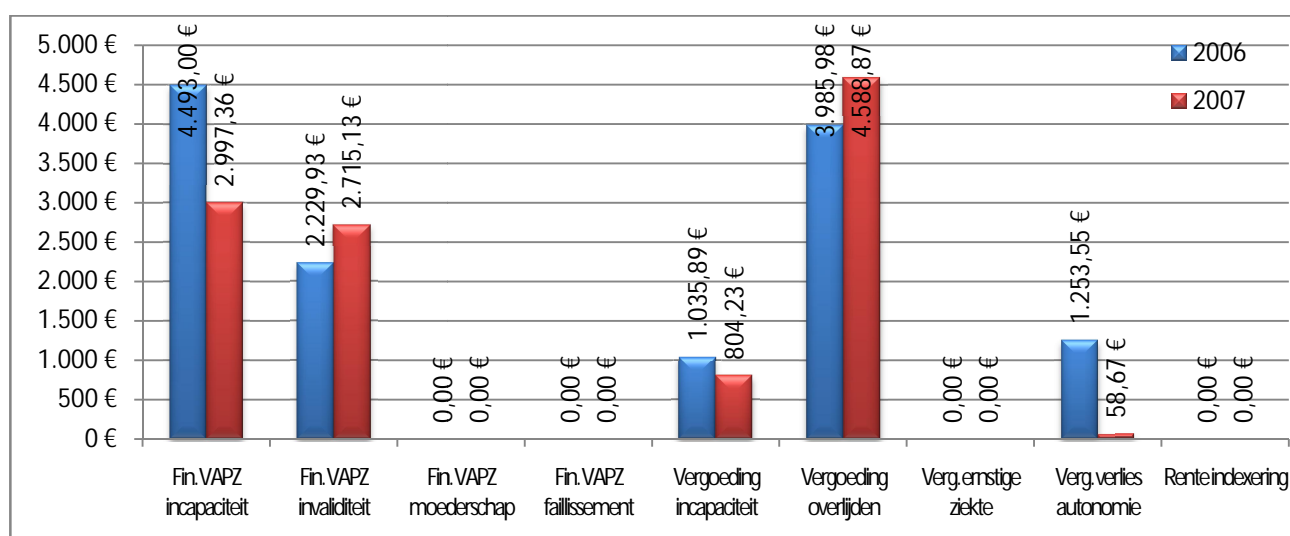
De hoogste prestatie die wordt uitgekeerd - met een bedrag van ruim € 3.000 in 2006 en bijna €4.000 in 2007 - is natuurlijk de vergoeding voor inkomstenverlies bij overlijden.

De overige prestaties staan doorgaans in verhouding tot de bijdragen en liggen dus lager. Toch stemmen ze overeen met het gemiddelde bedrag van de bijdrage in functie van de duur van de tegemoetkoming.

Bovendien toont het onderzoek van het gemiddelde bedrag van de prestaties opnieuw een grote discrepantie tussen het gemiddelde bedrag dat wordt toegekend aan de begunstigten met een vrij beroep, en het gemiddelde bedrag dat wordt toegekend aan de andere begunstigten.

Dit kan vooral worden verklaard door het feit dat het bedrag van de solidariteitsprestaties vaak wordt bepaald in functie van de betaalde solidariteitsbijdrage. Welnu, de zelfstandigen met een vrij beroep zijn de aangeslotenen die de hoogste bijdragen betalen in het pensioenluis en bijgevolg ook in het solidariteitsluis.

Grafiek 61 : Gemiddeld bedrag van de prestaties voor de zelfstandigen met een vrij beroep

HOOFDSTUK V. BELEGGINGSBELEID

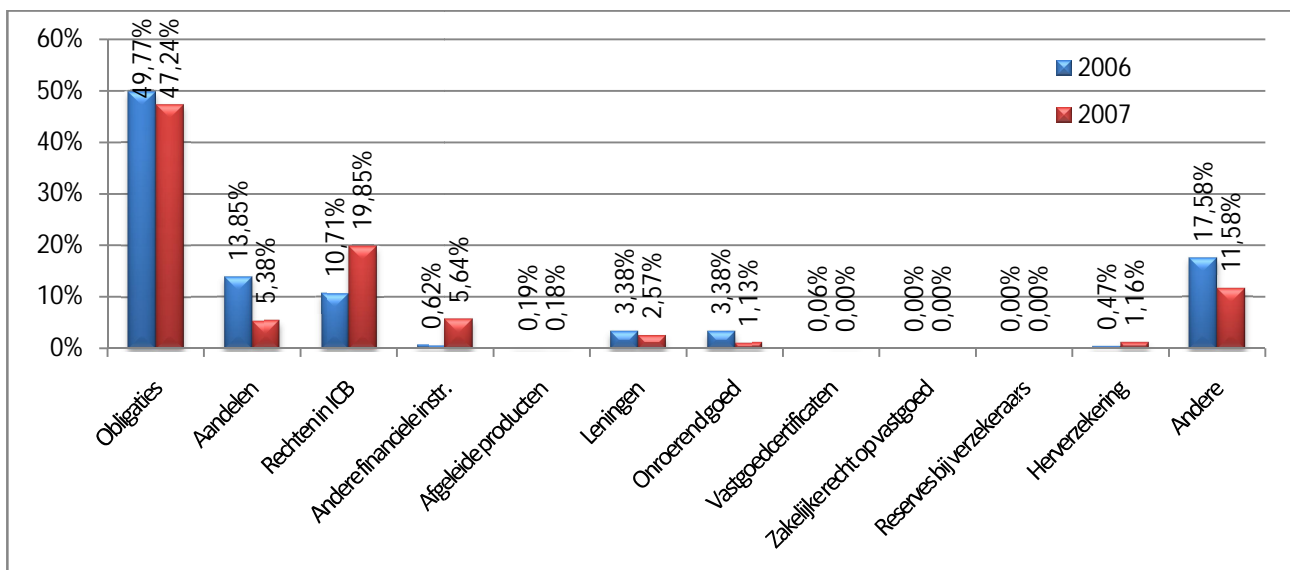
Net als voor het pensioenluik konden de resultaten met betrekking tot de pensioeninstellingen die, voor hun verplichtingen ingevolge het solidariteitsluik, hetzelfde beleggingsbeleid voeren als voor hun verplichtingen ingevolge hun andere levensverzekeringsactiviteiten, worden afgeleid uit het gegevensbestand dat de CBFA bijhoudt in het kader van het prudentieel toezicht. Enkel de pensioeninstellingen met een eigen beleggingsbeleid inzake solidariteit werden gevraagd de spreiding van hun beleggingen op te geven.

Wanneer een pensioeninstelling bovendien een verzekeringsovereenkomst sluit met betrekking tot de solidariteitsprestaties, hoeft zij voor haar solidariteitsactiviteiten geen technische voorzieningen te vormen en beschikt zij voor die activiteiten bovendien niet over specifieke activa.

In 2006 maakten slechts 6 pensioeninstellingen melding van een specifiek beleggingsbeleid, terwijl 11 pensioeninstellingen dat deden in 2007.

Onderstaande tabel toont het rekenkundige gemiddelde voor de spreiding van de totale beleggingen met betrekking tot de solidariteitsprestaties van de pensioeninstellingen die melding hebben gemaakt van een specifiek beleggingsbeleid en/of een rendement van de beleggingen met betrekking tot het solidariteitsluik.

Grafiek 62 : Spreiding van de beleggingen met betrekking tot de solidariteitsactiviteiten

Nood aan meer liquide middelen

Wanneer de globale resultaten van het solidariteitsluik worden vergeleken met de resultaten van het pensioenluik, blijken de beleggingen met betrekking tot het solidariteitsluik voor een veel groter gedeelte uit liquide middelen te bestaan.

Dit kan worden verklaard door het specifieke karakter van de solidariteitsprestaties. Bij de pensioenprestaties vindt de uitkering in beginsel immers pas op pensioenleeftijd of bij overlijden plaats.

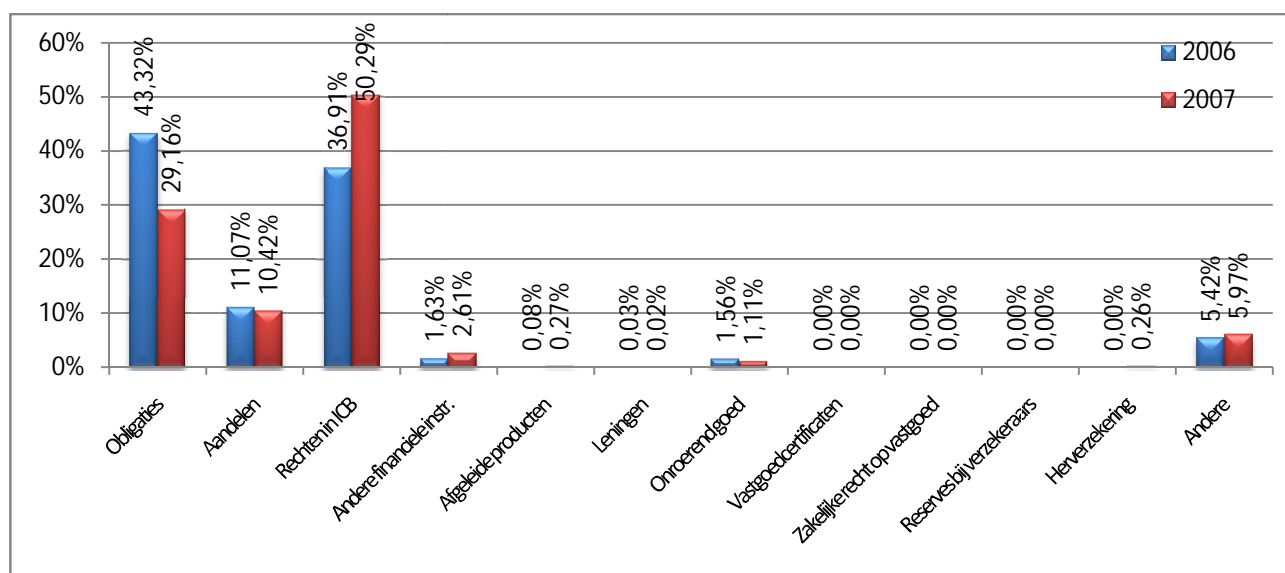
Solidariteitsprestaties kunnen daarentegen op elk moment opvraagbaar worden, wat de grotere nood aan liquide middelen verklaart.

Uit die vergelijking blijkt bovendien dat de obligaties goed zijn voor bijna de helft van de beleggingen voor het solidariteitsluik tegenover twee derde van de beleggingen voor het pensioenluik.

Slechts één pensioeninstelling verklaart om strategische redenen voornemens te zijn haar beleggingsstrategie met betrekking tot het solidariteitsluik te veranderen.

Nader onderzoek van de beleggingen van de pensioeninstellingen die zich tot de vrije beroepen richten, wijst uit dat, bij die instellingen, een veel groter deel van de beleggingen bestaat uit rechten van deelneming in ICB's.

Grafiek 63 : Spreiding van de beleggingen - vrije beroepen

HOOFDSTUK VI. RENDEMENT VAN DE BELEGGINGEN

Net als voor het pensioenluid zijn de pensioeninstellingen ook voor het solidariteitsluid gevraagd naar het bruto- en nettorendement op hun beleggingen.

Ter zake kunnen soortgelijke opmerkingen worden geformuleerd als voor het pensioenluid.

Zo vermelden sommige instellingen een identiek bruto- en nettorendement, terwijl de meeste instellingen melding maken van een verschil van 0,30 % of minder.

Tussen de rendementen van de instellingen blijken echter grote onderlinge verschillen te bestaan : zo schommelden de rendementen in 2006 tussen - 0,04 % en 8 % en in 2007 tussen 0,08 % en 12 %.

Tabel 5 : Jaarlijks rendement van de beleggingen per percentiel

Jaarlijks globaal rendement van de beleggingen		20%	40%	50%	60%	80%
2006	<i>Jaarlijks brutorendement</i>	4,07%	5,25%	5,30%	5,35%	6,68%
	<i>Jaarlijks nettorendement</i>	3,97%	4,82%	5,20%	5,21%	5,87%
2007	<i>Jaarlijks brutorendement</i>	0,81%	2,09%	4,12%	4,64%	5,55%
	<i>Jaarlijks nettorendement</i>	0,80%	1,91%	4,04%	4,19%	5,37%

Uit een vergelijking met het pensioenluid blijkt dat het jaarlijks rendement van de beleggingen met betrekking tot het solidariteitsluid veel lager ligt dan het jaarlijks rendement van de beleggingen met betrekking tot het pensioenluid. Dat verschil is ongetwijfeld toe te schrijven aan het veel grotere aantal beleggingen in liquide middelen binnen het solidariteitsluid, i.e. beleggingen die over het algemeen een veel lager rendement opleveren dan andere beleggingen.

HOOFDSTUK VII. KOSTENSTRUCTUUR

De instellingen werden verzocht het voor de kosten aangewende deel van de solidariteitsbijdrage te vermelden.

In 2006 en 2007 was dezelfde trend waarneembaar : twee instellingen rekenden dezelfde kosten aan als op de pensioenbijdrage, terwijl de overige instellingen een forfaitair percentage aanrekenden dat tussen 0 % en 20 % van de solidariteitsbijdrage schommelde.

Twee derde van de instellingen rekent een percentage van 5 % of minder aan, het percentage dat - zoals blijkt uit onderstaande tabel - doorgaans wordt aangerekend.

Het voordeel van de regels met betrekking tot de kosten voor het solidariteitsluik is dat ze doorgaans veel eenvoudiger zijn dan de regels met betrekking tot de kosten voor het pensioenluik.

Onderstaande tabel toont, met betrekking tot het solidariteitsluik, wat het maximum kostenpercentage is dat door 20 %, 40 %, 50 %, 60 % en 80 % van de pensioeninstellingen wordt aangerekend.

Tabel 6 : Kosten voor het solidariteitsluik per percentiel

Kosten voor het solidariteitsluik	20%	40%	50%	60%	80%
<i>2006</i>	2%	5%	5%	5%	10,80%
<i>2007</i>	3,60%	5%	5%	5%	13%

Wat het solidariteitsluik betreft, vertonen de kosten niet alleen een zekere homogeniteit, maar blijken zij tussen 2006 en 2007 ook te zijn gestegen.

CONCLUSIE

Dankzij de doeltreffende medewerking van de pensioeninstellingen kon dit tweede verslag, conform de artikelen 44, § 4, en 46, § 3, van de WAPZ, worden opgesteld op basis van de gegevens van de jaren 2006 en 2007. We overlopen kort de voornaamste conclusies.

- Het aantal zelfstandigen dat een bijdrage betaalt voor een vrij aanvullend pensioen, stijgt duidelijk, maar blijft toch nog laag in verhouding tot het totale aantal zelfstandigen. In 2007 stortte 27 % van de zelfstandigen in hoofd- of bijberoep een bijdrage voor een aanvullend pensioen. Voor de categorie van de vrije beroepen bedraagt dit percentage 31 %.
- Beschouwen we evenwel enkel de zelfstandigen in hoofdberoep, dan blijkt 38% bij te dragen voor een vrij aanvullend pensioen (tegenover 27% in 2005), waarmee het groeiende succes van het vrije aanvullend pensioen voor zelfstandigen is aangetoond.
- Een groot aantal overeenkomsten van vrij aanvullend pensioen omvat een solidariteitsluit. 37% van de in 2007 afgesloten of voortgezette overeenkomsten van vrij aanvullend pensioen waren "sociale" overeenkomsten. Dit percentage is echter licht gedaald tegenover 2005 toen 42% van de overeenkomsten van vrij aanvullend pensioen, "sociale" overeenkomsten waren.
- Tussen 2005 en 2007 kon een stijging van het aantal actieve aangeslotenen met 44% worden opgetekend. Dit laat dan ook vermoeden dat de drempel van 250.000 actieve aangeslotenen in de loop van 2008 werd overschreden.
- Op te merken valt dat de zelfstandigen zich op steeds jongere leeftijd bewust worden van de noodzaak om een vrij aanvullend pensioen af te sluiten: het aantal actieve aangeslotenen die de leeftijd van 25 jaar nog niet hebben bereikt, is tussen 2006 en 2007 met 30% de hoogte ingegaan. Toch bevindt het merendeel van de actieve aangeslotenen, namelijk 64%, zich in de leeftijdscategorie tussen 35 en 54 jaar.
- De vrouwen zijn gelijk aan de mannen op het niveau van het vrij aanvullend pensioen. De man-vrouwverhouding stemt immers overeen met de man-vrouwverhouding binnen de populatie van zelfstandigen, namelijk 2/3 mannen en 1/3 vrouwen. Toch stellen we vast dat, naarmate de leeftijd vordert, vrouwen minder goed vertegenwoordigd zijn.
- 37 % van de aangeslotenen, wat een hoog percentage is, betaalt een bijdrage van meer dan € 2.000. Daarnaast betaalt 22% van de aangeslotenen een bijdrage tussen € 500 en € 1000, en stort 14% een bijdrage tussen € 1.000 en € 1.500. Dat laat vermoeden dat de zelfstandigen die bijdragen betalen voor een vrij aanvullend pensioen, zowel zelfstandigen met een hoog als zelfstandigen met een gemiddeld inkomen zijn.

- Op dit ogenblik kan worden gesteld dat alle zelfstandigen belangstelling aan de dag leggen voor het vrij aanvullend pensioen. Dat blijkt ook uit het feit dat de bijdrageschijven waar tussen 2005 en 2007 de sterkste vooruitgang werd vastgesteld, de schijven zijn van € 100 tot € 500 (+ 100%) en van € 500 tot € 1.000 (+ 46%).
- Er werd een toename vastgesteld van het aantal gepensioneerde zelfstandigen die een VAPZ genieten, hoewel deze zelfstandigen in 2006 verhoudingsgewijs 20% uitmaakten van de totale populatie van gepensioneerde zelfstandigen, en in 2007 14%.
- Op het ogenblik van hun pensionering opteren de meeste gepensioneerden, wanneer hen die keuze wordt geboden, voor de uitkering van een eenmalig kapitaal, veeleer dan voor prestaties in rente.
- Het vrij aanvullend pensioen is nog een "jong" product aangezien een derde van de pensioeninstellingen tot dusver nog geen pensioenprestaties heeft moeten uitkeren.
- De prestaties in rente bedragen gemiddeld € 3.800 op jaarbasis, terwijl het gemiddelde kapitaal dat wordt uitbetaald € 25.000 bedraagt. Dat deze bedragen vrij laag zijn, valt eveneens te verklaren door het feit dat het vrij aanvullend pensioen nog een "jong" product is.
- Het totale bedrag aan technische voorzieningen voor het vrij aanvullend pensioen heeft in 2007 de drempel van 3 miljard euro overschreden. Het gemiddelde bedrag per aangeslotene bedraagt thans nagenoeg € 10.000. Er blijft een grote discrepantie tussen de technische voorzieningen van de zelfstandigen met een vrij beroep en de overige zelfstandigen. Dit valt te verklaren door het feit dat het aanvullend pensioen al geruime tijd bestond voor zelfstandigen met een vrij beroep vooraleer het voor de overige zelfstandigen in het leven werd geroepen.
- Wat het beleggingsbeleid betreft, blijft er in 2006 en 2007, net als in 2005, een duidelijk verschil bestaan tussen de verzekeringsondernemingen en de instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening die gespecialiseerd zijn in het vrij aanvullend pensioen voor zelfstandigen.
- Aldus beleggen de verzekeringsondernemingen over het algemeen op dezelfde wijze als voor hun individuele levensverzekeringsactiviteit, wat betekent dat zij hoofdzakelijk beleggen in obligaties, terwijl de instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening eerder beleggen in aandelen en rechten van deelneming in beleggingsfondsen.
- Voor de dekking van de solidariteitsprestaties blijkt de voorkeur duidelijk uit te gaan naar beleggingen in liquide middelen om de verschuldigde prestaties snel te kunnen uitbetalen.
- Wat het rendement van de beleggingen betreft, kan moeilijk een gezamenlijke gedragslijn worden onderscheiden. Wel blijkt het rendement in 2007 lager te liggen dan in 2006.

- Op het vlak van het gewaarborgd rendement zijn de verschillen minder uitgesproken en in essentie terug te voeren op de wettelijke verplichtingen. In 2007 waarborgde immers 40% van de overeenkomsten een rentevoet van 2,50% of 3,25%.
- Het gemiddeld gewaarborgd rendement ligt evenwel elk jaar lager, komende van 3,04% in 2005, tot 3,01% in 2006 om uiteindelijk 2,80% te bedragen in 2007.
- De toekenning van winstdeelnemingen lijkt sterk afhankelijk van het gewaarborgd rendement: hoe hoger het gewaarborgd rendement, hoe kleiner de toegekende winstdeelneming; op die manier blijft het totale jaarlijkse rendement stabiel op 4,20 %.
- Hoe hoog de kosten oplopen en op welke wijze zij worden berekend, varieert sterk van de ene pensioeninstelling tot de andere en verschilt soms binnen eenzelfde pensioeninstelling naargelang het type pensioenovereenkomst, meer bepaald door de provisiekosten. Toch kon bij de instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening, gespecialiseerd in vrij aanvullend pensioen voor zelfstandigen, een vereenvoudiging worden vastgesteld in de regels voor de kostenberekening.
- Er lijkt een correlatie te bestaan tussen het rendement en de kosten, namelijk: hoe hoger de kosten, hoe hoger het rendement. Dit zou evenwel nog moeten worden bevestigd in het volgende verslag.
- Wat het solidariteitsluik betreft dat bij de sociale pensioenovereenkomsten een aanvulling vormt op het pensioenluik, blijken de meeste pensioeninstellingen een vast pakket prestaties aan te bieden, niet vrij te kiezen door de zelfstandige, dat doorgaans hetzelfde type prestaties omvat, namelijk de financiering van het aanvullend pensioen bij invaliditeit en bij primaire arbeidsongeschiktheid, alsook een vergoeding voor inkomstenverlies bij tijdelijke of permanente arbeidsongeschiktheid.
- Bovendien blijkt bij de sociale aangeslotenen, 50% een sociale pensioenovereenkomst te hebben, 36% een RIZIV-overeenkomst en 14% beide types van overeenkomsten.
- Tot dusver hebben nog maar weinig sociale aangeslotenen (0,27%) een solidariteitsprestatie ontvangen; toch valt daarbij reeds op te merken dat bepaalde prestaties zoals de vergoeding voor inkomstenverlies bij invaliditeit, vaker worden toegekend dan andere.
- De solidariteitskosten, aangerekend op de voor dit luik gestorte solidariteitsbijdrage, zijn een forfaitair percentage dat schommelt tussen 0% en 20%. Op te merken valt dat twee derde van de instellingen 5% of minder aanrekenen.

De vergelijking tussen de gegevens van de jaren 2005, 2006 en 2007 bleek, zoals verwacht, een bijzonder interessante oefening te zijn. Het werd duidelijk dat zich een opmerkelijke tendens aftekent bij het vrij aanvullend pensioen voor zelfstandigen : bij alle types van zelfstandigen groeit de belangstelling voor dit product, en dit op steeds vroegere leeftijd en ongeacht de inkomstenschijf.

Wij verwachten in het volgende verslag te kunnen melden dat deze belangstelling voor een VAPZ gestaag is blijven toenemen, ook al dreigt het jaar 2008 met zijn slechte financiële tijdingen het gedrag van eenieder, en dus ook van de zelfstandigen, fundamenteel te hebben gewijzigd.

Toch stellen wij vast dat het vrij aanvullend pensioen voor zelfstandigen een materie in volle evolutie blijft, wat de producten betreft die door de pensioeninstellingen worden aangeboden, en merken wij op dat zij niet door iedereen op dezelfde wijze wordt geïnterpreteerd.

Bijgevolg kunnen wij nu al aankondigen dat wij de vragenlijst die als basis zal dienen voor het volgende verslag, op een aantal punten zullen bijwerken, meer bepaald wat de RIZIV-overeenkomsten betreft, en dat wij ook meer toelichting zullen verschaffen, met de bedoeling uniformere antwoorden te ontvangen van de pensioeninstellingen.

Aldus hopen wij de coherentie te verbeteren, wat ons moet toelaten om nog meer informatie te verstrekken over de verdere evolutie van het vrij aanvullend pensioen voor zelfstandigen.

Ook de databank over het vrij aanvullend pensioen, die thans wordt aangelegd, zou ons in staat moeten stellen om bepaalde gegevens gemakkelijker te verkrijgen en een zekere coherentie in de ingezamelde gegevens te waarborgen.

Afspraak dus in 2011 voor het volgende tweejaarlijks verslag waarin wij u de studie zullen voorleggen over de cijfers van 2008 en 2009 en de vergelijking ervan met het cijfermateriaal dat in dit verslag is opgenomen.

LEXICON

- **Actieve aangeslotene** : zelfstandige die een pensioenovereenkomst heeft afgesloten en/of die nog steeds actuele of uitgestelde rechten geniet overeenkomstig de pensioenovereenkomst.
- **Aanvullend pensioen** : het rust- en/of overlevingspensioen bij overlijden van de aangeslotene vóór of na pensionering, of de ermee overeenstemmende kapitaalswaarde, die op basis van gedane stortingen wordt opgebouwd overeenkomstig een pensioenovereenkomst ter aanvulling van een pensioen dat krachtens een wettelijke socialezekerheidsregeling is vastgesteld.
- **Gewone pensioenovereenkomst**: overeenkomst inzake aanvullend pensioen waarin de rechten en de verplichtingen van de aangeslotene, van zijn rechthebbenden en van de pensioeninstelling zijn opgenomen en waarin de regels inzake de opbouw van het aanvullend pensioen en de uitkering van de prestaties worden bepaald.
- **IBP** : afkorting voor "instelling voor bedrijfspensioenvoorziening". Dit is een instelling die geen verzekeringsonderneming is en die als doel heeft bovenwettelijke voordelen op te bouwen inzake pensioen, overlijden, invaliditeit of arbeidsongeschiktheid voor zelfstandigen.
- **Pensioeninstelling** : onderneming of instelling die belast is met de opbouw van het aanvullend pensioen en/of de uitkering van de prestaties. Dit kan zowel een verzekeringsonderneming als een IBP zijn.
- **Pensioeninstelling voor vrije beroepen** : pensioeninstelling gespecialiseerd in het aanbieden van VAPZ-overeenkomsten aan geneesheren, apothekers, advocaten, notarissen, gerechtsdeurwaarders.
- **Premievrijstelling** : solidariteitsprestatie die bestaat uit de financiering van het aanvullend pensioen gedurende bepaalde periodes zoals invaliditeit, arbeidsongeschiktheid of moederschapsverlof.
- **Referentierentevoet voor levensverzekeringen** : gewaarborgd maximumrendement dat een verzekeringsonderneming mag aanbieden en dat bij koninklijk besluit is vastgesteld. Tot 1 juli 1999 bedroeg dit maximumrendement, ook wel referentierentevoet genoemd, 4,75%. Nadien werd deze rentevoet teruggeschroefd tot 3,75%.
- **Rentegenieter** : aangeslotene die, eens hij de pensioenleeftijd heeft bereikt, VAPZ-prestaties ontvangt in de vorm van een rente. Ook de rechthebbende die een overlevingsrente of een wezenrente geniet, maakt deel uit van deze groep.
- **RIZIV** : Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering.
- **RIZIV-overeenkomst** : overeenkomst 'aanvullend pensioen' met een solidariteitsluit, die wordt gefinancierd aan de hand van de RIZIV-tegemoetkoming.
- **RIZIV-statuut** : krachtens dit statuut komen apothekers, geneesheren, tandartsen en kinesitherapeuten onder bepaalde voorwaarden in aanmerking voor een RIZIV-tegemoetkoming in de premies of bijdragen die worden gestort in het kader van overeenkomsten die bij invaliditeit, pensionering of overlijden renten, pensioenen of een kapitaal waarborgen. Dit statuut wordt geregeld bij artikel 54 van de wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, gecoördineerd op 14 juli 1994.
- **RIZIV-tegemoetkoming** : tegemoetkoming in de premies of bijdragen die worden gestort in het kader van overeenkomsten die bij invaliditeit, pensionering of overlijden renten, pensioenen of een kapitaal waarborgen. Deze tegemoetkoming valt buiten de bijdragebepaling vastgesteld in de WAPZ. De beoefenaars van de betrokken medische beroepen kunnen, zoals alle andere zelfstandigen, bijdragen aan een overeenkomst 'aanvullend pensioen' met een solidariteitsluit aan de hand van de RIZIV-tegemoetkoming en ook aan een overeenkomst 'aanvullend pensioen' waaraan al dan niet eensolidariteitsluit verbonden is.
- **Slaper** : aangeslotene die in het verleden een VAPZ-overeenkomst heeft gesloten met een pensioeninstelling maar die tijdens het betrokken jaar geen bijdrage of premie heeft betaald aan die instelling.

- **Sociale pensioenovereenkomst** : deze overeenkomst biedt naast de klassieke pensioenvoordelen en/of voordelen bij overlijden ook bijkomende voordelen zoals de financiering van het aanvullend pensioen tijdens bepaalde inactiviteitsperiodes, de vergoeding in de vorm van rente bij inkomstenverlies of de betaling van een forfaitaire vergoeding in bepaalde gevallen.
- **Solidariteitsprestaties** : dit zijn de prestaties die mogen worden aangeboden in het kader van de solidariteit. Deze prestaties zijn opgenomen in het koninklijk besluit van 15 december 2003 tot vaststelling van de solidariteitsprestaties verbonden met de sociale pensioenovereenkomsten. Het betreft onder andere de financiering van het aanvullend pensioen gedurende bepaalde inactiviteitsperiodes, de vergoeding in de vorm van rente bij inkomstenverlies of ook de betaling van een forfaitaire vergoeding in bepaalde gevallen
- **Tak 21** : levensverzekeringsovereenkomst die niet verbonden is met een beleggingsfonds.
- **Tak 23** : levensverzekeringsovereenkomst die met een beleggingsfonds is verbonden. De prestaties zijn uitgedrukt in rekeneenheden van een of meer beleggingsfondsen.
- **Technische voorzieningen** : bedrag dat in de jaarrekening van de pensioeninstelling wordt geboekt voor de verplichtingen die op haar rusten, en dit zowel voor de uitvoering van de door haar beheerde pensioenregelingen als voor de toepassing van de wettelijke of reglementaire bepalingen betreffende die regelingen.
- **VAPZ** afkorting voor Vrij Aanvullend Pensioen voor Zelfstandigen. Dit aanvullend pensioen wordt opgebouwd in het kader van de WAPZ.
- **Vergoeding bij inkomstenverlies** : solidariteitsprestatie die men ontvangt tijdens periodes van arbeidsongeschiktheid.
- **Vrij beroep** : beroep waarin men als eigen baas diensten verricht voor derden. Enkele voorbeelden zijn geneesheren, tandartsen, apothekers, advocaten en notarissen.
- **WAPZ** : Titel II, Hoofdstuk 1, Afdeling 4 van de programmawet van 24 december 2002 (I), ook de Wet op de Aanvullende Pensioenen voor Zelfstandigen genoemd.

BIJLAGE

Aangezien de vragenlijsten voor 2006 en 2007 volledig identiek zijn, behalve voor wat betreft de data, voegen wij enkel de vragenlijst voor 2006 toe.

Vragenlijst voor het opstellen van het tweejaarlijkse verslag voor 2006 krachtens de artikelen 44 en 46 van de programmawet (I) van 24 september 2002 (WAPZ)

Gelieve deze vragenlijst in te vullen met de gegevens voor 2006, zoals die golden op 31 december 2006.

U kunt deze vragenlijst elektronisch of op papier overmaken. Indien nodig kunt u de antwoordvakjes vergroten en/of bijlagen bijvoegen. Gelieve in het laatste geval duidelijk op de bijlage te vermelden over welke vraag het gaat.

Indien de vragenlijst werd ingevuld op basis van onvolledige en/of voorlopige gegevens, dient u dit duidelijk te vermelden en de redenen daarvoor op te geven.

Gelieve ons uw antwoorden te bezorgen vóór 30 november 2007, op het volgende adres:

Commissie voor het Bank-, Financie- en Assurantiewezen
CPP
Congresstraat 12-14
1000 Brussel
Of via pva.pp@cbfa.be

Indien u nog vragen hebt, kan u terecht bij Saskia Bollu (02/220.58.21) of bij Christophe Défense (02/220.57.50).

Identificatie van de pensioeninstelling	
Naam	
Adres	
Toelatingsnummer	
Rechtsvorm	

I. Deelnemers aan het VAPZ

1.	Aangeslotenen bij het gewone en het sociale ⁵⁴ VAPZ samen	Aantal		
		Man	Vrouw	Totaal
1.1.	Actieve aangeslotenen ⁵⁵			
1.1.1.	Jonger dan 25 jaar			
1.1.2.	Van 25 jaar tot 34 jaar			
1.1.3.	Van 35 jaar tot 44 jaar			
1.1.4.	Van 45 jaar tot 54 jaar			
1.1.5.	Van 54 jaar tot 64 jaar			
1.1.6.	Vanaf 65 jaar			
1.2.	Slapers ⁵⁶			
1.3.	Rentegenieters ⁵⁷			

2.	Aangeslotenen die een jaarlijkse premie/bijdrage storten van	Aantal
2.1.	Minder dan 100 ⁵⁸ €	
2.2.	100 tot 500 €	
2.3.	500 tot 1000 €	
2.4.	1000 tot 1500 €	
2.5.	1500 tot 2000 €	
2.6.	2000 € en meer	

⁵⁴ Met inbegrip van de RIZIV-overeenkomsten.

⁵⁵ Aangeslotenen die in de loop van het afgelopen jaar (2006) een VAPZ-bijdrage of -premie hebben betaald aan de pensioeninstelling.

⁵⁶ Aangeslotenen die geen premie of bijdrage gestort hebben tijdens het afgelopen jaar en die hun reserves niet hebben overgedragen naar een andere pensioeninstelling.

⁵⁷ Aangeslotenen die, eens zij de pensioenleeftijd hebben bereikt, VAPZ-prestaties ontvangen in de vorm van een rente, of rechthebbenden die een weduwe- of wezenrente genieten.

⁵⁸ Hoewel de minimale reglementaire bijdrage 100 € bedraagt, werd in het vorige verslag vastgesteld dat er toch VAPZ-contracten bestaan met bijdragen onder de 100 €

3.	Gepensioneerden	Aantal	Totaal bedrag
3.1.	die hun pensioen hebben ontvangen in de vorm van een kapitaal		
3.2.	die een pensioen hebben ontvangen in de vorm van rente		
3.3.	die de omzetting hebben gevraagd van kapitaal in rente ⁵⁹		

4.	Aangeslotenen met een sociale VAPZ-overeenkomst	Aantal
4.1.	Actieve aangeslotenen met een sociale VAPZ-overeenkomst ⁶⁰	
4.2.	Actieve aangeslotenen met een RIZIV-overeenkomst	
4.3.	Alle actieve aangeslotenen ⁶¹	

5.	Solidariteitsbijdragen	
5.1.	Globaal bedrag van de bijdragen aan het solidariteitsluik	€
5.2.	Gemiddeld percentage van de bijdrage voor het pensioenluik dat gestort werd in het kader van het solidariteitsluik	%

⁵⁹ Artikel 50 van de WAPZ.

⁶⁰ Overeenkomsten die geen RIZIV-overeenkomsten zijn.

⁶¹ Hier wordt niet de som van de punten 4.1 en 4.2 bedoeld maar alle actieve aangeslotenen met een sociale VAPZ- en / of RIZIV-overeenkomst, wat betekent dat aangeslotenen die zowel een sociale VAPZ-overeenkomst als een RIZIV-overeenkomst hebben afgesloten, slechts éénmaal geteld moeten worden.

II. Pensioenluik

Dit luik betreft de klassieke pensioenvoordelen en/of de voordelen bij overlijden, zowel voor de gewone als voor de sociale pensioenovereenkomsten.

1.	Aangeboden dekking⁶²	
1.1.	Pensioen	☐
1.2.	Overlijden	☐

2.	Totaal bedrag	Euro
2.1.	Technische voorzieningen	
2.2.	Bijdragen ⁶³	

3.	Spreiding van de beleggingen⁶⁴	%
3.1.	Obligaties	
3.2.	Aandelen	
3.3.	Rechten van deelneming in instellingen voor collectieve belegging	
3.4.	Andere geld- en kapitaalmarktinstrumenten	
3.5.	Afgeleide producten	
3.6.	Leningen	
3.7.	Onroerend goed	
3.8.	Vastgoedcertificaten	
3.9.	Zakelijke rechten op onroerende goederen	
3.10.	Reserves bij een verzekeringsmaatschappij (enkel voor instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening)	
3.11.	Deel van de herverzekeraars	
3.12.	Andere (te preciseren):.....	

⁶² Aankruisen wat van toepassing is.

⁶³ Alleen invullen indien de pensioeninstelling een verzekeraar is.

⁶⁴ Invullen indien de pensioeninstelling een verzekeraar is en indien de beleggingen met betrekking tot de WAPZ-producten anders zijn gespreid dan het geheel van de producten "leven".

4.	Wijzigingen in de beleggingsstrategie⁶⁵
4.1.	Betrokken belegging(en):
4.2.	Geplande wijziging(en):
4.3.	Motivering van de wijziging(en):

5.	Globaal jaarlijks rendement van de beleggingen	%
5.1.	Bruto jaarlijks rendement	
5.2..	Netto jaarlijks rendement ⁶⁶	

6.	Berekeningswijze van de afkoopvergoeding⁶⁷	
6.1.	Percentage van de reserves die het voorwerp uitmaken van de afkoop	
6.2.	Andere (gelieve te preciseren)	

⁶⁵ Invullen indien u van plan bent wijzigingen aan te brengen in de spreiding van de beleggingen met betrekking tot de WAPZ.

⁶⁶ Beleggingsrendement na aftrek van alle kosten (instap- en uitstapkosten, beheerkosten, roerende voorheffing, beurstaks,...).

⁶⁷ Invullen indien de aangeboden pensioenovereenkomst voorziet in een afkoopvergoeding die berekend wordt als een percentage van de reserves of volgens een andere berekeningswijze. Het pensioen wordt niet beschouwd als een afkoop.

De vragen II.7., II.8. en II.9. moeten beantwoord worden voor elk type product dat beheerd wordt. Wanneer de pensioeninstelling bijvoorbeeld een product aanbiedt met een gewaarborgd rendement van 4,75% en een ander product met een gewaarborgd rendement van 3,75%, moeten de vragen II.7., II.8. en II.9. voor beide producten beantwoord worden.

7.	Gewaarborgde rendementsvoet⁶⁸	%
7.1.	Tak 21 ⁶⁹ / Resultaatsverbintenis ⁷⁰	
7.2.	Tak 23 ⁷¹ / Middelenverbintenis ⁷²	

8.	Winstdeelname	
8.1.	Toekenningscriteria	
8.2.	Gemiddeld percentage ⁷³	

9.	Kostenstructuur⁷⁴	% of bedrag⁷⁵	Inhoud transparantieverlag⁷⁶
9.1.	Inningskosten		
9.2.7	Instapkosten		
9.3.7	Inventaristoelag		
9.4.7	Forfaitair bedrag		
9.5.	Andere		

⁶⁸ Invullen indien uw producten een gewaarborgde rendementsvoet genieten die verschilt van de krachtens artikel 47 van de WAPZ gewaarborgde rentevoet.

⁶⁹ Voor verzekeringsondernemingen.

⁷⁰ Voor instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening.

⁷¹ Voor verzekeringsondernemingen.

⁷² Voor instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening.

⁷³ Gemiddeld percentage, per overeenkomst, van de in verhouding tot de reserve toegekende winstdeelname.

⁷⁴ Onder "kosten" worden de kosten verstaan die ten laste van de aangeslotenen worden gelegd.

⁷⁵ Naargelang het geval dient u hier het aangerekende % op te geven en daarbij te vermelden of het om een bijdrage of een voorziening gaat, of het bedrag van de kosten op te geven.

⁷⁶ De inhoud van het transparantieverlag toevoegen, die overeenstemt met de verschillende opslagen of kosten.

10.	Overdracht van reserves	Naar uw instelling	Vanuit uw instelling
10.1.	Bedrag van de reserves die tijdens het boekjaar zijn overgedragen	€	€
10.2.	Aantal personen die hun reserves hebben overgedragen		

III. Solidariteitsluik

Dit gedeelte van de vragenlijst dient enkel te worden ingevuld indien u sociale pensioenovereenkomsten aanbiedt, ook indien u het solidariteitsluik niet zelf beheert.⁷⁷

1.	Identificatie van de beherende instelling ⁷⁸	
	Naam	
	Adres	
	Toelatingsnummer	
	Rechtsvorm	

2.	Solidariteitsprestaties ⁷⁹	
2.1.	Vast pakket prestaties	☐
2.2.	Prestaties naar keuze van de aangeslotene (à la carte)	☐

3.	Totaal bedrag	Euro
3.1.	Technische voorzieningen solidariteitfonds ⁸⁰	
3.2.	Solidariteitsbijdragen	

⁷⁷ De vragenlijst dient echter niet te worden ingevuld indien u enkel een solidariteitsvoordeel beheert voor rekening van derden.

⁷⁸ Invullen indien de beherende instelling verschilt van de pensioeninstelling.

⁷⁹ Aankruisen wat van toepassing is voor de wijze waarop de solidariteitsprestaties worden aangeboden.

⁸⁰ Dient niet te worden ingevuld indien de solidariteitsprestatie gedekt is door een verzekeringsovereenkomst overeenkomstig artikel 3, § 3 van het koninklijk besluit van 15 december 2003 tot vaststelling van de regels inzake de financiering en het beheer van een solidariteitsstelsel verbonden aan een sociale pensioenovereenkomst.

4.	Prestaties⁸¹	Aantal aangeslotenen	Aantal begunstigen	Bedrag
4.1.	Financiering van de opbouw van het aanvullend pensioen tijdens de vergoedingsperiode:			
4.1.1.	In het kader van de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen wegens primaire arbeidsongeschiktheid			
4.1.2.	In het kader van de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen wegens invaliditeit			
4.1.3.	In het kader van de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen wegens moederschap			
4.1.4.	In het kader van de faillissementsverzekering			
4.2.	Vergoeding in de vorm van rente bij inkomstenverlies in geval van:			
4.2.1.	Tijdelijke of blijvende arbeidsongeschiktheid			
4.2.2.	Overlijden tijdens de beroepsloopbaan			
4.3.	Betaling van een forfaitaire vergoeding met het oog op het dekken van de kosten in geval van:			
4.3.1.	Ernstige ziekte			
4.3.2.	Verlies van autonomie van de gepensioneerde			
4.4.	Verhoging van lopende pensioen- of overlevingsrenten			

⁸¹ Vermeld het aantal aangeslotenen per prestatie, het aantal aangeslotenen die de prestatie hebben genoten in 2006 en het gemiddelde bedrag van de prestatie dat in 2006 werd toegekend per aangesloten begunstigde.

5.	Spreiding van de beleggingen met betrekking tot het solidariteitsluik⁸²	%
5.1.	Obligaties	
5.2.	Aandelen	
5.3.	Rechten van deelneming in instellingen voor collectieve belegging	
5.4.	Andere geld- en kapitaalmarktinstrumenten	
5.5.	Afgeleide producten	
5.6.	Leningen	
5.7.	Onroerend goed	
5.8.	Vastgoedcertificaten	
5.9.	Zakelijke rechten op onroerende goederen	
5.10.	Reserves bij een verzekeringsmaatschappij (enkel voor instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening)	
5.11.	Deel van de herverzekeraars	
5.12.	Andere (te preciseren):.....	

6.	Wijzigingen in de beleggingsstrategie⁸³
6.1.	Betrokken belegging(en):
6.2.	Geplande wijziging(en):
6.3.	Motivering van de wijziging(en):

⁸² Zie voetnoot 27

⁸³ Invullen indien u van plan bent wijzigingen aan te brengen in de spreiding van de beleggingen met betrekking tot de WAPZ.

7.	Jaarlijks globaal rendement van de beleggingen	%
7.1.	Bruto jaarlijks rendement	
7.2.	Netto jaarlijks rendement ⁸⁴	

8.	Kostenstructuur	%
8.1.	Gedeelte van de solidariteitsbijdrage dat gebruikt wordt voor de kosten	
8.2.	Andere	

⁸⁴ Beleggingsrendement na aftrek alle kosten (instap- en uitstapkosten, beheerkosten, roerende voorheffing, beurstaks,...).